kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 39 HAZİRAN 1998

200.000 TL. (KDV DAHİL)

İRAN

REJİMİN KİLİDİ KADINLAR

fazilet ve chp

KADINLAR İÇİN DEĞİŞEN BİR ŞEY YOK

.....

adana

GENELEVDE DİRENİŞ

.....

"BABAM YAŞINDA AMA ONA AŞIĞIM"

9 771300 853634

Merhaba,

Bu ayı kadınlar açısından yoğun bir gündemle geçirdik. Tabii bu sayfalarımıza da yansıdı. CHP Kurultay'nda kadınların sözünün nasıl yine güme gittiğini; Fazilet Partisi'nin. kendi siyaset geleneği içinde bir ilki gerçekleştirerek 6 kadını yönetim organlarına getirmesinin ne anlama geldiğini; Londra'daki yerel seçimlerde, çeşitli bölgelerde belediye meclisine giren Türkiyeli dört kadından biri olan Nilgün Canver'le yapılan röportajı haber sayfalarımızda okuyabilirsiniz.

Bugünlerde basında İran konusunda pek çok dizi var. Hatemi'nin "yenilikçiliği", "reform"ları, özellikle de kadınlarla ilgili değişiklikler açısından vurgulanıyor bu yazılarda. *Pazartesi*'den Semra ve Yeşim de İran'a giden gazeteci grubundaydılar. Ama onlar İran'da başka bir şeyi, "azad" isteyen İranlı kadınların hükümeti bazı değişikliklere zorlayan sessiz direnişlerini gördüler. İran'da gündeme gelen "değişim rüzgârları" kuşkusuz rejimin niteliğini değiştirmiyor. Ama arkasına aldığı anti emperyalist kitlelerin eylemine dayanan bir devrime, hemen ardından savaşa ve milliyetçiliğe, 1400 yıllık bir dinin ideolojik gücüne, ve her zaman baskıya ve şiddete dayanmasına rağmen, İran'da tutmayan dikişin izleri kendini gösteriyor belli ki. "İslami adil düzen"in ortodoks biçimi yoksullar ve kadınlar açısından tutmadı; bakalım "yenilikçi" biçimi ne kadar tutacak?

Polisin Adana Genelevi'ndeki baskıcı uygulamalarına karşı genelev çalışanları üç gün iş bırakarak direndiler. Handan Adana'da, seks işçileriyle, yaşadıkları sorunları, şimdilik başarıyla sonuçlanan direnişin nedenlerini konuştu.

Ayşe Düzkan'ın Nisan sayımızda yer alan ÇATOM'lara ilişkin yazısı farklı açılardan eleştirilere konu oldu. Ayşegül Karayazgan'ın bu konudaki yazısı geçen sayımızda yer almıştı. Bu sayıda da Almanya'dan Sema'nın eleştirilerini yayınlıyoruz. Ayşe, temmuz sayımızda eleştirilere toplu bir yanıt vermeye çalışacak.

Gelecek sayıda görüşmek üzere.

Pazartesi'nin lokali her türlü içecek ve ev yapımı yemeklerle yaz döneminde de açık. Kavalyenizi de getirebilirsiniz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

"Azad" isteyen İranlı kadınların hükümeti değişime zorlayan sessiz direnişleri görünür hale gelmiş. İran'da gündeme gelen "değişim rüzgârları" kuşkusuz rejimin niteliğini değiştirmiyor ama İran'da tutmayan dikişin izlerini gözler önüne seriyor.

İRAN rejimin kilidi kadınlar

Hicab: Kadınların yalnızca el, ayak ve yüzlerinin görünmesine izin veren İslam kurallarına göre giyinme. Kadının saçının bir teli bile görünmemelidir, çünkü bu da erkeği baştan çıkarmaya yeter. İslam'ın değişik yorumlarına göre hicab da değişiklik gösterebiliyor. Bir yoruma göre hicab, yalnızca peygamberin ailesinden kadınlar için geçerliydi.

Çador: Bizim kara çarşaf dediğimiz ve bedenin bütününü kapatan geniş üstlük.

Mihir: Kadının evlenmeden önce, boşanma halinde kocasından tahsil etmek üzere belirlediği maddi miktar. Bir kilo altın, para ya da gayrimenkul gibi.

Ücret-ül Misl: Emek karşılığı ödenen ücret. Yeni çıkan bir yasayla, boşanma halinde erkeğin kadına evli oldukları süre boyunca evde yaptığı işlerden dolayı ödediği para.

Muta nikahı: Bir diğer adı Siga olan Muta nikahı, geçici evlilik anlamına geliyor. Süresi bir gün de olabiliyor, bir yıl da. Ancak normal bir evliliğin yaptırımları burada da geçerli. Kadın muta nikahından sonra üç ay yeni bir nikah yapamıyor.

İran'da hicab ve anti-emperyalizm özdeşleşmiş durumda. İran dışa açıldıkça kadınların da başörtüsünde bir gevşeme oluyor. Parklarda kara çarşaf büyük çoğunlukla yerini renkli mantolara ve başörtülerine bırakıyor. Rejim yine aynı rejim ama Devrim Muhafızları kadınların kafasında sopa kırmayı ve makyajlarını silmeyi bırakmışlar.

gelecek kadı

İstanbullular, "Ankara'nın bir tek İstanbul'a dönüşü güzel," derler. Galiba bu insafsız şakanın başlıca nedeni, Ankaralıların derin bir kompleks ve büyük bir çabayla şehirlerinde ne kadar park, bahçe, göl kıyısı, su birikintisi varsa gezdirdikleri İstanbullulara, arada Genelkurmay Başkanlığı, TBMM, Anıtkabir ve çeşitli bakanlıkların devasa binalarını gururla göstermek suretiyle gözdağı vermeleridir. Her gün Türkiye'nin yönetildiği binaların önünden geçmeyi ayrıcalık sanmak şöyle dursun, bu fikirle boğulan pek çok İstanbullu Eymir'de geçirdiği keyifli saatlere rağmen Ankara'yı gönül rahatlığıyla terkeder.

Bir haftalık resmi bir geziden sonra Tahran'dan İstanbul'a dönmenin de buna benzer bir yanı var. Tabii İran İslam Cumhuriyeti'nin başkentine gitmek, iyi kötü bildiğimiz Ankara'ya gitmekten çok daha farklı ve zihin açıcı bir tecrübe. Buradan ne kadar çok soru işaretiyle giderseniz, oradan da o kadar çok yeni soru işaretiyle geri dönüyorsunuz. İlk kez sorulmuş sorular değil bunlar illa ki, ama yeniden sorulmaları gerekiyor. Bütün bu soruları yeniden yanıtlamaya çabalarken, sizinle aynı geziye katılmış ama İran izlenimleri hakkında tek kelime yazmak zorunda olmayan insanları kıskanıyorsunuz. Hele de en berrak gözleminiz İran'da yapay çiçeklerin gerçeklerinden daha gerçek, gerçek elmaların da taklitlerinden daha yapay göründüğünden ibaretse...

Çoğu İslami çevrelerden yaklaşık otuz kadınla birlikte, üç günlük otobüs yolculuğu dahil on gün süren İran maceramız boyunca, hemen her yerde, İran'a neden gittiğimiz ve izlenimlerimizin ne yönde olduğu sorusuyla karşılaştık. İran kadınını "yerinde incelemek" üzere Kültür ve İrşad (Aydınlanma) Bakanlığı nın davetlisi olarak gittiğimizi ilk söylediğimizde, otobüsümüzün şen Azeri muavininin verdiği cevap hepimizi güldürmüştü: "Kadın her yerde kadındır." Aslında otobüsteki kadınların tamamı bu amaçla yola çıkmamıştı. Aralarında İran'a daha önce gitmiş, hatta orada eğitim görmüş olanları da vardı. Kimisi de özel olarak kadın değil, genel olarak şeriatın nasıl uygulandığını görmeye gelmişti. Bazıları içinse alternatif turizm gibi bir şeydi İran'a gitmek. İlkin güneş gözlüklerini kaybettiler. Sonuçta her birimiz, evet, çıplak gözle aynaya bakmış gibi olduk ve kendi tam olmayan gerçekliğimizi gördük. Gezi uzadığı ve herkes küçük gruplar halinde ayrı döndüğü için aynaya bir birlikte dönüş yansımadı. Ama biliyoruz ki kimimiz İran'daki şeriatta bile İslam'ın yeterince uygulanmamasının hayalkırıklığını yaşıyordu. Bazılarımızın rol modeli ve bölgesel lider adayı olarak İran'a hayranlığı pekişmişti. Bir otobüs dolusu İranlıyla geri dönen kimilerimizin Türkiye sınırında başlarını açmadıkları için başlarını hemen açan İranlı kadınlardan tepki gördükleri çarpıcı final sahnesinde kafası karışmış, kimimizinki de biraz daha netleşmişti.

350 yıllık sınırın ötesi

Salı günü öğlen on ikide hareket ettikten sonra yol boyunca ve beş vakit namaz molalarında konuşa tartışa birbirine biraz daha yakınlaşmış bir topluluk olarak Gürbulak sınır kapısına vardığımızda, pekçok İranlı kadınla birlikte bizim gruptan birkaç kişi de tesettüre (İran'da bu sözcük hiç kullanılmıyor, kapanmanın adı hicab) bürünerek içeri girdik. Dağlar tepeler aşan karanlık, dar, virajlı ama düzgün yollar, perşembe günü sabaha karşı Tebriz'deki otelimize ulaştırdı bizi.

Tebriz programımızı, uzun süre Türkiye'de görev yapmış Dışişleri'nden bir yetkili ile beraberindeki Azerice bilmeyen, kusursuz kara hicablı, örnek Farsi kadın rehberden kahvaltıda öğrendik. Bu güzel kadın, ortaokula kaydolurken ücretsiz verilen yıllığın baş sayfalarındaki kusursuz öğrenci üniformasının konu mankeni gibi geldi bana. Bizim yıllık da hicabsız saçlarımızı uzunluğuna göre kaç boğum örmemiz gerektiğini söylerdi! Rehberimiz üniversitede okuyor, Dışişleri Bakanlığı'nda part-time çalışıyormuş. İran'da okullarda, devlet dairelerinde ve

nların elinde

diğer resmi kuruluşlarda çalışan, öğrenim gören kadınların hicab kurallarına harfiyen uyması gerekiyor.

Bizi büyük bir ilgiyle karşılayan Tebriz halkı ve sokakları (Hoşgelipsen!) oldukça voksul görünüyordu. Yollarda yalnızca devlet malı Peykan otomobilleri vardı, tek toplu taşıma aracı da 1970'lerden kalma otobüslerdi. Kapahçarşı'da halı, incik boncuk, sürme, altın, peynir satan küçücük dükkânların, kasapların, manifaturacıların, aktarların arasında dolaşırken gözüme çarpan tek "Batılı" görüntü, Arnold Schwarzenegger'in eli silahlı posterleri oldu. Akşamüstü tanıştırıldığımız Tebrizli gazetecilerden birinden öğrendim ki, İran televizyonlarında sadece aşka sansür varmış, şiddete değil. Arnold, Robocop, Rambo gibi şiddet ve savaş kahramanları orada da çok popüler.

Yoksul ve bakımsız Tebriz'de koruma altına alınmış ve restorasyon çalışmaları süren tarihi bir semte gittik. On beş "Tebrizi" şairin mezarının bulunduğu yere yapılan alimünyüm doğramalı anıt içinizi burktu. Tebrizli olsam, ölmüş şairlerimin başına bu heyulanın dikilmemesi için belediyeye ricacı olurdum diye düşündüm. Tabii şehir halkıyla belediye başkanı ne kadar tanış, bilinmez. Zira İran'da belediye başkanları seçilmiyor, atanıyor. İki yıl kadar sonra belediye başkanlarının da seçilmesi için bir yerel seçim yasası üzerinde çalışılıyor.

Gazetecilerle yaptığımız toplantı, basında erkeklerin sayıca üstünlüğünü kanıtlayacak cinstendi, her biri Türkiye uzmanı bu erkeklerden az sayıdaki

Zenan dergisi yöneticisi Şehla Şerkat

"Halk istiyor, Hatemi uyguluyor"

Roportajları İranlı çevirmenlerin kullandıkları Türkçe'ye sadık kalarak aktardık.

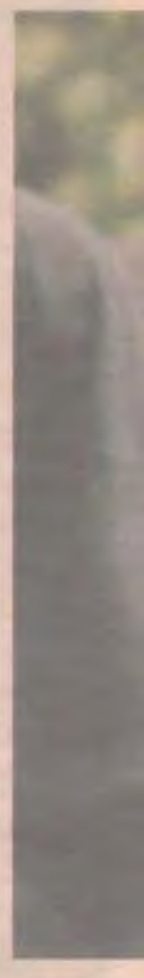

Zenan (Kadınlar), devlet destekli *Zen e Ruz* (Günün Kadını) dergisinden kopan bir grup kadının çıkardığı bağımsız bir kadın dergisi. *Zenan*'ın yöneticisi Şehla Şerkat kırk bir yaşında, biri dokuz, diğeri on iki yaşında iki çocuğu var. Şerkat psikolojide lisansüstü eğitim yapmış.

***Zenan* yayın hayatına ne zaman ve nasıl başladı?**

17-18 sene önce. O zaman da Hatemi Kültür Bakanı idi. Çok rahat izin alabildik.

İçeriğini nasıl belirlediniz, kaç kadının girişimi ile oldu bu iş?

İçeriğin bir kısmı haber ve rapordur. Dışarıdan bizimle işbirliği yapan arkadaşlarımız gönderir. Yazılar hukuki, kültürel, sosyal, edebi ve sanatsal içeriklidir. Bunların da bir çoğu dışarıdan bize geliyor. Burada da çalışan iki-üç arkadaşımız var.

***Zenan*'ın ilk yayınlandığından bu yana çizgisinde değişiklik oldu mu?**

Hayır.

***Zenan* dergisinin tirajı ne kadar?**

Yaklaşık kırk bindir. İran'da tam rakam söylenmez.

İran'da kadınların çalışma hayatıyla ilgili bir istatistik bulamadık, bu konuda bir araştırma var mı?

Hayır, böyle bir araştırma yok. Ama şunu söyleyebilirim ki devrimden sonra kadınlar daha çok siyasileşmiş ve sosyal faaliyetlere daha çok katılmışlardır.

Bu durum savaştan dolayı böyle olmuş olabilir mi?

Tabii bunun da rolü olabilir. Bir anlamda savaş durumlarında erkeklerin yerini kadınlar doldurmaya çalışıyor ama erkekler cepheden döndükten sonra kadınları evlerine gönderirler. Belki İran'da da böyle bir şey olmuş olabilir, yani erkekler döndükten sonra kadınların faaliyetleri azalmış olabilir; ama istatistik bir bilgimiz yok.

Peki kadınlar en çok hangi alanlarda faal?

Sanırım kültürel işlerde çalışmak kadın için daha iyidir çünkü geliri de daha iyidir. Bunun yanısıra ticaret yapan kadın da az değil, dışarıdan mal getirip satan kadınlar var.

Kadın hakları konusunda İran'da gelenekler mi yoksa din mi daha büyük engel?

Bizim kadınlarımızın en büyük problemi geleneklerdir. Ondan sonra hukuki problemler geliyor. Ve bize göre Allah kadınla erkek arasında kimseye bir üstünlük vermemiştir. Tabii ki zamanın şartlarına göre İslam hukukunun kadınlarla ilgili bölümlerinin gözden geçirilmesi gerekir. Biz *Zenan* dergisi olarak geniş bir faaliyet başlattık kadınların kendi haklarını bilmeleri için. Aynı zamanda Batı'daki kadın hareketlerinin tarihini ve feminizmin manasını açıklamaya çalışıyoruz.

Peki ya İslam?

İslama ilişkin farklı yorumlar yapılıyor ama tabii ki Müslümanların görüşleri ayrı ayrıdır. Belki de İslama maledilen görüşler Müslümanların kendi anladığı görüşlerdir. Ramazan ayında Ankara'ya gettiğimde, gördüm ki, kadınlar açıktı ama aynı zamanda oruç da tutuyorlardı. Orada anladım ki din insanların iradesine bağlıdır ve ne anlıyorlarsa dinden onu uyguluyorlar. Şunu anladım ki insanlar Allah'a kavuşabilmek için kendileri bir yol seçmiş ve onu uyguluyorlar. Aynı zamanda örtülü kadınlar da vardı Türkiye'de. Ben bir Müslüman olarak diyorum ki dinde zorlama yoktur ve herkes kendi anladığı gibi hareket eder. İran'da kadınların örtülü olmasını istiyorlar. Bazı okullarda okul müdürleri kendi kafalarına göre çarşaf mecburiyeti koyuyorlar. O gördüğünüz farklılıklar insanların yorum farklılıklarıdır. bunu dine ve şeriata maletmemek gerekir.

İran'da kadınlarla ilgili bazı yeni kanunlar oluşturulmuş, bunları bize yorumlar mısınız?

O saydığınız kadınlarla ilgili yeni çıkan kanunlar meclisin çalışmasıyla ilgilidir, Hatemi'yle bir ilgisi yoktur. Hatemi halkın isteği üzerine gelmiştir. Çıkan kanunlar da halkın isteği üzerine çıkmıştır. Bazı gruplar bu değişimleri Hatemi'nin hesabına koymaya çalışıyor ama bu doğru değildir. Hatemi'nin görevi mecliste çıkan, yapılan icraatlara nezaret etmektir. Onun görevi kanun çıkartmak değil, kanunları uygulamaktır. Fakat Hatemi'nin arkasında 20 milyon insanın oyu vardır ve onların isteklerini de göz önünde bulundurması lazımdır. Mecliste çıkarılan kanunlarda aslında reform yapılmıştır yani yeni kanunlar çıkarılmamıştır. Ve bunlar devrim manasına gelmez. Bu kanunlardan birisi velayet ile ilgili, birisi yarın gün çalışmayla ilgili. Ve bu velayet davasında da yerel mahkemenin görüşü rol oynuyor. Eğer erkek çocuğa bakacak durumda değilse, çocuk anneye veriliyor eğer bakabiliyorsa, çocuk babaya veriliyor. Mahkemede çocuğun anneye verilmesi için bir delil gösterilmesi gerekiyor, yani kadının ahlaklı olması gibi.

İran'da kadınların durumuyla ilgili sorular genelde, "Kadınların durumu çok iyi" gibi bir savunmayla cevaplandırılıyor. Bu durum kadınların zararına işlemiyor mu?

Sanayileşmiş, sanayileşmeye başlayan ülkelerde kadına saygı kalmamıştır. Bizim ülkemizde ne sanayileşme vardır, ne de geleneksellik vardır. Bu ikisinin arasında bir şey var. Yani eskiden İran'da kadına çok saygı vardı, bu geleneksel bir durumdu ama şimdi sanayileşmeye doğru bir çaba vardır İran'da. Şimdi İran'da kadın hem dışarıda çalışıyor hem de evde erkekle işini taksim etmek durumundadır. Halbuki bu erkeğin de görevidir yani böyle bir görev yalnızca kadının üzerinde değildir. Bu eşitsizliktir. Modernleşme ve makinalaşma yavaş yavaş İran'a da giriyor ama bunun kültürü henüz İran'a gelmemiştir. Bu durum manevi bir boşluk da getiriyor. Ben diğer ülkelerdeki kadınların haklarını pek bilmiyorum ama bizim de onlardan fazla ileride olduğumuzu zannetmiyorum. Ama biz İranlı kadınlar olarak kendimizi Batı'daki kadınlarla kıyaslamak istemiyoruz. Biz kendi ülkemiz içinde kendi erkeklerimizle birlikte haklarımız için mücadele etmek istiyoruz. Bazen diyorlar ki erkekler bütün haklarını aldılar mı ki kadın hakları için mücadele edelim. İran'da erkek egemenliği diye bir şey yoktur ama baba hâkimliği, pederşahilik vardır. Bu geleneksel bir şeydir, bu babanın kendisiyle birlikte anneyi de rahatsız ediyor. Kadının kendisini de rahatsız ediyor.

Muta evliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Benim görüşüme göre ikisi de bekar olan erkek ve kadının muta yapması normaldir. Evlenmek için henüz maddi durumları iyi olmayabilir. Ama evli bir erkeğin muta yapmasına karşıyım.

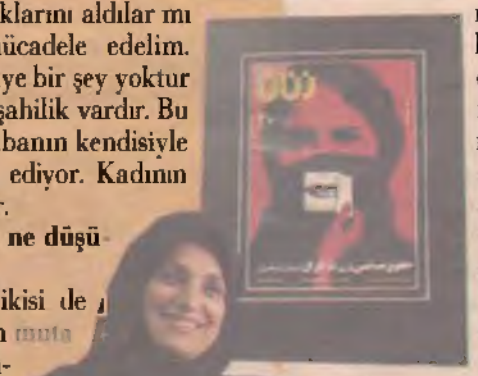

kadınlara pek söz düşmedi. Söylediklerine göre, son zamanlarda İran'da toplam gazete tirajları 2 milyonu aşarak Türkiye'dekine yaklaşmış. Fakat şunu eklemeliyim; İran'da bir yayın organının tirajını sorduğunuzda bir ton laf işitiyor, mesela dergilerde 50 binden aşağısı kurtarmayan rakamlar alıyorsunuz. Okuma-yazma seferberliğiyle devrimden sonra tanışmış, zorunlu ilköğretimin ise sadece altı yıldır uygulandığı bir ülke için gurur verici sonuçlar doğrusu. Propaganda derdi olmayan basın çalışanları ise, tirajların gizli ve açıklanmasının yasak olduğunu itiraf ediyorlar. (Gazete tirajlarının olur olmaz her yerde yayınlanması bizde de Aydın Doğan'ın "emriyle" geçenlerde yasaklandı.) İran'da bütün gazeteler devlet ve destekledikleri siyasi grup tarafından finanse ediliyor. Maddi yardım almadığı ya da alamadığı için kapanmak zorunda kalan gazeteler var. Bütün gazeteciler sendikalı, emekli maaşları da tıkır tıkır ödeniyor. Elbette Allah'ın yasalarını ve rejimi değil ama icraatlarından dolayı siyasileri eleştirebiliyorlar. Devrim sonrası binaları işgal ve çalışanları imha edilen sol vavmların uzantıları ile açık saçık yayınlar bütün baskıcı rejimlerde olduğu gibi el altından dağılıyor.

Daha sonra gazeteci kadınlarla yaptığımız özel sohbetlerden gelecekten umutlu olduklarını öğrendik, yüzde 70 oy alarak seçilen Hatemi'nin pek çok vaatle iş başına geldiğini ve şimdi bunları yerine getirmek zorunda olduğunu söylediler. Kimlerine göre, küçük ama güçlü bir grup olan muhafazakârlar, İran'da değişimi engelleyemeyecek. Bu arada Haşimi Rafsancani'nin kızı Faize Haşimi'nin girişimiyle *Zen* (Kadın) adlı günlük bir gazete çıkmak üzere. Sadece kadınların çalışacağı Buzname-i Zen'in (Kadın Gzatesi) şu anda prova baskıları yapılıyor.

İran değişiyor mu gerçekten?

Gece aynı karanlık yollardan Tahran'a doğru ilerlerken, karşıma birdenbire deniz çıkacakmış duygusuna kapıldım hep. Güneydeki çöl bölgesine kadar olan ve ancak bir kısmını görebildiğim Kuzey İran'da ufuk çizgisine hasret kaldım. Burada güneş hep yakın yakın dağların ardında doğup batıyor.

Tahran'daki ilk faaliyetimiz Tahran Üniversitesi'ndeki cuma namazına katılmak oluyor. Devrimin ilk yıllarından kalma bir adetle, üniversiteyi çevreleyen yollar asker ve polis denetiminde trafiğe kapatılmış. Oysa kalabalık, üniversitenin bahçesini bile doldurmuyor. Üstümüz arandıktan ve fotoğraf makinelerimiz kontrol edildikten sonra kadınların toplandığı bahçedeyiz. Yiyecekleri içecekleri ve çocuklarıyla, cuma namazından çok pikniğe gelmiş gibi görünüyorlar. Yoksullukları yedikleri ve giydiklerinden belli kadınlarla çocukların arasında sadece bir erkek var, "Allah!" diye bağırarak dolaşıyor, cemaatten ses gelmiyor. Hava bunaltıcı derecede sıcak. Yirmi yıldır, hatta daha eskiden olduğu gibi anti-Amerikancılık, İsrail, siyonizm ekseninde kurgulanmış vaaz dinleniyor. Cemaate bizim Türkiye'den gelmiş misafirler olduğumuz açıklanıyor. Bize karşı hep güleryüzlü olan kadınlar, namazdan sonra canlanıp, "Kahrolsun Amerika!" sloganlarıyla yanımıza geliyor, inşallah Türkiye'nin yakında İslam olacağını söyleyip minik

Kuran'lar hediye ediyorlar.

On küsur milyonluk nüfusuyla Tahran, trafik kargaşası açısından İstanbul'u aratmıyor, hatta daha beter. Tek benzerliği de bu değil, yaptığı hayırlı hizmetler nedeniyle halk tarafından çok sevilen ve Hatemi'nin önde gelen adamlarından olan Tahran Belediye Başkam'nın da, geçtiğimiz günlerde rejimin en muhafazakâr bekçileri mollalarla başı derde girmiş ve yolsuzluk suçundan tutuklanmıştı. Çoğunluğu genç birçok Tahranlı'nın sokaklara dökülmesi ve Hatemi sonrası bir miktar özgürleşen basının da desteği sonucu serbest bırakıldı. Fakat arada önemli bir fark var: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı İslam'ı referans aldığı için, Tahran Belediye Başkanı ise daha Batı'ya dönük olduğu için otoriteyle başı derde giriyor.

Gösteriler sırasında polisten dayak yiyen bir gazeteci, "Şah'a karşı yapılan protestolardan bu yana böyle şey görmedim," diyor (*Newsweek*, 27 Nisan 1998). Aslında devrimden bu yana özgürlük ve demokrasi talebiyle ilk kez sokaklara dökülmüyor İranlılar. Tıpkı Hatemi gibi halkın yüzde 70'inin

oyunu almış Benisadr, molla iktidarına karşı 5 Mart 1981 günü Tahran'da, daha sonraki günlerde Şiraz, Hamedan, Meşhed, İsfahan mitinglerinde solculardan ve Halkın Mücahitleri'nden (İslamcı sosyalistler) oluşan yüzbinlerce kişiyi meydanlarda toplamıştı. "Ya özgürlük ya ölüm!" diye bağırarak yürüyen liseli kızlar gibi pek çoğu, Devrim Muhafızları (Pastaran) tarafından vuruldular, idam edildiler, işkence gördüler, zindanlarda çürüdüler ya da ülkelerini terk etmek zorunda kaldılar. Azeri ve Kürt direnişleri de uzun süren kanlı operasyonlarla bastırıldı. Aynı yıllarda Türkiye'de olanları düşünürsek, Türkiye-İran arasında analogların kurmakla bitmeyeceğini görürüz. Yine de bu işi eski solcular daha iyi yaparlar sanıyorum. Sonuçta benim kuşağım o sırada akıp coşan şelaleleri, havaya zıplayan kırmızı balıkları ve açan gülleriyle hayran hayran İnanç Dünyası'm izliyor, zorunlu din eğitimi alıyor ve sayısı her geçen gün artan imam hatip okullarına kaydoluyordu.

CNN'e verdiği röportajlarda Amerika'yı "büyük bir ulus" ilan eden (Hakikaten kudretinden sual olunmuyor!) ve yirmi yıldır ilk kez "Büyük Şeytan"la diyaloğa yeşil ışık yakan "ılımlı Müslüman" Hatemi'nin ardında büyük halk desteği olmasına rağmen, İran'da hâlâ meclis, adalet sistemi, polis ve Devrim Muhafızları üzerinde 12 molladan oluşan Şurayı Nigahban'ın hakimiyeti söz konusu. Şah zamanından beri güçlü mali kaynaklardan beslenen mollalar, şimdi maddi açıdan daha güçlüler. Tahran Belediye Başkam'nın serbest bırakılması önemli bir kazanım ama bu muhafazakârların tekrar harekete geçmeyeceği anlamma gelmiyor. Ayrıca İran'da yönetimin ayaklanmaları önlemek amacıyla sık sık kurallarda gevşeme yapıp sonra geri adım attığı biliniyor. Hatemi'nin danışmanlarından biri *Newsweek*'e yaptığı açıklamada, "Cumhurbaşkanı reformun kısa vadeli bir proje olmadığının farkında. Gerçekleri biliyor. Uzun vadede planı adım adım güç kazanmak," diyor.

Hicab ve anti-emperyalizm

4 Temmuz 1980'de İran'da tüm resmi dairelerde çalışan kadınlara birer yazı gönderilerek bundan sonra hicaba uymayanların işyerlerine sokulmayacağı bildirildi. Bunun üzerine üç bin kadar kadın kararı protesto etmek için Cumhurbaşkanlığı binası önünde toplandı. Devrim Muhafızları tarafından dağıtılan kadınlar, ertesi gün *İttilat* gazetesinde fahişelikle suçlandılar. Gazete şöyle diyordu: "İslam kıyafeti, emperyalizme karşı en tesirli silahımızdır." (*İran Soluyor Çiçekler Parmaklıklar Ardında*, Bahman Nirumand, s. 223) Gerçekten de İran'da hicab ve anti-emperyalizm özdeşleşmiş durumda. İran dışa açıldıkça kadınların da başörtüsünde bir gevşeme oluyor. (Fakat sokakları hâlâ "Hijab is dignity / Hicab şereftir" gibi sloganlar süslüyor.) Tabii bunu yoksulların gittiği cuma namazında değil, orta sınıf ailelerin çoluk çocuk doldurdukları parklarda görebiliyorsunuz. Parklarda kara çarşaf büyük çoğunlukla yerini renkli mantolara ve başörtülerine bırakıyor. Giysilerine bakarak kadınların rejimle bağlarım anlayabiliyorsunuz. Devrim Muhafızları kadınların kafasında sopa kırmayı ve makyajlarını silmeyi bırakmışlar.

Parklarda sincaplar da yarı hicablı, büyük cam fanusların içinde duruyor. Sıcaktan baygın bir halde, nefes alabilmek için hepsi en üst dallara tırmanıp birbirlerinin üzerine yığılıyor. Dinen yasak olduğu için İran'da bir tane bile köpek yok, İslam sadece özel çiftliklerde yetiştirilmesine izin veriyor. Tahran parklarında mendil, sakız vb. satan küçük çocuklara, şeriat da adalet getirememiş, parklar burada da onların işyeri.

Aşırı sıcak yüzünden iki yanında dağlardan gelen suların aktığı Tahran caddelerinde (insan bu sulara bakıp Ortadoğu'da savaş şu güzel şey yüzünden mi çıkacak diye düşünmeden edemiyor), artık erkeklerle kadınlar nişanlı, nikâhlı veya akraba olmasalar da yanyana yürüyebiliyorlar. İki ay önce çıkan bu yasa, hâlâ elele tutuşmalarına izin vermiyor.

Önceleri kültürümüzü bozar gerekçesiyle turizme sıcak bakmayan İran, kadınla erkeğin birlikte denize girmesini de yasakladıktan sonra kendisine yüz binlerce işsize malolan turizm sektörünü şimdi yeniden canlandırmaya çalışıyor. Turizm acentalarının duvarları İran'm kıyılarını ve Kiş adasını resmeden afişlerle dolu ve bu acentalarda çalışan kadınların başları herkesinkinden daha açık. Bu arada afişlerde kadınlar değil, erkekler jet-ski'ye biniyor, su kayağı yapıyor.

Bazı kadınlar başörtülerini giderek daha geriden bağlayıp rejime tepkilerini perçemleri ölçüsünde gösterirken, bazıları da kusursuz hicablarıyla oku-

yarak, öğrenerek ve bilgiyle donanarak mücadele ediyor. Çünkü dış dünyayla ilişki kurabilecekleri eğitim ve iş olanaklarını yalnızca hicab sağlıyor onlara. Kara çarşaflarını bir ucundan tutup, "Bu önemli değil, daha mücadele edilecek o kadar çok şey var ki." diyorlar.

Sokağa çıkmayı, sosyal hayatta yer almayı, sesini duyurmayı ilk kez devrime giden yolda öğrenen eğitimsiz, geri bırakılmış pek çok İranlı kadın, bunun bedelini hicabla ödemişti. Ardından erkeğin verdiği yeni bir görevi, İslam ideolojisini yayma görevini yerine getirebilmek üzere eğitime kavuştuğunda, mobilize olduğunda da hicabın şerefinden kuşku duymadı. Bu arada patlak veren ve sekiz yıl süren savaş, cepheye giden erkeğin yerini kadına bıraktı. 1974-84 arasındaki dönemde kamu sektöründe, özellikle eğitim-sağlık alanında yoğun olmak üzere kadın istihdamı yaklaşık dört katına çıktı. (*Din Siyaset ve Kadın / İran Devrimi*, Serpil Üşür, s. 228,)

Kadının hicabla ve savaş sayesinde kazandığı özgürlük, açık ki yeni neslin kadınına yetmiyor. Şimdiye dek kentli orta sınıf kadınlarla muhafazakâr devlet arasında süregiden sessiz ama kıyasıya pazarlık, Hatemi'ye giden kadın oylarında simgeleşiyor. Rejimin tıkanıklığını dışa açılarak, yeni dünya düzeniyle bir başka biçimde eklemlenerek giderme zorunluluğunun ve sessiz kadın direnişinin sentezi olarak ortaya çıkıyor Hatemi.

İran'ı izlemeye devam edelim

İslami rejim, yalnızca kadınlarda değil, yoksullarda, azınlıklarda yarattığı adalet beklentisini de yerine getirememiş görünüyor. "Azad" derken sadece kadınların değil, erkeklerin de gözleri parlıyor. Tıpkı Şah döneminde olduğu gibi, bugün de demokratikleşme için sokaklara dökülenler arasında Kuzey Tahran sakinleri yok. Onlar yüksek duvarlarla çevrili villalarında korunaklı ve azad yaşamlarını sürdürerek, Cherokee'lerini Peykan'ların arasından sabırsızca sürerek gelişmeleri izliyorlar. Onlara göre İran'ın kapalı kapılar ardında tuttuğu ve kimseye göstermediği yüzündeki özgürlük aslında halkı yeterince tatmin ediyor. Oysa orta sınıf ne onlar kadar geniş evlerde oturuyor, ne de İran'ın evsizleri gibi sokakların tadını çıkarabiliyor.

Şu sıralarda İran meclisinin muhafazakâr çoğunluğu, kadınların hicablı dahi olsa basında fotoğraflarının yer almamasını yasalaştırmak üzere çalışıyor. Rejim bir kez daha kadınların hicabına, tecritine kilitleniyor. Devrimden sonraki ilk mecliste de bir kadın milletvekili vardı ve kadınların örtünmesinin isteğe bağlı olmasını savunmuştu. Aradan yirmi yıl geçti, şimdi mecliste 14 kadın var. Fakat değil örtünmenin isteğe bağlı olmasını savunmak, hicablı kadın fotoğrafı yayınlanmasını bile sağlayamayabilirler.

Çünkü şeriatın temelinde kadınların baskı altına alınması ve tecrit edilmesi yatıyor. İran'da kadınların buna tepkisi hicabı giderek esnetmelerinde ve kendilerine reform vaat eden Hatemi'nin aldığı yüksek oyda cisimleşti. İran'da geleceği de bu tepki belirleyecek zaten.

Yeşim Harcanoğlu

Humeyni'nin torunu Ferişte Arabi

"Yüzde 2 yüzde 98'e uymalıdır"

Humeyni'nin torunu Feriştei Arabi, 11 yıldır faaliyet gösteren Cemiyet-i Zenan'ın (Kadınlar Cemiyeti) başkam. İran siyasal sisteminde siyasi partiler yok, İçişleri Bakanlığı'ndan siyaset yapma izni almış gruplar var. Örneğin Mimarlar Odası, Mücadeleci Mollalar grubu gibi. Cemiyet-i Zenan da bunlardan biri. Meclis te bu grubun desteklediği dört kadm milletvekili bulunuyor. Feriştei Arabi, aynı zamanda cemiyetin dergisi *Neda* (Nida)'nın başyazarı. Cemiyet-i Zenan'ın 25 kadından oluşan bir merkez şurası ve ülkedeki diğer merkezlerinde çalışan 700 üyesi var.

Başkanı bulunduğunuz dernekle ilgili bilgi verebilir misiniz?

İran İslam Cumhuriveti Kadınlar Derneği on bir senedir beri siyasi bir partı olarak faaliyet ediyor. Ve siyasi, kültürel, sosyal sahalarda geniş faaliyetleri vardır. Ama kanunda yine de bir siyasi parti olarak kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, milletvekilliği seçimlerinde aday gösteriyor hatta. On bir sene önce biz bir siyasi parti olarak İçişleri Bakanlığı'ndan izin istedik, onlar da verdiler. Bizim sırf hanımlarla ilgili çalışmalarımız yoktur ama bizim milletvekillerimiz hanımlardır ve burada çalışan personel de hanımlardır.

Kadınlar bakan olabiliyorlar mı?

Bakanlıkla ilgili hiçbir engel yoktur, eğer kadınlar yapmak isterse. Bakanlar kurulunda iki hanım vardır. Müşavir olarak var sizin de bildiğiniz gibi. Bunun Türkiye'deki anlamı devlet bakanı oluyor. Biz sadece hanımları aday göstermiyoruz, erkekleri de gösteriyoruz. İslamın da, rahmetli Humeyni'nin de istediği budur ki hanımlar toplumda faal bir biçimde bulunsunlar. Birçok toplumda hatta yetmiş sene öncesine kadar kadınları hiçbir şeye hesap etmiyorlardı. Oysa İslam 1400 sene önce kadınların hakkını istemiş. İmama kadınların meselelerle ilgilenmesi konusunda soru sorulduğu zaman demiyor kadınlar da katılmalılar. İmam kadınların hakları zaten var ve en önemli meselelerde görüş sahibi olmaları lazım diyor.

Seçimlerde siz aday oldunuz mu?

Olmadım. Bunda hiçbir kanuni engel yoktur. Gerçek şudur ki rahmetli Humeyni'ye yakın olduğum için, yakını olduğum için ülkedeki böyle meselelerden uzak kalmaya çalışıyorum. Eğer sırf erkeklerin olması gerekseydi o zaman kanunda sırf erkekler aday olabilir diye geçerdi, halbuki böyle bir kayıt yoktur.

Mecliste şu an üzerinde çalıştıkları belli bir sorun var mı?

Bunlardan birisi kadınların emeklilik meselesi. Kadın erkek ayrıldıktan sonra çocuk kimde kalacak meselesini tartıştık ve onaylattık. Önceden sadece erkeğe veriliyormuş, şimdi kim layıksa ona veriliyor.

Bunlar kadınların önerdiği tasarılar mı?

Evet kadınların önerdiği tasarılar. Şerhi açıdan bir çocuk reşit yaşma gelince o zaman çocuğa sorulur ama o yaştan aşağıysa annesine verilir. Çocuğu verirken hem maddi açıdan hem başka açılardan buna mahkeme karar veriyor. Erkek maddi açıdan zengin olan bir adamsa ama çocuğu yetiştirmek için uygun değilse çocuğa anne bakar ama baba parasını verir.

İran'da kadının en büyük sorunu nedir?

Bu benim şahsi görüşümdür. En büyük sorunları kendi meselelerini ve haklarını bilmemeleridir. Bu düşünce geleneksel bir geçmişe sahiptir. Bizim kadınlarımızın kendi haklarını bilmemelerini istiyorlardı eskiden. Bu bugüne kadar da maalesef devam etmiş.

Birleşmiş Milletler'in Ayrımcılığa Karşı Sözleşmesi İran tarafından imzalandı mı?

Kadınların haklarını en iyi savunan islamdır. Birleşmiş Milletler'in bu çalışmasını İran imzaladı mı hatırlamıyorum. Eğer İslam kurallarına uyarsa imzalarız.

Türkiye'deki türban eylemleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bize göre hiçbir insan şu ya da bu libası giydiği için okumaktan men edilemez. Bu meseleyi ilk duyduğumuzda bildiri yayınladık ve protesto ettik.

İran'da üniversitelerde kıyafet serbest mi?

Anayasa yüzde 98 oyla kabul edilmiştir. Yüzde iki, yüzde 98'e uymalıdır. Üniversite hangi örtüyü tespit etmişse onu giymesi gerekir.

Kadınlara şiddet uygulandığında neler yapılıyor?

Cahil yerlerde olabilir ama takip edilir ve şiddetle cezalandırılır. Çok uzak köylerde böyle bir mesele olabilir. Kadm döverse kadın, erkek döverse erkek cezalandırılır. Bu cezalar diyet, zindan, kırbaç olabilir. Kanun karşısında herkes eşittir. İster azınlık, ister çoğunluk olsun eşittir.

Rafsancani'nin kızı Faize Haşimi

"Kadınlar siyahı şık buluyorlar"

Rafsancani'nin kızı Faize Haşimi evli ve iki çocuklu bir kadın. Kızı on dört, oğlu on bir yaşında. Eşi psikiyatr doktor olan Faize Haşimi parlamentodaki Hizbullah grubundan. İşletme ve siyasi ilimler dallarında iki üniversite diploması var. Şu anda hukuk dalında yüksek lisans okuyor. Bir sene de spor eğitimi almış ve birçok spor dalında faaliyeti var. Babasının çok aydın düşünceli bir insan olduğunu ve kendi düşüncelerinin de zeminini hazırladığını söylüyor

Sporla ilgili faaliyetlerinizden söz eder misiniz?

Şimdiye kadar iki defa uluslararası kadınlar olimpiyatı yaptık. Dünyada Müslüman ülkelerde yaşayan hanımlar için sporda bir boşluk hissettik. Böyle bir boşluğu doldurmak için ilk adımı biz attık. Şu sevindiricidir ki böyle bir teşkilat uluslararası başka teşkilatlar tarafından da kabul edildi. Gayrı müslüm ülkeler bile böyle bir teşkilata üye olmak istediler. Türkiye ise hâlâ bu teşkilata üye olmadı, kendisini laik olarak görüyor ve buraya katılmak istemiyor. Ve kendileri, bunun bir mezheple ilişkisi olduğu için, şeriatla bir ilgisi olduğu için bizim burada bir yerimiz yok diye düşünüyorlar. Burada, bizim ülkemizde kadınlarla ilgili sporlar tamamen kadınların kendi ellerindedir. Biz çok sayıda ihtisas sahibi kadın yetiştirdik. Şu anda yedi bin tane kadın hakem var. Kadınlarla erkeklerin sporunu ayırmamız, kadınların sporda daha çok ilerlemesine sebep olmuştur. Şu anda İran'da olimpik sahada yüzde 25 spor dalları kadınların yönetimindedir. Ve bu bizim ilerlememizi gösteriyor dünyadaki standartlara göre.

Olimpiyatlara yalnızca Müslüman kadınları mı kabul ediyorsunuz?

Müslüman kadınlar. Gayri müslümleri kabul edip etmemeye daha karar vermedik. Başka Müslüman ülkeler de ister Müslüman olsun ister gayri müslüm olsun katılabilirler. Yani o İslami ülkelerin olimpiyat kuruluşları bize kimi tanıtırlarsa biz onu kabul ederiz.

Türkiye'nin tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben Türkiye'deki gelişmeleri takip ettiğimde görüyorum ki Türkiye'de Müslümanlar bu konuda sıkıntı çekiyorlar. Türkiye de mezhebi işleri, dini, siyasetten tamamen ayırmaya çalışıyorlar. Ve diyorlar ki dinin siyasette hiçbir rolü olmamalıdır. Bana göre Türkiye İslam Konferansı ülkelerine üyedir. Ve İslami bir ülke olarak görünüyor, böyle bir teşkilata da katılmalıdır.

Türkiye'de İranlı kadınların önünü açan bir kadın olarak tanınıyorsunuz, İranlı kadınların geleceği acısından talepleriniz ve çabalarınız nelerdir?

İranlı kadınların geleceğini çok parlak görüyorum. Bize göre kadınların meseleleri sadece İran a ait değildir. Kültürel bir meseledir ki dünyadaki bütün ülkelerde vardır. Çünkü yüzyıllardır dünyada erkek egemenliği düşüncesi hakim olmuştur. Özellikle geleneksel olarak idare edilen ülkelerde bu problem daha da çoktur. Çünkü birçok yerde geleneklerle İslam kanunları birbirine karışmıştır. Yani İslam onlara izin vermiştir ama geleneksel olarak bunlar yasaklanıyor ve izin verilmiyor. İran da bu cümledendir. Bunların hal yolunu ben eğitimde görüyorum. Dış dünyayla da irtibat kurmak bu sahada çok etkili olabilir.

Renkli çarşaf konusunda ne düşünüyorsunuz?

Dinde örtü denilmiş, hangi renkte olduğu söylenmemiştir. İran'da gördüğünüz bu siyah çarşaf meselesi inkilaptan önce bu kadar değildi. İnkilaptan sonra bir gelenek olarak kabul edilmiştir. Bizim dinde sırf siyah giymek mekruhtur. Yani kullanılmasa daha iyidir. Yani dinde bu gözle bakılıyor. Siyah rengin iki nedeni var İran'da. Birisi inkilaptan sonra bir örf olarak kabul edildi, ikincisi İran'daki kadınlar zannediyorlar ki siyah renk daha şık görünüyor. Ama bu son birkaç yıl içinde değişiyor yavaş yavaş.

Olimpiyatlardaki kıyafet zorunluluğu nedir? Örneğin laik bir ülkeden gelindiğinde bir kıyafet zorunluluğu var mı?

Sporda kullanılan elbiseler dünya standartlarıyla aynıdır. Ama kapalı bir salondur ve erkekler yoktur.

Bizim İran'da gördüğümüz şekle daha ağırlık verildiği.

İnkilabı canlı tutmaya çalışıyoruz bu her ülkede böyledir. İslam Devrimi halk için çok önemlidir. Bizim yeni bir neslimiz var onlar inkilabı pek bilmiyor. Onların bunu anlaması için şekli meselelere önem veriyoruz. Biz bu eğitimlere okullardan başlıyoruz.

Seçimden önce bazı vaatler vardı. Uydu, başka görüşlere tolerans gösterilmesi, kadınların toplumda daha çok yer alması bu konularda neler yapıldı?

Uyduyla ilgili hiçbir vaatte bulunulmamıştır. Uydu serbest değildir ve özel izinle olabilir. Bizim kadınların aile içerisindeki yapıları hakkında pekçok kanun vardır. Ama uygulamada hâkimlerin çoğu erkektir. Erkeklerin de bir egemenlik huyları vardır. O zaman o kanunlar doğru dürüst uygulanmıyor. Kadınlar bazı dairelerde iyi mevkiilere ulaşabiliyorlar. Şimdi bazı yerlerde müdürler daha kültürlü insanlardır; bunlar kadınlara daha iyi ilerleme imkânı tanıyorlar. Ama bazı yerlerde değiller. bu imkânı sağlamıyorlar. Biz mecliste öyle bir tasarı hazırlamak istiyoruz ki kadınlar ve erkekler her şeyde eşit olsunlar toplumda. Bunlardan bir tanesi şu, biz meclise bir tasarı verdik mihir enflasyona göre hesaplansın. Bu çok önemli bir meseledir. İkincisi aile mahkemesidir. Biz bir kanun çıkardık, ailevi meseleler; aile mahkemesinde ve kadın yargıcın huzurunda çözülecek. Bu bir hafta önce açıldı.

Aile mahkemesine bir başvuru oldu mu?

Çok sayıda başvuru oldu. Eskiden bizim problemimiz bütün yargıçların erkek olmasıydı. Şimdi öyle değil. Şimdi erkek de kadın da vardır. Ve son hüküm erkek ve kadın yargıcın danışmasıyla veriliyor.

Buna yetecek sayıda kadın yargıç var mı?

Sayısı azdır. İki taneden daha fazladır. Ama şu anda belki faaliyete başlamamıştır.

Kadınlar siyasi hayatta nasıl yer alıyorlar?

Kadınlar için diğer sahalarda faaliyet alanı daha fazladır. Mesela okullarda kadın ve erkek öğretmen ve öğrenci sayısı eşittir. Ama mesela siyasi alanda, mecliste 270 milletvekilinin sadece on dört tanesi kadındır. Geçen seneye kadar bizim bakanlar kurulunda hiç kadın bulunmuyordu. Ama bu sene iki tane kadın vardır. Kadınlar yeni başladılar siyasette faaliyet etmeye.

Bu gelişmelerde Hatemi'nin bir payı var mı?

Kadınların meselesi kültürel bir meseledir. Kısa sürede halledilecek bir mesele değildir. Hatemi'nin buna katkısı vardır. Beşinci meclis seçimlerinde üç yüz kadın aday vardı ülke çapında. Ama sadece on dört kişi yeterli oy alabildi. İnkilaptan önce yüzde on kız öğrenci vardı üniversitelerde şimdi yüzde kırk beş.

İran'daki etkin kadınlardan birisi Humeyni'nin torunu, birisi Rafsancani'nin kızı. Ben bunun nedenini öğrenmek istiyorum. Diğer İranlı kadınlar bu kadar etkin değiller mi yeni bir şey başlatmak için ya da bu bir strateji mi?

Bu yanlış bir düşüncedir. Bizim ülkede birçok kadın pekçok başarılar elde etmiştir. Siyasi hayatta mesela Hanımi İptikar, ki şu anda devlet bakanıdır, gene Hanımi Şucai, Cumhurbaşkanı danışmanıdır. Bu bir strateji değildir.

Birleşmiş Milletler'in Ayrımcılığa Karşı Sözleşmesi'ni İran imzaladı mı?

İmzalamadı henüz. İmzalasa bile her şeye riayet etmek zorunda değil.

İran'daki kadınların sosyal güvencelerinin çerçevesi nedir?

Kadınlara has bir kanun yoktur genel olarak bir kanun vardır, o herkese uygulanır. Sevindiricidir ki, İran'daki kadınların güvencesi diğer ülkelerden daha iyidir. Mesela emeklilik, sigorta herkes için aynıdır. Şu anda otuz senede emekli olunuyor. Bir tasarı verdik kadınlar yirmi senede emekli olsun ama henüz mecliste onaylanmadı. Doğum sürelerinde onlara üç ay ücretli izin veriliyor. Ve bizim devlet dairelerinde hanımlar isterse yarın gün çalışabilirler. Ama kadınlar bunu çok tercih etmiyorlar çünkü bu onların sonunda emeklilikleri hesaplanırken zararlarına oluyor. Ama ben böyle bir şeye muhalifim. Kadınlara özel bir muameledir bu. buna karşıyım.

Erkek egemen anlayıştan söz ettiniz, bu erkek egemen anlayış mecliste de var mı?

Bir tasarı görüşülürken oy sayısı önemlidir. Erkeklerin oy sayısı çok olduğu için belki o etkili olabiliyor. Biz on dört kişiyiz onlar iki yüz elli kişi. Bunlardan sadece iki-üç kişi muhalefet ediyor. Ama bazen iki-üç kişi etkili olabiliyor. Şu ana kadar on beş tane kanun çıkardık.

Kadınlar isterlerse cumhurbaşkanı da olabilirler deniyor ama bunun gerçekleşmesi için evdeki sorumluluğun paylaşılması gerekmiyor mu?

Eğer isterlerse olabilir. İslamda bütün vazife erkeğe bırakılmıştır. kadınlar hiç ev işi yapmayabilirler. Ama ne kadınlar kendileri böyle bir şey yapmak istiyorlar ne de biz bunu teşvik ediyoruz. Çünkü çocuğu kadınlar daha iyi terbiye edebilir, çocuğun terbiyesi çok önemlidir. Kendisi seçiyor eğer çocuk sahibi olmak istemezse evde bir görev istemezse evlenmeyebilir.

İran'da kadınların yaptığı ev işlerine para ödeniyormuş.

Erkeğin kadına maaş ödemesi hiçbir kanunda yoktur. Ama boşanırken ödenen mihir vardır. Yeni bir kanun daha çıktı, ona "ücret-ül misl" (emek karşılığı) deniliyor. Bu kanunda kadın boşanırken onunla yaşadığı müddeti hesap ediyorlar, her gün için belli bir ücret erkekten alınıp kadına ödeniyor. Bir kaç yıldır bu kanun uygulanıyor.

İran enflasyon rakamları konusunda çok dürüst bir ülke değil. Mihirin enflasyona göre hesaplandığı söyleniyor, Merkez bankası mı açıklıyor. Yüzde 12 çok inandırıcı bir rakam değil. Kadının hakları nasıl korunuyor?

Enflasyon Merkez Bankası tarafından hesap ediliyor ve ödeniyor.

TÜPÇÜ

RAMİZE ERER

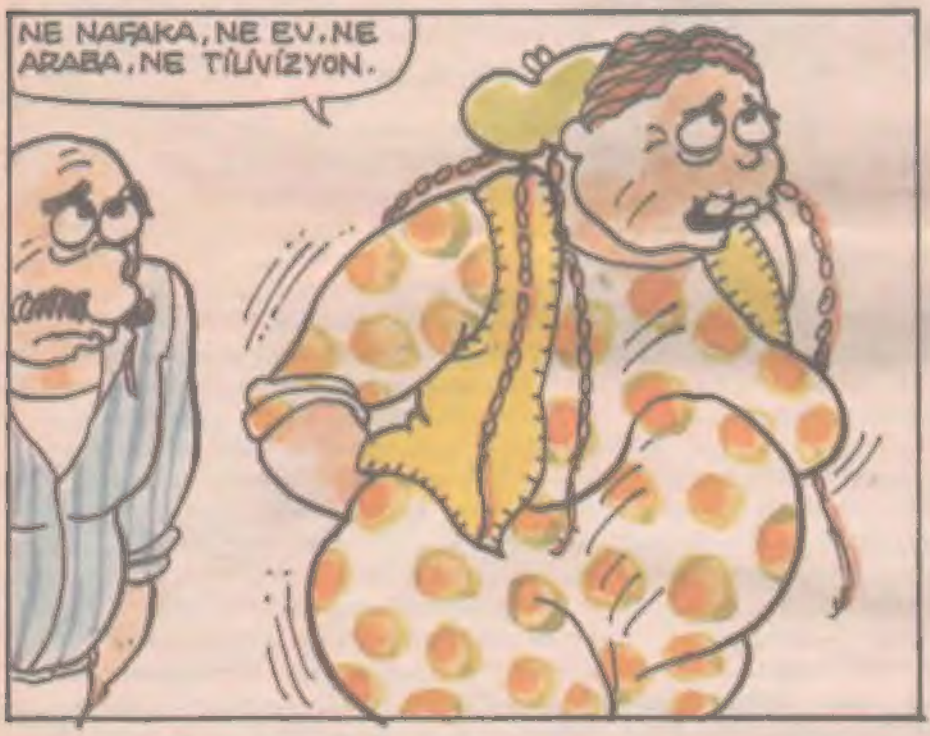

"Sermayeler"i "aileler"den ayıran duvarlar

Adana genelevinde eylem!

Adana'da genelev "Sosyal Evler" olarak anılıyor ve üç günlük iş bırakma sırasında kapıda birikip olay çıkartan müşterilerden mühim bir sosyal işlevi olduğu da anlaşılıyor. Oysa genelevde çalışan "sermaye"ler her türlü sosyal güvenceden yoksunlar.

Adana Genelevi'nde işletme sahipleri ve çalışanlar emniyet görevlilerinin uygulamalarına karşı üç gün iş durdurarak seslerini duyurdular. İş bırakma eylemine genelev sakinleri önceden konuşup karar vermişler. Çalışan kadınlardan biri. "Bizim her şeyimiz hükümete. devlete bağlı biz onlar için çalışıyoruz, bunu unutmamaları gerekir," diyor. Gerçekten de bu iş yerlerinin nasıl çalışacağıyla ilgili ayrıntılı ve çok eskiden kalmış bir yasa var. Bu yasaya göre, çalışanların müzik dinlemelerine, hayvan beslemelerine, giyinik veya çıplak bir şekilde evin önüne çıkıp erkeklerle, müşteri adaylarıyla konuşmalarına karışılması mümkün. Çalışma saatleri sabit; izinsiz dışarıya çıkılamıyor. geceleri dışarıda geçirebilmek için dışarıda bakmak zorunda olduğun anne veya çocuk gibi birinci derecede akraban olması gerekiyor. Sitenin içinde dispanser var, haftada iki gün muayene, üç ayda bir kan testi, iki ayda bir röntgen mecburi. "Bütün kurallara uyuyoruz. muamele işlemlerimiz tamam, kaçak çalışan yok. Buna rağmen keyfi baskılar, ev kapatmalar. denetim tehditiyle bedava hizmet istemeler canınıza tak etmişti," diyor çalışanlar.

Dört kadının çalıştığı bir evin bu eyleme katılmayan kadın işletmecisi, "Bence eyleme gerek yoktu, bir iki temsilcimiz valiyle görüşüp bu konuları halledebilirdi," diyor, ama hemen sonra ekliyor: "Yine de kendimize güvenimizi artırdığı için iyi oldu. Esas zor olan işin arkasındaki erkeklerle uğraşmak. Bu benim kızlar sabah kalkar, bir sütyenle oturmaya başlarlar. Ben de sermayeydim, bilirim. Burda bunlar namusunu satıyor, kolay mı? Polis sürekli evlerinizi kapatırım diye tehdit ederken burda insanların ekmek parası için çalıştığını unutmuştu, şimdi valimiz söz verdi rahatladık."

"Devletin himayesinde" çalışan kadınlar kendilerine "sermaye", diğer kadınlara "aile" diyorlar. "On beş yıldır bu âlemdeyim, beş çocuğum var, dostum benim üstüme ev de yaptırdı: istesem araba da alır. Benim en ağrıma giden, aileler kocalarından başka adamlarla düşüp kalkabiliyor, iç çamaşırı defilesi diye çıtır kızlar televizyonda oralarını buralarını açıyor; sonra amirim gelip bana kalçanı göğsünü camın önünde açma diyor," sözleriyle niçin eyleme katıldığını anlatıyor Arzu. "Evinin parasını zaten sen kazanmadın mı, senin üstüne tapulu olması normal değil mi?" diye soruyorum. "Kocalar evleri ailelerinin üstüne tapuluyor mu sanki? Herif zamanında senetlerimi ödemiş. istediğini yapar," diyor. En çok benzediği yerin cezaevi olduğunu doğrularcasına, genelevden "içeri" dive bahsediliyor. "Aile"lerle "sermaye"leri birbirinden ayıran duvarlar. aslında sadece kocaları, müşterileri, dostları koruyor.

Eskiden Adana'nın içinde olan genelev, şimdi şehrin hemen dışında. Dokuz on yıl önce, ortasında çok küçük bir bahçesi olan. iki katlı binalardan oluşan birbirine bitişik iki yeni bölümden inşa edilmiş. Toplamı otuz iki ev var. Her evin altı odası var. Devretme durumunda beş milyar hava parası isteniyormuş; bir evin satış bedeli ise on milyar. Çalışanların çoğu, Adana da dahil büyük şehirlerin daha rahat olduğunu söylüyor. Çok genç görünen ve, "İki yıldır bu âlemdeyim" diyen Sevda. çocuğunun devlet dairesinde çalışamayacağını, subay olamayacağını öğrenince çok üzülüyor. Ona, "Müşterilerin de vesikası olsa, onların çocuklarına da bu tür yasaklar konsa ister misin, nasıl olur?" diye soruyorum. Aynı evde çalışan daha büyük bir kadını atılıyor, "Öyle şey olur mu, iş durur o zaman. evler kapanır," diyor. "Kuru yer dururken çamurda yürümek kim ister, ama madem burada vergi veriyoruz. kimse hakkımızı yememeli," diyor bir işletmeci kadın. Genç olanlar iki milyona gidiyor, yaşlı olanlardan yüz bine iki yüz bine iş yapan var. "Peki herkes sigortalı mı?" diye soruyorum. "İsteyen kendi öder biz karışmayız," diyor. Bu sektörde işletmeciler paranın yarısını alıyor. Buna rağmen sigorta ödemeye yanaşmıyor. Sendikalaşmaktan bahseden genelev çalışanları. "Bunu devletin büyüklerinden destek olmadan yapamayız," diyorlar.

Adana güzel bir şehir. Büyük mor akasya ağaçları, zakkumlar, palmiyeler, dükkânlar geride kalıyor geneleve giden yolda. Şehrin merkezinden oraya giden minibüsün son durağı çirkin. kuru. boş bir yol. Solda "Kobra" isimli kebapçı, Haluk Levent çalan kasetçi, kahve; sağda, "Sıcak banyo yapılır" tabelası ve Adanaspor bayrağı. Kısa yolun sonunda iki polisin girişini beklediği demir kapı. Kapı girişinde hiçbir ibare yok. "Sosyal Evler" diye söz edilen genelev yokmuş gibi davranılıyor Adana'da. Ama herkesin varlığını reddettiği bu lanetli yer, üç günlük iş bırakma sırasında görünür hale gelmiş. Öncelikle, kapıda biriken müşterilerin durumu protesto edip olay çıkartmalarıyla, ardından da gazetelerde, televizyonlarda. Belli ki "Sosyal Evler"in mühim bir "sosyal işlevi" var. çalışanları her türlü sosyal güvenceden yoksun olsalar da.

Handan Koç

Sığınmaevleri için girişim

Mersin Bağımsız Kadın Dernegi hemen her semtte kadın sığınmaevleri açılması için kolları sıvadı.

Mersin'de, başkentte ve hatta her semtte kadın sığınmaevleri açılması için Bağımsız Kadın Derneği tarafından bir girişim başlatıldı. Şu ana dek sadece Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı'nın bu türden girişimleri destekleme sözü dışında henüz başka bir desteğe rastlanmamış. Şimdi mümkün olan en geniş desteğe ulaşılması için çalışılıyor. İlk olarak Mersin'de kurmayı planladıkları sığınmaevinde sunmayı umdukları hizmetler şu başlıkları taşıyor. • Psikolojik danışmanlık. • Yasal danışmanlık. • İş danışmanlığı, • Özgüven geliştirici destek grupları. Derneğin her semtte sığınmaevi açılması için başlattığı bir de imza kampanyası var. Bu kampanya için aşağıdaki telefondan bilgi alabilirsiniz. Verimli çalışabilmeleri için mali, moral ve gönüllü desteğe ihtiyaçları olan kadınlar katkılarınızı bekliyor. Bilgi ve iletişim için: **0324 336 50 92** numaralı telefonu arayabilirsiniz.

Fazilet'te kadınlar yönetimde

Bir taşla, birkaç kuş...

"Yenilik", "değişim", "demokrasi" sözlerini öne çıkaran Fazilet Partisi, kadınlara sadece görev verdi, partili kadınların yenilik, değişim ve demokrasinin nimetlerinden yararlanabilmeleri için yolları daha çok uzun.

Nizam Partisi, Selamet Partisi, Refah Partisi ve nihayet Fazilet Partisi... Sonunda oldu, aynı geleneğin diğer partilerinde olmayan şey, bu kez oldu ve kadınlar ilk kez yönetim organlarında yer aldılar. Şimdi Fazilet Partisi Merkez Karar ve Yürütme Kurulu'nda üç, Parti Meclisi'nde üç kadın var. Bunda, tabanda yapılan değişim, yenilikçilik, daha geniş kesimleri kucaklama tartışmalarının rolü kadar, bu kesimdeki kadınların artık görülmeden geçilemeyecek kadar politikanın içinde olmaları da etkili oldu. Çünkü partili kadınlar, kendilerine yöneltilen soruları bir kez daha "Yönetim organlarında olmak önemli değil, önemli olan hizmet etmek," diye yanıtlamakta zorluk çekeceklerdi.

Ancak, erkek yöneticiler yine de kadınları atarlarken, kadınların parti içindeki çalışmalarını değil kendi dengelerini gözettiler. Tabanda en çok çalışan, en etkili kadınları atamak yerine, görev verdikleri kadınlarla bir taşla birkaç kuş vurmayı tercih ettiler. Merkez Karar ve Yürütme Kurulu'na atanan, bir zamanlar Çiller'in milletvekili adaylarından olan Prof. Dr. Oya Akgönenç ile Nazlı Ilıcak, "İşte kadınlara yer veriyoruz, hem de başını örtmeyen kadınlara yer veriyoruz, yani geniş kesimleri kucaklıyoruz." diyebilmek için biçilmiş kaftandılar. (Üstüne bir de Nazlı Ilıcak, *Akşam* gazetesini bırakıp *Yeni Şafak*'ta yazmaya başlayınca kuş sayısı arttı. Ilıcak şimdi, yazılarında, "Ben eskiden beri bu camiayı nasıl da severdim"i anlatıp duruyor.)

"Eş" durumundan yönetici olduğu söylenen kadınlar ise, hem yönetim organlarında kritik konularda "sağlam bir oy" görevini üstlenecekler, hem de yönetici kadın sayısının kabarmasına ve böylece verilmek istenen görüntüye destek olacaklar. Merkez Karar ve Yürütme Kurulu'nun üçüncü kadın üyesi Gülten Çelik, kendisi gibi bu organda görev alan Zeki Çelik'in eşi, Recai Kutan'ın dünürü. Karar yetkisi olmayan ama bir danışma organı görevi üstlenen Parti Meclisi'nde de iki "eş" var. Nermin Erbakan'ın çok yakını olduğu söylenen, Kahramanmaraş Milletvekili Zeki Kamalak'ın eşi Zübeyde Kamalak ve Kastamonu milletvekili Fethi Acar'ın eşi Solmaz Acar.

Tabandaki kadınların talebiyle görev verilen tek isim ise Handan Bayar.

Sonuçta, "yenilik", "değişim", "demokrasi" sözlerini öne çıkaran Fazilet Partisi, kadınlara sadece görev verdi, partili kadınların yenilik, değişim ve demokrasinin nimetlerinden yararlanabilmeleri için yolları daha çok uzun.

Filiz Koçali

Gülten Çelik
"Önceden de eşlerimizle arzularımızı iletiyorduk"

Yirmi beş yıldır gönüllü teşekküllerde, bir şey olayım diye değil hizmet aşkıyla çalıştığını söyleyen Gülten Çelik, çocukları büyüdüğü, mali durumları da iyi olduğu için bundan sonra da rahat hizmet vereceğini söylüyor.

Bundan önce kadınlar yönetimlerde yer alamıyorlardı, bu kez size görev verilmesinin yenilikçilik tartışmalarıyla bir ilgisi var mı?

Kadınlar sadece yönetimlerde yoktu. İltifat görürlerdi, revaçtaydılar.

Kadınların görev alması gerekli değil mi?

Elbette gerekli ama belki talep gelmedi. Zaten eşlerimiz vardı, istek ve arzularımızı onlar kanalıyla iletiyorduk. Mesela benim eşim Ankara İl Başkanı'ydı, arzu ve isteklerimizi her zaman duyurdu.

Parti içinde çalışan kadınlar yerine başka kadınların seçilmesi eleştirilere neden oldu. Siz ne diyorsunuz?

Çalışanları takdir ederiz tabii. Yeni arkadaşlarımızın. Nazlı Hanım, Oya Hanım gönül verdikleri için bizimle birlikteler. Onlar da bundan sonra çalışacaklar. Bayrak yarışı bu. Değişik kesimleri kucaklamak lazım. Gurur duymak lazım. Kültürlü, birikimli hanımlar. Her şeyi bırakıp geldiler.

Sizinle ilgili eleştiriler de var, hatta siz de bu eleştiriler nedeniyle küsmüşsünüz.

Kime küseceğim? Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış. İki eş, ikisi birden neden girdi deniyorsa, bence girebilir. Akrabalar var, biri girdi diye diğeri girmeyecek mi? Zeki Beyle birlikte olduğumuz için çok mutluyum. Şimdi eşimle birlikte gider geliriz.

Genel merkez yöneticisi olduğunuz için Ankara dışına da gideceksiniz.

Önceden de giderdim. Eşim izin verirdi, iki üç hanım arkadaş birlikte giderdik, bazen eşim de bana iştirak ederdi. Yine öyle olur.

Handan Bayar:
"Doğru ve adil olanı on iki hanımın seçilmesiydi"

Refah Partisi İstanbul İl Hanımlar Komisyonu eski Başkanı Bayar, İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Yeni Türk Edebiyatı Bölümü'nde doktora öğrencisi olan Bayar kadınların yönetimlerde daha fazla yer almasını istiyor:

Sizin isminizi taban vermiş deniyor.

Yönetim tarafından tabanla bir istişare yapılmış, benim adım çıkmış. Parti yönetimi tarafından olumlu karar verilmiş.

Ne zamandır aktif politikayla ilgileniyorsunuz?

On yıldır bilfiil politikanın içindeyim. Refah Partisi daha hanım komisyonlarını kurmadan önce il hatibesi olarak panellerde konuşmalar yaptım. İki yıllık hatibelikten sonra Kartal İlçe Teşkilatı'nda Hanımlar Komisyonu başkanlığı görevini üstlendim. İki yıldan beri İl Hanımlar Komisyonu başkanıyım.

Fazilet Partisi yeni bir görünüm vermek istiyor, kadınların yönetim organlarına girmesi bunun bir sonucu mu?

Yeni bir görünüm dememek lazım, çünkü Fazilet Partisi yeni bir parti. Bambaşka yeniliklerle insanların karşısına çıkıyor. Birlik, beraberlik, hoşgörü, demokrasi diyor. Demokrasi ilk olarak parti içinde uygulandı. Buna parti içi demokrasi demek gerekir.

Ancak yönetim organları atama yoluyla belirlendiği için, örneğin Sibel Eraslan, Halise Çiftçi gibi çok emeği olan kadınlara değil başkalarına yer verildi.

Yenileri olumlu karşılamak lazım. Yeni partiyiz, onlarla dengeyi sağlayacağımızı umuyorum. Parti mensubu olarak saygıyla karşılıyorum. Bir bayanın, bir bayanı desteklemesi gerekir. Gönül isterdi ki, diğer bayan arkadaşlarımız da yönetimlerde yer alsın, sayımız altı değil, on iki olsun. Doğru ve adil olanı buydu.

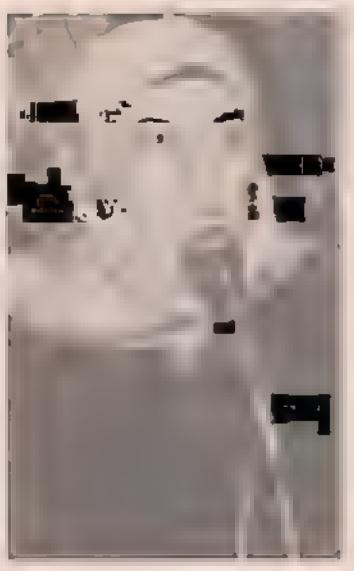

Erkek yöneticilerin daha doğru ve adil davranmalarını beklemek yerine, örneğin kotayla bu sorun aşılamaz mı?

Kota ekonomik bir terim. Anlamı sınırlamak.

Kota uygulanan partilerde kadınlar için alt sınır belirleniyor. Örneğin, yönetim organlarında en az üçte bir oranında kadın olmalıdır deniyor.

Bu bizim için iktir. Partide hanımların sayısı zamanla artacaktır. Keşke altı tane de hak eden kardeşlerimizden girseydi. Çalışan herkes yönetimlerde yer alabilmeli.

Kadınlarla ilgili neler yapmayı düşünüyorsunuz? Sadece başörtüsü mü gündeme gelecek?

Daha çok demokrasi, daha çok özgürlük diyoruz. Üniversitelerde yasakçı uygulamalara direnen kız kardeşlerimiz ne hissediyorsa, ben de onların hissettiği her şeyi hissediyorum. Birçok kızımız bunalımda, aile yardımı kesiyor, yurttan atılıyorlar. Kadınların buna dur demesi lazım. Örtündüğü ya da açık olduğu için baskı gören herkese destek olmak lazım.

Fazilet Partisi her kesimi kucaklayacak, diyorsunuz. Kadınların başka sorunları da var.

Ben Hanımlar Komisyonu'nda çalışırken çok yer gezdim. Hanımlarımızın da, erkeklerin de, çocukların da pek çok problemleri var. Biz ev ev gezdiğimizde bizden medet umdular. Geçmişte edindiğim tecrübelerle bütün bu sorunlara eğilmeğe çalışacağım. Eğitimi yükseltmenin çarelerini aramak lazım. Şimdi alanımız genişleyecek. Bütün sorunlara kadın hassasiyetiyle eğileceğiz.

Sonuç Bildirgesi'nden

Laiklik, çağdaşlık, eğitim, fırsat eşitliği...

CHP Kurultay ı öncesinde yapılan forumda hazırlanan Sonuç Bildirgesi için CHP Kadın Kolları tarafından gerçekleştirilen toplantılardan, bölge kadın kurultay'larından, akedemisyen ve uzman kadınlarla yapılan toplantılardan ve IV. Dünya Kadın Konferansı'nda alınan kararlardan faydalanılmış.

Kadınların sosyal ve siyasal karar mekanizmalarında tam ve eşit pay sahibi olmalarının vurgulandığı sonuç bildirgesinde, kadının çağdaş konumunu tehdit eden ve gelişmesini engelleyen laiklik karşıtı yapılanma ve kurumlaşmalara dikkat çekilerek, kız çocukların ve kadınların eğitimine değiniliyor.

"...kadına yapılan eğitim harcamalarının geriye dönüşü, erkeğe yapılanınkinden çok fazladır. Gerek çocuk yetiştirme, gerek aile sağlığı ve beslenmedeki bilinçli davranışı, gerekse çalışma hayatındaki ciddi ve bilinçli takipçiliği bunun ispatıdır. Bu nedenle 8 yıllık eğitimin içeriği takip edilmelidir.

Türkiye genelinde ve geri kalmış yörelerde, yatılı bölge okulları, kız liseleri tekrar açılmalı, kız çocuklarına yönelik burslar sağlanmalı, goç olan bölgelerde özellikle kadına yönelik okuma-yazma kursları açılmalı ve onların eğitimine önem verilmelidir." .

Ders kitaplarındaki cinsiyet ayrımcılığı, kadınların istihdamındaki eşitsizlikler, kadınlara yönelik her türlü şiddete karşı yasal düzenlemelerin gerekliliğine de değinilen bildirgede, başta Medeni Yasa olmak üzere, kadına yönelik ayırımcılık içeren Türk Ceza Yasası, ticaret vergi ve iş yasalarının değiştirilmeleri için CHP Meclis Grubunun gerekli çalışmayı ivedilikle yapması da öneriliyor.

CHP Kurultayı'nda kadınlar yine yoktu

CHP'nin 23-24 Mayıs 1998 tarihlerinde Ankara Spor Salonu'nda yapılan 28. Olağan Kurultayı'nda kadınların sözü yine söylenmedi.

Bu Kurultay'ın kadınlar açısından bir farkı vardı. Bir gün öncesinde Ankara Merit Altmer Oteli'nin balo salonunda, Prof. Dr. Ayşe Güneş Ayata'nın yönettiği "Kadınlar Kadın ve Siyaseti Tartışıyor" başlıklı bir forum yapıldı. Foruma daha ziyade seçkin isimlerin çağırılması tercih edilmişti.

Açış konuşmasını Kadın Kolları Başkanı Güldal Okuducu'nun yaptığı Forum'da aralarında Ka-Der ikinci Başkanı Canan Arın, CHP Parti meclisi üyesi yazar Nazlı Eray, gazeteci Elif Ergu, Kadın Dayanışması Vakfı Başkanı Füsun Tayanç'ın da bulunduğu pek çok kadın söz aldı.

Forum'da ilk göze çarpan, bir kadın afişi dışında salonun Genel Başkan'ın resimleriyle donatılmasıydı. (Bu sanırım Baykal'ın en yakışıklı resmiydi.) Dinleyicilerin iyi giyimli, kuaföre uğramış kadınlar olduğu görülüyordu. Yapılan konuşmalarda yüzde 25 kotanın sadece Parti Meclisi için değil, parlamento ve belediye meclisleri üyelikleri için de geçerli olması istendi. Tüzük Kurultayı'nda kadınlar bu talepler için mücadele edecekler. Ancak kadın kotası terimine karşı olanlar da vardı. Güldal Okuducu'nun açış konuşmasında Parti'nin bu en büyük etkinliğine kadın sözünü taşıma dileğini dillendirdiği forumun en ilginç simalarından birisi de özelleştirmelerin hızlanması ve ödeneklerin düzenli ödenmesini isteyen ve salondan hem alkış hem de tepki alan bir iş kadınıydı. Canan Arın'ın CHP'li kadınlara Ka-Der'den destek sözü verdiği foruma katılanların bir çoğu Kurultay'da kadınların desteklenmesi gerektiğinin üzerinde hemfikirdi. Özellikle kadın bakış açısına sahip kadın adayların kadınlar tarafından desteklenerek seçilmesini istiyorlardı. Çukurova Üniversitesi'nden Gaye Erbakır, CHP'li kadınlarla yaptığı eğitim çalışmalarından izlenimlerini aktardı. Buna göre çoğu lise mezunu olan CHP'li kadınlar partiye kendi istekleriyle geliyor ve kota istiyorlar. Kota istemeyenler ise fırsat eşitliği istiyor ve bu sağlanıncaya kadar kotaya "Evet," diyorlar.

Ancak forumdaki bu kısmen hareketli hava, Kurultay'a yansımadı. Kurultay'ın ilk günü kadınlarla ilgili herhangi bir önerge sunulmadı. Kadınların forumda hazırlanan sonuç bildirgesini Kurultay'da sunmak yerine dağıtmayı tercih etmeleri sınırlı sayıda kadına ulaşmasına neden oldu. Dolayısıyla kadınlar lehine bir etki yaratılamadı. Forum Ankara'da düzenlenmesine rağmen Kurultay'da konuştuğum bir çok kadının ne sonuç bildirgesinden ne de forumdan haberleri yoktu.

Kurultay'ın ikinci gününde tek bir kadın konuşmacı söz alıp genel kadın sorunları üzerine bir konuşma yaptı. Kadın Kolları Genel Başkanı Güldal Okuducu, Divan'dan iki kez söz hakkı talep etmesine rağmen delege olmadığı için Önder Sav tarafından kendisine söz hakkı verilmedi. Halbuki CHP tüzüğünde seçimle bir birimin başına gelmiş kişinin söz hakkı var. Güldal Okuducu ise, iki sene önce ilk defa Kadın Kolları Başkanlığı'na seçimle gelen kadın. Söz hakkının engellenmesine Adnan Keskin'in kara listesinde olmasının sebep olduğu söyleniyor.

Kurultay'da 186 adaydan 44'ü kadındı, bunlardan 15'i 60 kişilik Parti Meclisi'ne seçildi. Yani sadece kota işledi ama liste delinemedi.

Merkezcilerin desteklediği kadınlar dışında seçilen tek kadın muhalefetin adayı Nazmiye Halvaşi'ydi. Halvaşi'nin partiye çok emek harcadığı söyleniyor ve muhalif kanadın kadınları tarafından Kadın Kolları Başkanlığı'na önerilen isimdi.

Güldal Okuducu'nun bile Parti Meclisi'ne zor girdiği gözönüne alınırsa iki gün önceki forumda dillendirilen kadın adayların desteklenmesi isteminin hayat bulmadığını kabul etmek gerekiyor. Kadınların siyasal taleplerinin CHP'de ses bulmasına ise belli ki epeyce zaman var.

Kurultay sonrası kadın kollarında aktif çalışan bir kadınla yaptığımız söyleşide, partide kadınların hamınaliye işlerine koşturdukları, yönetimlerde olmak istediklerinde önlerinin kesildiğini, öne çıkan kadınlara partide tahammül olmadığını, kadınların ne kadar mücadele ederlerse etsinler hammaliye işler ve vitrin olmaktan kurtulamadıklarını, kadınların birlikte hareket etmeyi dile getirseler de genellikle grup çıkarlarını aşamadıklarını anlattı. Kadınların arkasında durdukları kararları hayata geçirebildikleri de söyleniyor. Ancak bu biraz da yönetimlerde bulunanların iyi niyetine bağlı gibi gözüküyor.

Ayşe Çiftçi

"Kendimi feminist olarak nitelendiriyorum"

Londra'da yerel seçimlerde Belediye Meclisi'ne girmeyi başaran altı Türkiyeli'den dördü kadın. Yasemin Brett, Ayfer Orhan ve Meral Ece'nin yanı sıra Haringey bölgesinde İşçi Partisi adayı olarak katıldığı seçimlerden zaferle çıkan Nilgün Canver on iki yıldır İslington Belediyesi'nde çalışıyor. 1989'dan beri de aynı belediyenin "Kadın Eşitlik Birimi"nde görev yapıyor.

Klasik bir başlangıç yapalım. Yaşam öykünüzden söz eder misiniz?

1957 Adana doğumluyum. Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz ve Amerikan Dili Edebiyatı bölümü mezunuyum. 1982 yılında fakülteyi bitirdim ve 1983'te Londra'ya geldim. Liseyi bitirdikten sonra bir yıl süren Londra yaşantım olmuştu. O dönemde amacım dil öğrenmekti, İngilizce öğrendikten sonra Manchester Üniversitesi'ne kabul edilmeme rağmen maddi olanaksızlıklar nedeniyle geri dönüp üniversiteyi Türkiye'de bitirmek zorunda kaldım. Çok samimi bir arkadaşımla birlikte hep İngiltere'ye gidip yaşamanın hayalini kurardık. 1983'de bu hayalimizi yaşama geçirdik ve uzun bir otobüs yolculuğu ile Londra'ya geldik. Kısa bir süre sonra da ben yerleşmeye karar verdim, evlendim, yedi yaşında bir oğlum var.

Nilgün Canver (sağda) daha önce cinsel tacize uğrayan kadınlara yönelik çalışmalar yapmış.

Siyasete olan ilginiz nasıl başladı? Öğrencilik yıllarınız Türkiye'nin en çalkantılı dönemlerine rastlıyor, o dönemde aktif politika içerisinde yer aldınız mı?

Politika ile ilk yakınlaşmam çocukluk yıllarıma rastlıyor. O dönemde Adana Belediye Meclisi üyesi olan rahmetli babam aynı zamanda *Doğru Yol* isimli bir yerel gazetenin de sahibiydi. Bu anlamda ben politikanın içinde büyüdüm. Politika ile ilgili temel vasıfları babamdan aldım. Kendisi çok demokrat bir insandı, aile içinde her konuda bize söz hakkı tanır, saygı gösterirdi. "Akıllı kızı" olarak kendimi ifade etmeyi, düşüncelerimi korkmadan savunmayı, mücadeleciliği hep ondan öğrendim. Aynı zamanda bana insanlar arasında ayrım yapmamayı öğretti. Üç-dört yaşlarımda iken neden yaşıtım erkek kuzenlerimle beraber çıplak havuza giremediğimi sorgularken, ilk gençlik yıllarımdan itibaren de toplumdaki eşitsizlikler, gerek sınıfsal, gerek de cinsiyet anlamındaki eşitsizliklerin bilincinde oldum. Sağduyumdan ötürü sola hep daha yakındım. Ancak üniversite yıllarında sol fraksiyonların kadınlara bakışlarını, gelenekleri nasıl değerlendirip yorumladıklarını hep sorguladım. Sonuç olarak da üniversiteden hiç bir fraksiyonun üyesi olmadan, anti-faşist bir bilinçle mezun oldum. O dönemlerde benim için Türkiye'de politika yapabilmemin koşulları mevcut değildi

İngiltere'ye geldikten sonra politikaya yönelişiniz nasıl oldu?

İngiltere'ye yerleştikten iki yıl kadar bir süre sonra Islington ve Haringey belediyesinde çalışmaya başladım. İlk günden itibaren çalışmalarımda siyah, özürlü, eşcinsel, vs. azınlık kadınların belediye hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanabilmelerini sağlayacak projelere öncelik verdim. Bu tür çalışmalar içerisinde özellikle eviçi şiddete uğrayan kadınların şiddete maruz kaldıkları yerden, seri bir biçimde ve istekleri doğrultusunda güvenlikli başka bir konuta yerleştirilmelerini sağlavacak tüzük değişikliklerini sağladım. Siyah ve azınlık kadınların seslerini yükseltebilecekleri yerel, ulusal ve Avrupa çapında projeler gerçekleştirdim. Avrupa'nın ilk siyah, azınlık mülteci ve göçmen kadın lobisinin kurulmasına olanak sağladım. "Women into Decision Making" adı altında, kadınların her alanda karar mekanizmalarına girebilmelerini sağlamaya yönelik bir eğitim programını yaşama geçirdim.

Çalıştığım belediyelerde bir yandan geleneksel olarak erkek egemen servislerde çalışan az sayıdaki kadınlara destek olmaya çalışırken, bir yandan da bu geleneksel yapıların kırılarak bu servislerde daha fazla kadının işe alınması için usul yönünden gerekli değişimleri zorladım. Belediye içinde ve dışında cinsel tacize uğrayan kadınlara destek vermeye yönelik çalışmalar yaptım.

Neden İşçi Partisi bünyesinde politika yapmayı yeğlediniz?

İngiltere'ye geldiğimden itibaren İşçi Partisi'nin politikalarını yakinen izleme olanağı buldum. İşçi Partisi'nin ağırlıklı olduğu belediyelerde çalışarak, onların bir çok politikalarının hayata geçirilmesine bizzat katkıda bulundum. Ayrıca İşçi Partisi'nin kadınların siyasete katılımını sağlamak için verdiği uzun soluklu mücadeleyi hep beğeniyle izledim. İşçi Partisi'nden Joe Richardson'un kadın kotası için verdiği yaklaşık on yıl süren bir mücadele çok saygı değer bir mücadeleydi.

Geçen genel seçimlerde İşçi Partisi'nin girişimi sonucunda 1975 tarihli "Sex Discrimination Act'e (cinsiyet ayrımcılığını engellemeye yönelik yasa) dayanarak *short listing* kullanılması, İşçi Partisi'nin yüzden fazla kadın milletvekili ile parlamentoya girmesi çok büyük bir başarıydı. Halen ilk kez hükümet düzeyinde kurulan bir kadın ünitesi faaliyetlerini sürdürüyor. Kadınların bu büyük zaferi şimdiden parlementonun geleneksel yapısını zorlamaya başladı. Parlamento bünyesinde daha önce varolmayan kadınlara yönelik kreş, kuaför gibi oluşumlar ortaya çıktı. Parlamento kimlik ve kültür değişimi yaşıyor. Ben kişisel olarak 1996 yılına kadar partiye katılmamayı yeğledim. Çünkü benim inancıma göre bir siyasal partiye sadece üye olunmak için üye olunamaz. Halen de çocuklu ve tek başına yaşayan bir anne olarak siyasi hayata atılıp bunlar arasında bir denge sağlamak çok zor. Bir örnek vermem gerekirse, dün pazardı ama benim konferansım olduğu için ancak sekizde evdeydim. Evde hiç bir şey kalmadığı için hemen alış verişe gittim. Döndükten sonra da ertesi gün için yemek pişirdim, yatağa girdiğimde saat 2'yi geçiyordu, sabah tekrar 7.30 da kalktım. Kısacası biraz "süper kadın"ı oynamak durumunda kalıyorum. Halen İngiltere'de bile çocuk bakımı ve buna benzer servisler bana direkt ulaşabilecek düzeyde değil. *Unless I have a lot of money* (eğer çok param yoksa).

Kadın hareketi içersinde kendinizi nasıl bir yere oturtuyorsunuz?

Kendime feminist diyorum. Ancak "nasıl" olduğunu sormayın, bilmiyorum. Etiketlere de inanmıyorum. 1983'de Londra Kadın Grubu oluşumuna katılanlardan biriydim, Türkçe konuşan kadınların feminist hareketliliğini sağlamaya yönelik çok sesli bir gruptu. Bu çok seslilik içinde ev içi şiddete karşı ilk yürüyüşü düzenledik. Kadınlara ev içi şiddetin onların suçu olmadığını algılattık.

Kadın bilincine sahibim. Kadınların hayatın her alanında karar mekanizmalarında var olması gerektiğine inanan bir insanım. Ancak o zaman işleyiş değişikliklerini sağlamak mümkün olur. Fakat halen günümüzde bu kolay değil, özellikle de azınlık kadını için hiç kolay değil.

Sizce başarınızı neye borçlusunuz?

Başarımı toplum politikalarının gücüne, katılımcı demokrasiye olan inancıma, oğlumun desteğine ve en önemlisi kadın arkadaşlarıma borçluyum. İlerlememde en büyük destek kadın arkadaşlarımdan geldi. En az altı-yedi tane kızkardeşim diye nitelevebileceğim kadın arkadaşım var, onlar endişelerimi, acılarımı, mutluluklarımı ve çocuğumun bakımını benimle paylaştılar. Bu anlamda kendimi çok şanslı sayıyorum.

Tabii İşçi Partisi'ni hazırladığı ortamın önemini de küçümsememek lazım. Parti inisiyatifi özellikle bölge belirlenmesinde rol oynadı. İşçi Partisi bende gördüğü değerleri doğru yöne kanalize etti. Haringey Belediyesi'nin South Tottenham alt seçim bölgesinde Belediye Meclisi üyesi olarak seçildim. Bölgemdeki 4 800 seçmenin sadece 90'ı Türkçe konuşuyor. Bu anlamda bulunduğum yere Türkçe konuşanların oyları ile gelmedim. Kişisel gözlemlerime göre benim seçmenlerimin de çoğunluğunu kadınlar oluşturuyordu. Kısacası burada sadece benim değil tüm seçmen kadınların zaferi söz konusu.

Geleceğe yönelik hedefleriniz neler?

Öncelikle görev sürem olan dört yıl boyunca bana duyulan bu görevi hak ettiğimi kanıtlamaya kararlıyım. Hedeflerim arasında eğitim önde geliyor. İşçi sınıfı, siyah ve azınlık çocuklarının eğitim alanındaki başarısızlıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar planlıyorum. Oğlum açısından her şey uygun olursa, Avrupa'da Britanya'nın ilk Türkiyeli Avrupa milletvekili olmak istiyorum. Yaşamımın ilk önceliğini oğlum oluşturuyor. Bu anlamda her şeyin gerçekleşmesi ne kadar aktif olabileceğime bağlı. Bunun dışında gerek politik bilinç gerek denevim gerekse bilgi birikimi açısından böyle bir hedefe ulaşmanın ortamı uygun. Her şeye eleştirel bakabilecek bir gözlüğüm var. Kimliğim bana o özgüveni ve mücadele gücünü veriyor. Türkiveli kimliğini (dilimi, artı değer oluşturan vasıflarımı, kültürümü) yitirmeden bu sistemde varolmaya çalışıyorum ve bunu başardığına da inanıyorum.

Füreya Ersoy

kalkalı dokuz sene oldu ama...

438 yaşıyor!

geçtiğimiz ay, bir vahşete şahit olduk. olay yargıya intikal ettiği ve saldırganlar şimdilik hapiste tutulduğu için içimiz biraz olsun rahat ama ortaköylü üç genç kadının yaşadıklarından biz feministler açısından çıkarılacak dersler olduğunu duşunuyorum.

438'e hayır!

1990 yılında antalya'da süren bir dava nedeniyle gündeme gelen ceza kanununun 438. maddesi tecavüz suçlarında mağdurun fahişe olduğunun ispat edilmesi halinde cezada indirim öngörüyordu. 438'e karşı mücadelenin ve düzenlenen mitingin başını feministler çekti. böyle bir konunun gündeme gelmesinde bile o dönem yurutulen "cinsel tacize hayır" kampanyası ve o kampanyanın yarattığı toplumsal atmosferin etkisi büyüktür.

438. maddeye karşı toplumun çeşitli kesimlerinden, çeşitli karşı çıkışlar oldu. bu karşı çıkanların arasında erkekler de vardı ve kampanya genel olarak kamu vicdanında kendine yer bulmuştu. ama ortaköy'de yaşananlar bize, yıllar içinde daha kötü bir noktaya geldiğimizi gosteriyor sanki. o dönemde toplumun bütün kesimlerinden boyle bir maddeye tepki gelirken şimdi başta basın olmak üzere herkes, saldırıya uğrayan genç kadınların fahişe olduklarını ispat etmeye çalışıyor. saldırıyı haklı göstermeye çalışan güzide kanal star ve *hafta sonu* gibi yayın organlarının bu yaptıkları yanlarında kaldığı sürece kadın düşmanlığından vazgeçeceklerini ümit etmek hayal olacaktır. 1990'ı 1998'den ayıran da budur zaten. aynı insanlar, aynı yayınlar 1990'da da vardı. onların kadın düşmanlığını sınırlayan kadınların yükselttiği mücadeleydi. bu bize, mücadelemizin yasa değişikliklerleyle sınırlandırılamayacağını gösteriyor bence. böyle olaylarda kararlı bir tepki örgütleyemezsek mevcut kazanımlarımızı korumakta bile güçlük çekeceğiz. tıpkı ortaköy vakasında 438'in lıortlatılmaya çalışılması gibi.

"o gün paramız yoktu diye oldu bütün bunlar!"

zavallıcıklar! sizin de kalbiniz sızladı değil mi? neredeyse, "yoksulluğun gözü kör olsun, en temel ihtiyacımızı bile gideremiyoruz," diye şikâyet edecekler. diyelim ki ortaköylü genç kadınlar fahişe, bu adamlar da eski müşterileri. ortada satılan bir hizmet söz konusu. siz arada bir bedava sunulan bir hizmet biliyor musunuz?

burada kapitalizmin bu basit gerçeğinden daha ağır bir durum var bence. kadınlar, sadece tecavüze uğradıkları zaman değil, hayatları boyunca birçok defa canları istemediği halde cinsel ilişkiye giriyorlar. tecavüz adı verilmeyen birçok ilişkide kadınların rızası sorulmuyor bile. onlar da herhangi bir direnç gostermiyorlar. bunun sebebi, geçim derdi, çocukların rızkı, şiddetten korkmak, şefkat ihtiyacı, yalnız yaşama korkusu, aileyi devam ettirme arzusu olabiliyor. kadınların benzer sebeplerle itiraz etmedikleri birçok ilişkide zevk almadıklarını, orgazm olmadıklarını bile gizledikleri biliniyor. erkeklerin orgazm taklidi kavramına ilgisizliği aptallıklarından değil, umursamazlıklarından kaynaklanmaktadır. yani tecavüze uğramış addedilmediğimiz bir sürü durumda bile aslında istemediğimiz halde sevişmeye maruz kalıyoruz ve bu partnerlerimizin umurunda değil.

ancak tecavüz, ortaköylü kurbanların anlatımlarından da fark edebileceğimiz gibi herhangi bir istenmeyen cinsel ilişkiden çok daha ağır bir şeydir. tecavüzde, kurbanın tatlı dille razı edilmesi değil (ki birçok kadın böyle yöntemlerin bile tecavüz olduğunu tartışıyor) kaba kuvvetle sindirilmesi soz konusudur. bir fahişe de müşterisiyle canı istemeden ilişki kurar, canı istemediği bir şeye geçinebilmek için razı olmuştur, ama bu yüzden şiddete maruz kalmaz.

"bize bir şey olmaz!"

bu saldırının bir diğer ilginç yanı da, saldırıya uğrayanların oyunculuk, foto-modellik gibi "modern" işlerle uğraşmaları, ortaköy gibi "özgürlük" lafızlarının havada bol bol dolaştığı, sahillerinde öpüşülen "modern" bir semtte oturmalarıdır. bu saldırı, ortaköy karakolunun tutumu, saldırganlarla genç kadınların şikâyetini geciktiren ahbap çavuş ilişkileri bizler için güvenliğin pek öyle kolay sağlanamadığının bir ispatıdır. tecavüz hepimizin başına gelebilir, tecavüze karşı sesimizi yükseltmezsek böyle bir durumda yalnız kalırız. tecavüzcüleri yıldıracak tek şey, geçmiş örneklerin başına gelenlerdir. tecavüzün erkeklerin yanma kalmasını istemiyorsak, kendi güvenliğimiz için tecavüze uğrayan bütün kadınlara dayanışma gösterelim. ortaköy olayının duruşma günü belli olduğunda bütün kadınları mahkemeye gelip kurbanlara dayanışma göstermeye çağırıyoruz.

ayşe düzkan

Uçan Haber'in 2. sayısı çıktı

Uçan Süpürge'nin Kadın İletişim Bülteni, *Uçan Haber* ın ikinci sayısı Mayıs ayında çıktı. Uç ayda bir çıkacak olan bülten 16 sayfadan oluşuyor. Yurttan ve dünyadan kadın haberlerinin yeraldığı bülten. Kadınlar örgütler projeler. Üniversite kadın araştırma, Dış haberler, Kültür Sanat. Hukuk ve Kadın sayfalarından oluşuyor. İlk sayısı ücretsiz olan *Uçan Haber* bundan sonra 150 bin liradan satılacak.

Cumartesi Annelerine hediye!

Anneler Günü'nün arifesinde, Cumartesi Anneleri'ne polis acımasızca dayak atarak gözaltına aldı. Anneler Günü'nde siyahlar giyerek Beşiktaş'ta toplanan bir grup kadın bu durumu protesto ettiler ve aşağıdaki bildiriyi okudular.

"Cumartesi Anneleri'nin çocuklarına karşı görevleri çocuklarını kaybettikten sonra bitmiyor; aksine daha da artıyor. Çünkü bu kadınlar kaybedilen, mezarlarını bile bilmedikleri çocuklarını arıyorlar. Devlet, kaybedilmesinin başlıca sorumlusu olduğu bu insanların bulunmasına yardımcı olmadığı gibi aksine, her cumartesi kayıplarını bulmak için Galatasaray Lisesi'nin önünde sessizce oturan kayıp yakınlarını, anneleri yıldırmaya çalışıyor. Bugün anneliğin sahtekârca yüceltildiği Anneler Günü. Cumhurbaşkanı'ndan Cumartesi Anneleri'nin dovülmesi emrini veren emniyet görevlilerine kadar herkes anneliği kutsayan açıklamalarda bulunacak. Cumartesi Annelerini döven polisler de dahil herkes annesine hediye alacak. Cumartesi Anneleri'ni döven kadın polisler ihtimal ki çocuklarından hediye alacaklar. Bizler bu ikiyüzlülükten nefret ettiğimizi ifade etmek istiyoruz."

Bir kez daha 8 Mart

Bu sene 8 Mart ta Şişli'de yapılan mitingle ilgili ben ve Filiz düşüncelerimizi birer yazı yazarak anlatmıştık. *Pazartesi* yayın kurulunda birçok konuda farklı düşüncelerimiz olduğunu da her zaman söylüyoruz. 8 Mart mitingi vesilesiyle kadın hareketinin bağımsızlığı, ittifak politikaları, politik gündemle ilişkilenme ve ODP gibi karma örgütlerde politika yapmayı feminist kadınların nasıl tanımladıkları gibi konularda kadın kurtuluş hareketi politikaları etrafında başlayan tartışmaların sürmesi çok yararlı olacak.

Yalnız *Pazartesi* dergisinin Şişli'deki mitinge katılımıyla ilgili bazı ifadelerin yanlış anlaşıldığını duşunuyorum. Şoyle ki: 8 Mart'la ilgili yapılan toplantılara *Pazartesi* adına ben katıldım. Başından sonuna kadar bütün toplantılarda yer aldım ve izinli bir miting değil fakat Kadıköy, Taksim gibi bir yerde, bir şenlik değil politik söz soylenebilecek bir gösteri yapılması yanlısı oldum. Ancak o topluluğun büyük çoğunluğu katılımı kolaylaştıracağı gerekçesiyle izinli mıtıng yapılmasından yana oldu. Yani Şişli kararı bizim de parçası olduğumuz bir iradenin aldığı karardır. Şunu unutmamak lazım burada kadınların önündeki seçenekler kendi politik etkinliklerinin biçimiyle ilgiliydi .Yoksa kadınların kendi ezilmelerinin dışında bir gündem bağlantısıyla 8 Mart düzenlemek *Pazartesi* dergisi için hiçbir zaman bir seçenek olamazdı. Dolayısıyla Maltepe Kadın Evi'nden kadınların, "Bu 8 Mart'ta *Pazartesi* dergisi istemediği bir alanda var olma zorunluluğuna düştü mü?" diye sordukları soruya vereceğimiz cevap "Hayır". Ama feminist kadınlardan, "Yıllarca önce tartıştığımız birçok konuyu bugün tekrar kendimiz ve başka kadınlar için, biraz örgütlü bir şekilde tartışmaya ihtiyacımız var mı?" diye bir soru gelse, cevabım, "Evet" olurdu.

Handan Koç

Kolonyalist "Türk feminizmi"!

Çatom, çok amaçlı toplum merkezleri. Kurulu olduğu yerler: Şanlıurfa, Batman, Adıyaman, Mardin. Siirt. Amaçları: Türkçe okuma yazma öğretmek, dikiş nakış, çocuk bakımı, korunma yöntemleri... Devlet tarafından özel olarak Kürt kadının "ehilleştirmek," anadillerini yok etmek için hazırlanmış bir proje: Feministler bu projenin sınırları içerisinde kalıp Kürt kadını açısından projenin faydalarını ve zararlarını tartışıyor. Üstelik Kürtlersiz Kürtlerle ilgili tartışıyorlar...

Türkiye'de yaygın olan "ayran şölenleri" büyük bir aşamayla yerini "sevgi şölenlerine" bırakmış. Bu sevgi şöleni büyük bir lütufla Kürt kadınlarına 8 Mart'larla, Anakültür ve Çatomlar'la sunuluyor. Türk feministleri de feministçe bir sevgi gösterisi içindeler. Biraz daha "farklı sevgi salınesinde yerlerini alan sevgili Türk hemcinslerimiz bakın neler söylüyor?

Çatom'lara en eleştirel bakabilen Ayşe Düzkan bile ne yazık ki projeye ilişkin "kaygılarını" ve eleştirilerini dile getirdikten sonra şunları söyleyebiliyor:

"Kürt kadınları Türkçe bilmedikleri için çarşı pazara bile çıkamıyorlar, doktora gittiklerinde dertlerini anlatamıyorlar. Buna karşılık Kürt erkeklerin çoğu Türkçe biliyorlar ve Türkçe'nin açtığı kapılardan girebiliyorlar. Türkçe öğrenmek kadınların erkeklerle aralarındaki uçurumu biraz olsun kapatacak belki. Öte yandan, kapitalizmin somürüsüne maruz kalacak donanıma erişen kadınlar, ücretsiz ev köleliğinden ücretli sömürüye geçme şansını elde edecekler. Bu da biraz daha nefes alınak demek. Bizler hem ücretsiz köleliğe hem de ücretli sömürüye karşı çıkıyoruz ama ücretin, yani en nihayetinde nasıl harcanacağına kendi kendine karar verme şansı olan bir gelirin özgürleşmek açısından kadınlar için ne büyük bir nimet olduğunun da farkındayız. Çatom'ların kırk yıldır bildiğimiz devletin eliyle kurulmuş herhangi bir kuruluşun Kürt kadınlarının hayrını düşünerek bir şey yapacağına inanacak kadar saf dil değiliz. Ama devlet eliyle, devlet politikalarını, sermayenin politikalarını güçlendirmek, savaş politikalarını desteklemek için kurulan Çatom'lar kadınlar için uzun vadede nefes alabilecek bir donanımı yaratabilir."

Ayşe Düzkan bütün bir iyi niyetiyle ayrımcı ve pozitif ırkçı tavrını bir devlet feministini aratmayacak kadar büyük bir başarı ile ortaya koyuyor. Türkçe bilmeyen, çarşıya pazara çıkamayan kadınlar kendi yörelerinde yaşıyorlar ve kullandıkları bir dilleri var, "ora" ayrı bir coğrafya, bana ait bir pazarda ben kendi dilimle domates, biber, sutyen istemeyi biliyorum. Türkçeleşmiş çarşı pazar istemiyorum. Benim Kürtçe konuşan doktorlarım var. Kadınımla erkeğimle Türkçe'ye girmek istemiyorum, kendi dilimde kalmak istivorum. Ücretli mi ücretsiz mi köle olacağıma ben karar vermek istiyorum. Uzun ya da kısa vadede nefesimi kapatacak veya açacak nefes borularımı ben kendim oluşturacağım. Ve sen müsaade edersen kendi medenivetimi, kültürümü ve dilimi ben sorgulayacağım veya sorgulamayacağım. Müsaade edersen; toplumsal gelişme sürecimi her bir boyutta senin projelerinin dışındaki kendime ait projelerimle denemek ve yaşamak istiyorum. Ve sen, becerebilirsen, yok etme politikalarının bir devamı olan ve hiçbir biçimde pozitif

Kürt kadınının, kendi coğrafyasında kendisini özgür ifade edebildiği, içeriğini ve biçimini kendisinin belirlediği, sosyal kültürel buluşma merkezlerine elbetteki ihtiyacı var. Ama Çatom'lara değil...

değerlendirilemeyecek, masum görülemeyecek bu projeleri meşrulaştırma. Sana başka bir öneri: İstanbul'da göçmen olmanın ağır ve acılı sıkıntılarını yaşayan Kürt kadınlarıyla sana sunulan olanakları ne kadar paylaşabiliyorsun? Kendinde onu bir sorgula istersen. Bulunduğun mekânda, birlikte yaşadığın Kürt kadınlarıyla birlikte projeler üretmeye ne dersin? Tek dilli değil çok dilli projeler düşün. Kürt kadınına İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de çarşıya, pazara ve doktora gidebilme olanakları sağla, istiyorlarsa Türkçe kursları, istemiyorlarsa tercüman bul. Senin, sana benzemeyen, senin gibi olmayanlarla bir arada farklılıklarına rağmen eşit yaşayamama problemin var. Tam bir. egemen erkek edasıyla, Kürt kadınını özne olarak değil nesne olarak görüyorsun. Becerebilirsen komşularını tanımaya çalış, çünkü ben senin onlardan öğreneceğin çok şeyler olduğuna inanıyorum. Mesela; kendi coğrafyalarında senin dilini kullamnaya ihtiyaçları olmadığını kendisiyle Kürt erkeği arasındaki uçurumun senin dilini bilmemesinde yatmadığını, asıl uçurumun, a. egemen ulusun, b. egemen cinsin yarattığı uçurumlar olduğunu. asıl korkularının köylerinde şehirlerinde Türkçe konuşan yeşil elbiseli postallı askerlerin varlığı ve sokaklarındaki tanklar olduğunu, korkulu rüyalarının komşu kızının başına geldiği gibi bir gün kendilerinin de tecavüze uğramak olduğunu, sana benzemeden kendi kimliğiyle yaşamak istediğini... duyacaksın. Devletli devletsiz başka kültürleri ortadan kaldırmak ve kendinize benzetmek için hep birlikte kolları sıvamış durumda olduğunuzun farkında mısınız? Umit ederim ki yazdıklarımı öfkeli bir Kürt kadının duygusallığı olarak değerlendirmezsiniz. Çünkü yazılanlar öfkenin çok ötesinde, insanların hadlerini bilmesini talep eden ve düşündürmeyi amaçlayan bir çaba. Eğer gerçekten bize ilişkin kaygılarınız varsa, tüm korkularımızın ortadan kalkınasının gereklerini yerine getirin. Yani savaşa karşı duruşunuzun içini doldurun...

Ceylan Orhon'a gelince, onun Ayşe kadar bile eleştirel bir tavrı yok, aksine Çatom'lara tüm gücüyle alkış tutuyor. Ancak Ceylan Orhon hayranlıkla bahsettiği "demokrasi"nin ideal ülkesi Amerikalılar'dan "nasıl iyi bir misyoner olunur'u dahi pek iyi öğrenememiş. Ayrıca Amerika'da göçmenlerin çok farklı bir konumları var, kendi dillerinde okulları ve kültürel olarak kendilerini ifade edebildikleri yığınla kurumlara sahipler. En önemlisi Kürtler, Amerika'daki göçmenler değiller. Kendi coğrafyalarında yaşamaktalar, sanırım bu nokta hep gözden kaçırılıyor. İkameci, yukarıdan dayatılan ve var olan kimliğin ortadan kaldırılma çabası olan Çatom projesinin; ne Kürt kimliğine ne de kadın kimliğine getirebileceği, katabileceği bir şey var. Tek katkısı Zozan'ın zorla Suzanlaştırılması. Ceylan'a göre bu tip projeler İstanbul. Eskişehir, Afyon, Yozgat'ta yapılsa, Türk kadını açısından geleneksel kadın rolünü pekiştirecek. Ama geri kalmış, Kürtler'in yaşadığı illerde hayata geçirildiğinde, zaten hiç yaşama hakkı olmayan Kürt kadım için mükemmel bir proje olacak. Hıristiyan misyoner "valışi" Afrikalı ya İngilizce'yi götürüyor. Ceylan "Madem Kürt kadınlarının Kürtçe'yi konuşma ve geliştirme şansları yok; o zaman Türkçe dili. kültürü öğretilsin," diyor. (Dili galiba Kürtçe üniversiteler kurulsun demeye varmıvor.)

Bu arada şunu söyleyeyim; sizin sübjektif niyetlerinizden bağımsız, yöre halkının kendisine ait bir sosyal yaşantısı, kullandığı bir dili, yurttaşı olduğu bir toprağı var ve yıllardır bu bütünlüklü kimliğini koruma kavgası veriyor. Suzan olmak istemediği için, Türkçe konuşmak istemediği için, zorla Türkleştirilmeye karşı çıktığı için evleri yakılıyor, köyleri boşaltılıyor ve öldürülüyor. Onun sizlerden beklentisi ve ihtiyacı Çatom'lar değil; katliamlara. tecavüzlere, yürutulen savaşa itiraz etmeniz, tavır alınanızdır. Ceylan ve Ceylan gibi düşünenler tüm bu olanları kendilerinin dışında, uzağında yaşanan olaylar olduğunu sanmasınlar. Anakültür'ün sevgi şölenleri. Çatom lar, Kürt dostu kalemler. Gap'lar: en az ordu kadar, yürütülen savaştan sorumludurlar. Ne yazık ki: Kolonyalist bir devletin, ulusu da, aydını da. feministi de kolonyalist olmaktan kurtulamıyor.

Çatom'larınızı Afyon'a, Çorum'a, Yozgat'a götürün. Oradaki kadınlara bir yığın sosyal olanak sunar, onlar da ana dillerinde okuma yazma bilmiyorlar. Kapalı ev ilişkilerinden kurtulabilecekleri sosyal buluşma merkezleri olabilir. Uretim sürecine aktif katılmaları sağlanabilir. Bunun çok daha anlamlı olacağına inanıyorum.

Kürt kadınının, kendi coğrafyasında kendisini özgür ifade edebildiği, içeriğini ve biçimini belirlediği sosyal kültürel buluşma merkezlerine elbetteki ihtiyacı var. Ama Çatom'lara değil...

Çatom ve Çatom gibi kuruluşların, aydınlar ve feministler tarafından desteklenmesi bağrında iyi niyeti taşısa da; sonuçları itibariyle Kürt kadını ve yore halkı için bu projeler onların iradeleri dışında, devletin kendi çıkarları için yukarıdan empoze ettiği tehlikeli ve düşündürücü projelerdir. Yürütülen savaş politikasının güler yüzüdür. Yapılması gereken Türk aydınının ve feministlerinin, kolonyalist tavırlarını yeniden gözden geçirmeleri. "Ora" halkının ve kadınlarının mevcut taleplerinin yanında yer alıp onlarla dayanışmayı sağlamaktır.

Sema

Barış kültürü oluşturmak...

Geçtiğimiz ay kadınlarla ilgili haberler arasından öne çıkartılanlardan birisi Kos-Bodrum barış toplantılarıydı. Yunanistan ve Türkiye'den bazı kadın kuruluşlarını ve "sivil toplum örgütleri"ni temsilen bir grup kadın, 30 Nisan-3 Mayıs tarihlerinde önce Kos adasında sonra da Bodrum'da toplandı. Toplantının örgütleyicileri Margarita Papandreou ile Zeynep Oral'dı. Yunan tarafı girişimin başlangıcından bu yana bir de örgüt vardı: M. Papandreou'nun başkanlığını yaptığı Barış İçin Eylem ve Araştırma Merkezi KEDE. Bu örgüt aynı zamanda, başkanlığını yine Papandreou'nun yaptığı bir uluslararası kadın kuruluşu olan Karşılıklı Güvenlik İçin Kadınlar'ın üyesi. Katılımcı kuruluşlara gelince: Yunanistan'dan, aralarında Yunanistan UNESCO Ulusal Komitesi, Yunanistan Bilimkadınları Birliği, Kadın Gazeteciler Barış Ağı gibi kuruluşların da olduğu on kadar örgüt saymak mümkün. Türkiye'den ise, katılımcı ve destekleyen statüsündeki yaklaşık on yedi kuruluş arasında Ana Kültür, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Kader ve Soroptimist İstanbul Kulübü var. Ayrıca toplantının son günü, Türkan Saylan gönderdiği mesajda 206 sivil toplum örgütünden oluşan Sivil Toplum Kuruluşları Birliği'nin girişimi desteklediğini açıklamış. Bunların dışında, ABD, Kanada ve Avrupa'dan bazı uluslararası kuruluşlar da toplantıya temsilci göndermişler ya da girişimi desteklemişler. Kısacası, kuruluşların nitelikleri göz önüne alındığında güçlü sayılabilecek bir lobicilik ve baskı grubu girişimi.

Türkiye-Yunanistan Kadın Barış Girişimi adıyla yayınlanan basın duyurusuna baktığımızda girişimin amaçlarının iki ana küme oluşturduğunu görüyoruz: Bir yandan her iki ülkenin hükümetlerini etkilemeye yönelik çalışmalar hedefleniyor, öte yandan da, her iki ülkede karşılıklı önyargıları aşındırmayı ve halkların yakınlaşmasını amaçlayan kültürel çalışmalar. Sayılan amaçlar ve tasarlanan projeler, hükümetlere askeri bütçelerin azaltılması ve sağlanacak kaynakların kadınların sağlık, eğitim gibi gereksinimlerini karşılamak üzere kullanılması için çağrıda bulunmaktan, "Türk ve Yunan kadınlarının" hakkında TV belgeselleri hazırlamaya, kadın yazarlar tarafından ortak kitaplar yazmaya, okul kitaplarından "cinsiyetçi ve komşu ülkeler hakkında olumsuz önyargı yaratacak ifadelerin" çıkartılmasına ve her iki ülke basınının izlenmesi için bir komite kurulmasına kadar oldukça geniş bir yelpaze oluşturuyor. Bunların sadece bir bölümü gerçekleşecek olsa bile, histeriye ulaşan boyutlardaki karşılıklı düşmanlığa neresinden müdahale edilse bir kazançtır.

> Savaş ve militarizm karşıtlığının kadınlara daha yakın bir politik tavır olmasının temel nedeni, kadınların savaştan, militarizmin şiddetinden en fazla zarar görenler olmalarıdır. Öte yandan, şiddetin nesneleri olmak, erkek egemenliğinin ezilen, baskı altında tutulan tarafı olan kadınlara dayatılmış bir konum. Bu konumu yüceltmek yerine saldırganın gücünü, iktidarını hedef almayı öğrenmenin biz kadınlar için daha yararlı olacağına inanıyorum.

Ne var ki, bu olumluluk bazı konularda yanılsamaya düşmemize ve bazı ciddi sorunları gormezlikten gelmemize yol açmamalı. Daha önce de söyledim: Katılımcıların ve destekçilerin bileşiminden ve anılan hedeflerin bir bölümünden açıkça anlaşıldığı gibi öncelikle hükümetleri etkilemeye ve ikna etmeye yönelik bir lobicilik girişimiyle karşı karşıyayız. Kendi başına bunda bir sorun yok. Politikanın her alanında, bu arada kadın politikasında da bu yolu seçenler ve bundan yarar umanlar hep oldu ve hep olacak. Ancak, katılan örgütlerin bir bölümünün adında artık anahtar kavramımız haline gelmiş olan "sivil toplum" ibaresi geçiyor diye bu girişimi bir taban hareketiymiş gibi sunmanın, ne barışın kazanılmasına (girişimin İngilizce adındaki sözcüklerin baş harflerinden oluşan WINPEACE aynı zamanda barışı kazanmak anlamına geliyor) ne de kadın hareketine bir yararı olur. Papandreou girişimci kuruluşlardan ikisinin birden başkanıyken, Türkan Saylan da hem 206 tane oldukça tek tür kuruluştan oluşan Sivil Toplum Kuruluşları Birliğinin hem Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin başkanı. Olay, bazı kadınların hoş bir ortamda iyi niyetlerle bir araya gelip olumlu bazı projeler tasarlamasından ibaret. Bunun benzeri bir toplantı da Mayıs ayının ortasında Paris'te Türkiyeli ve Yunanistanlı gazeteciler arasında yapıldı. O da iyi olmuştur herhalde.

Ama, denecek, bu toplantıyı kadınlar düzenledi... Kadınların barış yolunda seferber edecekleri çok önemli hasletleri var... Anlaşmazlıkları çözmede şiddeti dışlayan yöntemler kullanıyor kadınlar... Kadınların bu süreçlerdeki rolünü artırarak hükümetlerimize anlaşmazlıkları çözmenin farklı yollarını gösterebilir, tavsiye edebiliriz... Böylelikle halen geçerli olan savaş kulturunun yerine bir barış kültürü oluşturabiliriz...

"Barış kulturu" ve "anlaşmazlıkların alternatif yöntemlerle çözülmesi" Türkiye-Yunanistan Barış Girişimi belgelerinde ve bu toplantıyla ilgili olarak basında çıkan yazılarda sık sık kullanılan deyimler. Buyulu bir etki yapmaları umuluyor sanki. Ben kendi adıma, militarizminin dozu ve silahlanma organizasyonu her geçen gün gelişen bir devletin esas sorununun "anlaşmazlıkları çözme yöntemleri" konusunda bilgisizlik olduğu kanısında değilim. Ve barışçı bir kültürün yolunun davranış biçimlerine yönelik eğitimden değil, somut barış politikalarından geçtiğini sanıyorum.

Feministler bir politik iradeyle kendi aralarında bazı özel yöntemler geliştirmiş olabilirler, ama bundan kadınların anlaşmazlıklarını her zaman çok kendilerine özgü biçimlerde çözdükleri sonucuna varılabileceğini de düşünmüyorum. Evet, kadınlar barış konusunda özellikle duyarlıdırlar; savaş ve militarizm karşıtlığı kadınlara daha yakın bir politik tavırdır. Ama bunun temel nedeni kadınların, toplumsal konumları gereği, çocuklarla birlikte savaştan, militarizmin şiddetinden en fazla zararı görenler olmalarıdır. Öte yandan, şiddetin nesneleri olmak, erkek egemenliğinin ezilen, baskı altında tutulan tarafı olan kadınlara dayatılmış bir konum. Bu konumu yüceltmek yerine saldırganın gücünü, iktidarını hedef almayı öğrenmenin biz kadınlar için daha yararlı olacağına inanıyorum.

Gelelim yanılsamaların ötesindeki ciddi soruna. Kendisini bir "barış kültürü" oluşturma girişimi olarak sunan herhangi bir çalışma gözünü Türkiye'deki yaygın şovenizme ve sürmekte olan savaşa yumamaz. Hem barış kulturu oluşturmaya çalışmak hem de şoven kültürün has kavramlarından biri olan "şehit" analarından dem vurmak öyle bir tutarsızlık ki, ister istemez insanda bu girişimin özüyle ilgili kuşkular uyandırıyor. Politikada niyetler üzerinden tartışmak hiç mi hiç benimsemediğim bir yöntem. Dolayısıyla derdim bu girişimin niyetlerini sorgulamak değil. Ama, Nilüfer Kuyaş'ın *Milliyet* gazetesinde 7 Mayıs 1998 tarihinde çıkan yazısındaki şu anekdotu okuyunca doğrusu irkildim: Toplantılardan birinde, "acılı şehit analarımız" konusunda Yunanlı kadınlardan duyarlılık bekleyip bekleyemeyeceklerini soran Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Bodrum üyesine muhataplarının verdiği cevap "Bu duyarlılığı paylaşmasak burada olmazdık!" olmuş. Hani barış kültürü, hani savaş-karşıtlığı?

Yine de daha baştan önyargılı olmamak için sözlerimi naçizane bir öneriyle bitirmek istiyorum: Gelin kadınlar, hazır yanınıza uluslararası kadın barış örgütlerini de almışken, çalışmalarımızda bu topraklarda sürmekte olan savaşa ve onun ayrılmaz parçası olan şovenizme de, hiç değilse somut hedefinizin imkân verdiği ölçüde yer verin.

Gülnur Savran

"Bana hep çocuk gözüyle bakıyor

Aşk mıdır, güven ve şefkat isteği mi, hayranlık mı? Bazı kadınlar kendilerinden oldukça büyük yaştaki erkekleri daha çekici bulurlar. Farklı deneyimlere sahip dört kadın bunun nedenlerini, yaş farkından dolayı yaşadıkları sorunları ve keyifleri konuştular; tabii erkeklerin neden kendilerinden çok genç kadınları tercih ettiklerini de.

Derya: Bizim aramızda on yedi yaş fark var ve altı yıldır tanışıyoruz. Tanıştığımız zaman ben gerçekten çok küçüktüm ve ilk andan beri etkilenmiştim ondan. Yıllar sonra ilişkimiz olduğunda geçmişin sancısını yaşadık sürekli. Yani benim sürekli onun yanında küçük bir kız olmamın, onunla birlikte çalışırken onun yönetici olmasının, sürekli ondan akıl ya da öğüt alan biri olmamın sıkıntısını yaşadık. Örneğin, kendinizi ona doğru büyümüş hissediyorsunuz sürekli. O zaten büyümüş ve oluşmuş bir karakter sizin yaşamınızda, ama siz şekillenmeye devam ediyorsunuz. Ona doğru sanki duvara tırmanan sarmaşık gibi hissediyorsunuz kendinizi. Yaşı benden büyük olduğu için özellikle onun kodlarını anlamakta çok zorlanıyordum. Benden hoşlanıyor mu, işte küçük bir kız olarak onun çevresinde dönmemden mi hoşlanıyor, sürekli bu sorularla mücadele ediyordum. Şimdi de öyle. Onun kodlarını değerlendiremediğim için ve benden daha tecrübeli olduğu için sürekli onun daha şeytani düşündüğünü kafamda tutuyorum. Aramızdaki duygusal yakınlaşma hep vardı. Ama ben yaşıtlarımla bir şeyler yaşamadan önce bu tür bir ilişkiye girmeye cesaret edemedim.

Fatma: Yani şunu mu diyorsun: Ben aslında tanıdığından beri onunla olmak istedim ama aradaki zamanı ona hazırlanarak geçirdim.

Derya: Tam öyle değil. Yaşarken öyle olmadığını düşünüyor insan ama en çok bunun kompleksini yaşıyorum. Sanki sürekli ona hazırlanmışım gibi bir şey. Ve aramızdaki tartışmaların çoğu da bundan kaynaklanıyor. "Sana bağlanmamdan korkmuyor musun?" dediği zaman ben çok rahat. "Hayır bana bağlanmıyorsun, ben zaten hep senin yan cebindeydim," diye başlıyorum ve tartışma böyle çıkmaz bir yere gidiyor.

Melda: Düşünce sistemleri farklılaşıyor yaş nedeniyle. Yani senin için çok önemli olan bir şey onun için o kadar önemli değil aslında. Çünkü o daha fazla tecrübeye sahip olduğunu düşünüyor. Benim yaşadığım ilişki aynı zamanda ilk ciddi aşk ilişkim. Ama belki seninki gibi ona doğru bir büyüme olmadı. Ben daha ilk başlardan kendimi eşit, hatta düşünsel açıdan biraz daha yukarıda hissettim. Benim birlikte olduğum adam üniversitede hocamdı. Ama şu da var, bir vere kadar tamam, çok fazla farkı hissettirmiyorlar ama canları istediği zaman da, "Bak kaç yaş fark var, ben senden daha buyuğum," diyorlar.

Fatma: Kaç yaş fark var aranızda?

Melda: Yirmi filan herhalde. Ben yirmi iki yaşındayım, o da kırk-kırk iki yaşında. Yani ben senden buyuğum de diyor istediği zaman. Aramızdaki mesafe biraz da onun akademik çevrede olmasından kaynaklanıyor.

Nermin: Ben otuz dokuz yıllık evliyim. Sizden büyük çocuklarım var. Eşimi tanıdığımda ben on dört yaşındaydım. O da yirmi altı yaşındaydı ama bana koca adam gibi gelirdi. Uzaktan akrabalık var, ben "Abi" derdim Büyükler onun kulağına koymuşlar. "O daha çocuk. olur mu hiç?" demiş. Bir-iki sene bekle, büyür demişler. Benim haberim yok. Gerçekten de ben iki yılda çok serpildim. Bizimki niyetini değiştirmiş bu arada. Bana söyledikleri zaman inanmadım, çok fena oldum. Gördüğüm yerde kaçtım. Bir gün beni yakaladı. "Benden kaçıp duruyorsun, bu iş başkalarının isteğiyle olmaz, istemiyorsan söyle," dedi. Ben yüzüne bile bakamıyorum. Ama, "Büyükler nasıl münasip görürse öyle olur," demişim. Bundan iki yıl sonra evlendik. Ama o arada, çok iyi, çok anlayışlı davrandı, yani gönlümü yaptı.

Fatma: Ben liseyi bitirdiğim sene onunla tanıştım. benden on yaş büyüktü. Saçlarında aklar olan bir adamı, benimse saçlarım iki örgü. Çok da yakışıklıydı. O beni gördü ve karar verdi benimle evlenmeye. Ben istemiyordum epeyce direndim ve benim peşimden çok uzun süre koştu. Çok âşıktım o zaman. Hep benim gittiğim yerlere geliyor, hadi gel çay içelim diyor. Çay içmeye gidiyorum. benim de aklımda hep o var ama devamını getirmiyorum. Yaşıtım çocuklar var çevremde. hepsini onunla kıyaslıyorum. Uzun bir süre görüşemedik. Sonra tekrar karşılaştık ve bir süre sonra evlendik. Cinselliği ilk onunla yaşadım. Ve bunun çok büyük talihsizlik olduğunu düşünüyorum. Bana kötü davrandığından değil ama tavrı

leplerimiz çok farklıydı. Saçım okşansın istiyordum, parkta gezmek istiyorum, açıkçası flört etmek istiyorum. Tabii o bunların çok ötesindeydi. Bu kadar yaş farkı olan ilişkide, hele kadın çok gençken, ister istemez bir istismar olduğunu düşünüyorum. özellikle cinsel açıdan. Evliyiz, ikimizin de arkadaşları geliyor. Biz geliyoruz eve, kakara kikiri. Onun da arkadaşları geliyor, öyle bir hava var ki evde bir uyumsuzluk oluyor o ortamda.

Melda: Üniversitede onun odasına girdiğim zaman, çok farklı şeyler tartışıyorum. çok farklı bir dünyadayım. Onun odasından çıktığım zaman kendi akranlarımla birlikteyim ve onlarla da çok farklı şeyler paylaşıyorum.

Derya: Evet, o durum öyle. Senin arkadaşların. onun arkadaşları. Benim evime geldiği zaman. biz arkadaşlarla Türk filmi izleyip gülüyoruz. O orda öyle kalıyor, gülmeye çalışıyor. uymaya çalışıyor filan ama sonuçta bunlar basit. boş şeyler gibi gelir ona bir noktadan sonra.

Fatma: Ona abi diyen çocuklar vardı. Ben onun karısıyım ve ona abi diyen çocuklarla yaşıttım, hatta bir kısmından daha küçüktüm. Onlarla daha çok eğleniyordum. Bir de ilk evlendiğimiz yıllarda kocam beni her cumartesi Çiçek Pasajı na götürürdü. Şimdi düşunuyorum bir çocuğu parka goturur gibi gezdiriyordu beni.

Nermin: Benimki daha gençken, çocuklarla evle hiç ilgilenmezdi. Varsa voksa iş. Bazen ev işlerinden çocuklardan bunalırdım, çıkıp başbaşa bir sinemaya, gezmeye gitmek isterdim. kırk yılda bir ancak kabul ederdi. Baştan suçu kendimde aradım. Üzülürdüm, benim bir eksiğim mi var, çirkin miyim, neden bir yere götürmüyor diye. Sonra düşündüm, adamın kahvesi, kumarı yok, evine düşkün. Yani huyu öyle, kendi geziyor da beni gezdırmiyor diye bir şey yok. Kabullendim. Ama e olduktan sonra da gezmekten iyic ayağını çekti. Ben sıkılıyorum, g istiyorum ama artık işi olmasa hevesi kalmadı onun. Bazen kar gezenlere özeniyorum, ben ge komşularla gidiyorum çünkü.

Fatma: Niye insan öyle kendisinde yük bir adamı istiyor, sanırım bu şefkati aramayla ilgili bir şey. müthiş güvenlik duygusu veren b Doğru yolu gösteriyor gibi bir duy riyor insana

Nermin: Tabii. Baba gibi koruyor. hâlâ çocuk gözüyle bakıyor. Ev ğimde küçüktüm zaten. Kayınval kayınpederimle oturduk. Hep kol gerdi. kimseye laf söyletmedi.

Melda: Onlar da galiba kendiler daha küçük bir insanla daha güçl sediyorlar kendilerini. Rekabet zorunda hissetmiyorlar.

Derya: Tabii. Daha küçük kız gi nuştuğum zaman, pijamalarını

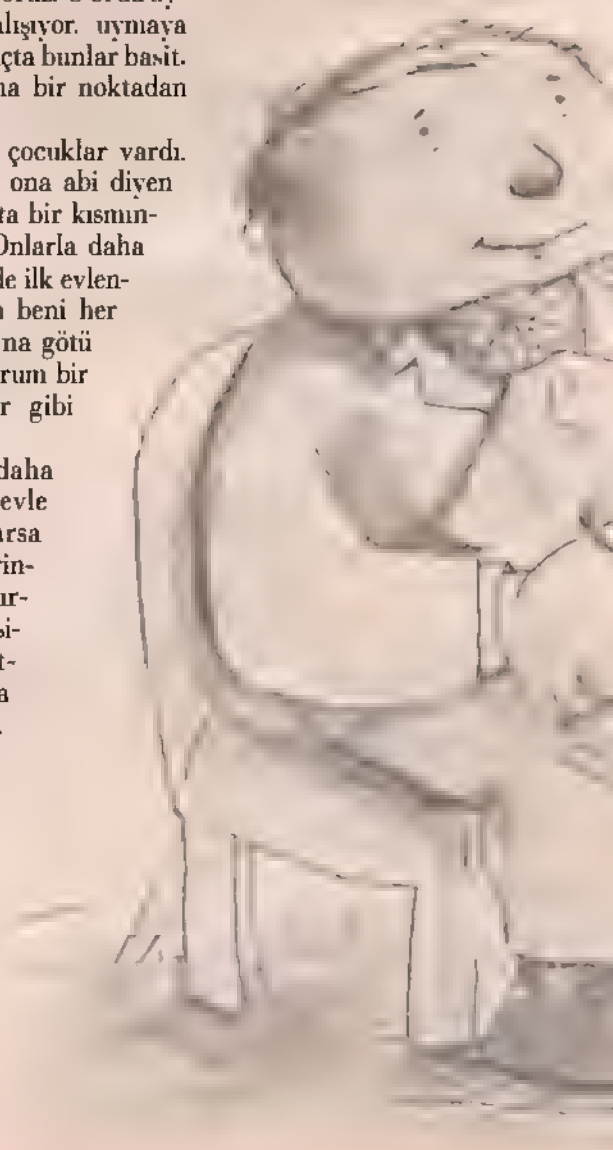

ğim zaman bunlar onu daha çok etkiliyor. Bir sürü saçma sapan giysilerim, kötü yemek yapmam, ne yapacağımı bilmemem, işte elimin küçük olması, sakar olmanı, korkmam çok hoşuna gidiyor. Bütün bu hoşuna gitme babında da küçük bir alay seziyorum. Ama ben bir şeyden rahatsız olduğum zaman bunu çok fazla konuşmak istemiyor.

Melda: Bir de beni yaşıtlarımla görünce çok rahatsız edici bir durum olabiliyor. İşte okul çevresindeyiz, bizler çok samimiyiz aramızda. O mesela bozuluyor bu duruma, daha soğuk davranıyor.

Nermin: Kıskanıyordur. Ben gençken hiç anlamamıştım kıskandığım, hiç belli etmezdi, çok sinsiydi o konuda. Ama mesela bir düğüne gideceğiz, kırk yılda bir saçımı yaptırırım, biraz süslenirim. Demen bir kulp takar, "Kokonalara dönmüşsün," der, "Senin kendi saçın daha güzel," der. Kaç kere yapılmış saçımı bozdurmuştur bana. O zaman anlamadığım için üzülürdüm beğenmiyor diye. Sonra aldırmamaya başladım.

Fatma: Bir de şöyle bir şey var. Kuşaklar arasında davranış kodları farklı. O kod farklılığı da kıskançlığa yol açıyor. İkincisi aslında sen yaşıtlarınla daha çok anlaşıyorsun. Ama bir yandan da zaman geçtikçe yaş farkı kapanıyor. Sosyal açıdan kapanıyor.

Derya: Biz de zamanla eşitlendik zaten. Altı yıl önceki gibi değil ilişkimiz. Ama onun da değişmesi zaman alıyor. Bir de çevre baskısı var. Mesela çok yakın bir kadın arkadaşı var ve o kadın bizim ilişkimizi sanki küçük kız koca adamı oyuncağı yapmış gibi görüyor. Ben de ona çok âşığım. Ama onun çevresindeki yaşça büyük kadınlar bunu görmek yerine, onu bana karşı daha uyanık olmaya çağırıyorlar. Benim çevremdeki insanlar da aynı şekilde. "O senden daha akıllı bir sonraki hamleyi daha iyi görüyor, sen de toparla kendini, kapılma adama, onun değiştiremeyeceği bir hayatı var," diyorlar. Bu biraz doğru, o mevcut hayat düzenini hiçbir zaman değiştirmiyor. Bana yaklaşıyor evet, birlikte oturmak istediğimiz bir ev var ama yine de mesela ben onun gece çalışmasını istemiyorum. Bana daha fazla zaman ayırsın istiyorum.

Melda: O kişinin daha önce yerleşik bir hayatı var, sen bir şeye yeni başladığın için onun çevresinde sen de yaşantını çevirmek zorunda kalıyorsun. Çünkü o alışmış artık o yaşantıya, o değiştirmeyecek.

Derya: Şuna donuşuyor, o gerçek bir insan sen ise sanki bir çizgi kahramansın bu durumda.

Fatma: Daha doğrusu o sana öyle hissettiriyor. Zaten onun erkek olmasından kaynaklanan egemenlik var ya, o yaş farkı bunu güçlendiriyor. Ben bir de şöyle hissettim. Sen ona göre şekilleniyorsun. Giyim tarzın, başka bir sürü şeyin ona göre oluyor. Bir ara baktım onun arkadaşlarının karılarına benzer giyinmeye başlamışım. Halbuki o, eski tas eski hamam.

Nermin: Benim kocam bana baskı yapmadı. Ama zaten sen hep bir baba saygısı duyuyorsun, yüz göz olmuyorsun. Aynı yaştaki çiftler sırası gelir bağrışırlar birbirlerine. Ben hep dinlemek zorunda gibi hissettim. Yani kolluyor, laf söyletmiyor ama dediğim dedik diyor. Ben de hep ona uymaya çalıştım.

Derya: Bir de maddi ilişkiler var. O maddi açıdan çok güçlü oluyor genelde. Paranın kimde olduğu, kimin ödeyeceğini de çok belirliyor. Sen ne kadar sıkıntıda olsan, kendi yaşıtınla birlikteyken sinema parasını eşit ödüyorsun. Para söz konusu olduğunda da onun parası egemen; bu da birçok şeyi değiştiriyor.

Melda: Bir de her şey ona göre oluyor. Hatırlıyorum, bir gün bir yerdeydik bir arkadaşını vardı yanımızda. O anda arkadaşınızın bir şey söylememesini bile istiyorsunuz. Yani onu rahatsız etmemesini istiyorsunuz. Gençken çok sivri çok aşırı şeyleri ortaya atarız rahatlıkla. Çok uç noktalara gidebiliriz. Şöyle şeylerle karşılaşıyoruz orda, "Bak sen çok gençsin böyle düşünüyorsun, neler göreceksin, her şey değişir sen de değişeceksin." Sen bilmediğin için her şeyi çok rahat konuşabiliyorsun oysa o kendinden çok emin olarak senin söylediğinin tersini söylediği zaman bu çok rahatsız edici olabiliyor. Ben baştan onunla çatıştım. Ama çok garip, ona karşı meyletmeye başladığını noktada baktım ki onun egosunu tatmin edici yönde hareket etmeye başlamışım. Bu çok sinir bozucu ve benim kişiliğime yönelik bir şey.

Fatma: Ben çok ılımlı oldum bir dönem kocama karşı. Ondan sonra çok çatışmaya başladık biz de. Tam benim kimliğimi bulduğum bir dönemdi. Geriye dönüp baktığımda şunu görüyorum, ben abuk sabuk şeyler söylüyordum ve o bana ciddi ciddi cevap veriyordu. O yaşta bir adam niye öyle birini ciddiye alıyormuş diyorum. Oysa daha sonra gerçekten ciddi şeyler söylemeye başladım kendi hayatımla ilgili, onu ciddiye almadı. Orada da gerçekten gıcık olunacak bir durum var. Çevresinde o kadar kadın vardı, niye beni tercih etti? Çünkü ben daha yumuşak hamurum, oysa o kadınların hepsi çok daha cazipti.

Melda: Bir de şu var yaşıtlarımı seviyorsun, âşık oluyorsun onlara ama senden büyük erkeklere hayran oluyorsun ve onlar senin ona hayran olduğunu biliyorlar. Yani o hayran olunmak istiyor. Kendisini ilah gibi hissediyor, çok daha tehlikeli oluyor o zaman.

Derya: Biz mesela toplumsal olayları, siyaseti çok rahat tartışabiliyoruz. Ama çok ciddi ayrılıklar olduğunda alay ediyor benimle. Bunları benimle oturup konuşmuyor. Biz aynı işte çalışıyoruz ve o benim üstüm, beni çok fazla işine vaklaştırmıyor. Ben artık altı sene önceki kişi değilim, birkaç dil öğrenmişim bir kariyer sahibi olmuşum ve onunkinden daha iyi bir noktada işim. Ben de isteyemiyorum işinle ilgili aşamalar yapmayı; başka biri olsaydı çatır çatır isterdim.

Melda: Ama işinden kaynaklanmıyor bence; herhangi bir şekilde senin yetkin bir yere gelmeni istemiyor o.

Derya: Daha çok kimden kıskanıyorsunuz, kendi yaşıtlarınızdan mı yoksa onun yaşıtlarından mı?

Fatma: Ben ilk yıllarda ona kur yapan yaşıtı hovarda ve hoş bir kadından çok kıskanmıştım. Yani şunu hissetmiştim bu kadında bir kadınlık var ve bende yok o kadınlık daha.

Melda: Beni kendi yaşıtlarımın onun çevresinde olması daha çok rahatsız ediyor. Çünkü kendimi onun yaşıtlarının yanında daha avantajlı hissediyorum. Bende şöyle bir şey var, sürekli beni cezbeden hep benden büyük erkekler oldu. Ama ilk modeli nerde gorursunuz, aileden. Benim annemle babamın arasında on yaş fark var. O model senin yaşantının modeli oluyor.

Nermin: Benim aklımdan geçmezdi onunla evlenmek. Ama sonuçta kimse zorlamadı. Ben istedim. Ben babamı hiç tanımadım, çok küçükken ölmüş. Dörtbeş yaşında üvey babanı olunca çok sevinmiştim ama aynı şey değil tabii. Ne bileyim, belki de babamı kaybetmemin etkisi olmuştur bu evliliği istememde.

Derya: Benim annemle babamın da arasında on üç yaş fark varmış, o yüzden annem bana hep kendi yaşıtın biriyle birlikte ol der.

Melda: Bir kere şöyle bir şey oldu; oturuyoruz bir yerde bir kitaptan bahsediyorlar, ben o kitabı hiç okumamışım ama sevgilim bana dönüp, "Bak sen bilirsin," falan diyor. Bozuntuya vermedim ben, ama sanırım övünmek istiyor benimle.

Fatma: Sanki tamam çok genç bir kız ama aptal değil tavrı.

Melda: Aslında yaş onlar için bir kompleks ama kompleks değilmiş gibi davranıyorlar.

Fatma: Şöyle bir şey var o beden senin yanında yaşlanıyor. Ama insan birlikteyken yaşlanan bir bedene alışıyor. Rahatsız olmuyorsun o yaşlanmadan. Belki sana o haliyle gelse.

Derya: Evet işte geçmişi kıskanmakta ordan başlıyor. Gençlik fotoğraflarında ayrı bir güzel, o haliyle de çok rahat sevebilirmişim onu. Ama o zamanlar başkasıyla evlivmiş ben de ilkokula gidiyormuşum.

Melda: O çok sinir bozucu hakikaten. Yani yaş farkı hem geriye çektiğinde çok korkunç hem ileriye gittiğinde çok korkunç. Ortada iyi, güzel. Ama gerçekten ne kadar geniş düşunursen düşün, çok abartılı bir durum işte; üniversitede bir genç, ilkokulda bir çocuk.

Gülgün Feyman'a boşanma hakkı, bize kurşunlar

Şu son yıllarda sönümlenme eğilimi gösteren bazı güzel gelenekierimiz de neyse ki televizyon sayesinde yer değiştirerek korunur hale geldi. Eskiden bazı aile büyüklerimizin, komşu ve akrabalarımızın üstlendiği [illegible]çatanlık, arabulucuk, dargınları barıştırma gibi işlevler [illegible] ana haber sunuculuğunun kapsamına alındı.

Her haber bülteninde irili ufaklı aile dramlarını toplumumuzun gözleri önüne sermek milli geleneklerimizden biri haline geldi. Fakat iyi niyetli bir kısım medya tarafından ibret olsun diye düşünüldüğü halde, ne yazık ki halkımız tarafından daha çok örnek olarak algılanan bu olayların, gazetelerin üçüncü sayfalarından ekranlara taşması bazı günlük alışkanlıklarımızda dramatik değişiklıklere neden oldu. Mesela ben küçükken akşam yemeği sırasında TRT haberleri izlenirdi. Şimdi mümkün mü haberler sırasında yemek yemek. Lokmalar insanın boğazma diziliyor. Zaten haberlerin çocuklar için porno ve korku filmlerinden kesinlikle daha zararlı olduğunu düşündüğümden, haberler başlamadan çocukları doyurup odalarına kapatıyorum. Çünkü, "O kan değil çocuğum, domates salçası," gibi açıklamalar epeydir inandırıcı olamıyor. Çocukların emniyetini sağladıktan sonra biraz sakinleştirici, bir kutu da selpak alıp televizyonun karşısma yerleşiyorum. Ali Kırca'nın haberlerini seyrediyorsam genellikle bir sakinleştirici yetiyor. Ama Reha Muhtar ya da Gülgün Feyman söz konusu olduğunda durum değişiyor, özellikle de haber bülteninin sonunda bir konuk ya da canlı telefon bağlantısı varsa... Tabii ki ikisine farklı sebeplerden takıyorum. Örneğin Reha Muhtar ın donarak ölme tehlikesi atlatmış dağcılara, "Çok soğuk muydu?" diye sorması; kör birine. "Doğuştan kör olduğunuzu anladım da beyefendi, yani küçükken de gözleriniz görmüyor muydu, onu soruyorum," demesi ya da hapishane müdürüne, "Mahkûmlar kaçmak için mi tünel kazmışlar efendim?" biçiminde sorular yöneltmesi tuhaf tabii. Özellikle de, karısını boğarak öldürmüş olan adama ilk sözünün. "Efendim başınız sağolsun," olması ise tuhaf ötesi. Ama ne de olsa erkek, bu ve buna benzer münasebetsizlikleri beni o kadar yaralamıyor. Oysa Gülgün Feyman öyle mi?

Ben Feyman'ın başarı derecesini yeterince takdir edemezdim. ta ki geçenlerde iki kilo domates almaya kalkıp bizim manavın karısı Şükriye Hanım'ın muhabbetine maruz kalana dek. Şükriye Hanım memleket meselelerini yakından izleyen bir kadındır. Hangi düğünde kimin amcası kimin yeğenini telef etmiş, neredeki kazada kimi kurtarırken hangi bacağını arabada bırakmışlar, kocası, fasulyeyi yaktı diye kimi kaç yerinden bıçaklamış filan. Bir gece önce haberleri izleyemedinizse, sabah manava uğrayıp Şükriye Hanım'a. "Ne var ne yok?" demeniz yeter.

İşte o gün, Şükriye Hanım bana haberleri izleyip izlemediğimi sordu. Aslında genel olarak hemen "izledim." derim ama o sırada akşam ne yemek pişirsem diye düşündüğümden olacak, hazırlıksız yakalanıp "hayır" deyiverdim. Meğer. karısı yedi çocuğuyla birlikte evi terk etti diye kendini yakan adamın bu nahoş karısıyla konuşmuş Gülgün Feyman. Zavallıcık, bu yuvayı yeniden biraraya getirebilmek için nasıl da dil dökmüş. Amakadın öyle nobran, öyle kalpsizmiş ki, Nuh demiş peygamber dememiş. Gülgün Hanımı adamın ne kadar pişman olduğunu, ne kadar acı çektiğini anlattıkça, münasebetsiz kadm yıllardır kocasından nasıl dayak yediğini, işkence filan gördüğünü anlatmaya çalışıp dururmuş. En sonunda artık Gülgün Hanım da dayanamamış tabii, lafı yapıştırmış, "Ama o huzursuz ortama yedi çocuk yaptınız," diye. Ama anlayana tabii, kadın mazolıist midir nedir? "Yaptım tabii," dememiş mi iftihar eder gibi (Be cahil kadın, madem yedi tane doğurdun, bir iki dayakla evden kaçmak var mı öyle? Bu memlekette zorla mı doğurtuyorlar insanı yani. Madem adamdan ayrılmaya niyetin vardı, doğuracağına okuyup bir doktor. hiç olmazsa spiker filan olsaydın ya). Hele sonunda bir de utanmadan kocasının kendisine "orospu" filan diye saldırdığını söylememiş mi? Gülgün Hanım bu bayağılıktan öylesine rencide olmuş ki, yüzündeki ifade "reytingim düşseydi de programımda bunları duymasaydım," der gibiymiş. Ama yine kibar kadın, hiç yüzüne vurmamış, "Tabii aile arasmda böyle arzu edilmeyen şeyler de söylenebiliyor, ay zaten vaktimiz de kalmadı deyip." bir telaş konuyu kapatmış. Ama gözlerini öyle bir kırpıştırmış ki bizim Şükriye Hanımı anlamış ne kadar fena olduğunu. (Karıkoca aranızda ne olduysa olmuş artık, anlatır mı insan televizyon gibi yerde...)

Yarım saatte iki kilo domates alamadım ya, benim de lanetliğini tuttu, "Gülgün Hanım'm üstüne vazife miymiş?" diyecek oldum. "Öyle deme," dedi Şükriye Hanım, "iyiliğinden yapıyor. Ben bu Gülgün Feyman ı bütün öteki spikerlerden daha çok takdir ediyorum. Bir kere kadın; kadınların halinden anlıyor. Acıklı bir haber okumasın, hemen gözleri sulanıyor. İnsan fena oluyor. Kaç kere aklımdan geçti. bir telefon açıp. 'Gülgün Hanımcığım, bu iş sizi çok yıpratıyor, bir günlüğüne birine emanet edip gelin de bir kahve içelim, Mükremin'i seyredelim. içiniz açılsın biraz demek.

Ben Şukriye Hanım'la yaptığım bu aydınlatıcı konuşmadan sonra. söz konusu spiker hanıma daha bir alıcı gözle baktım doğrusu. Tabii insan ekranda Reha Muhtar'dansa onun gül yüzünü görmeyi tercih ediyor ama yedi kişinin tecavüzüne uğramış üç kadının nasıl Reha Muhtar ın yansıtmaya çalıştığı gibi masum olmadıklarını, yani fahişe olduklarını "belgelerle kanıtlayıp" Muhtar ın haberciliğini mahkûm ederken gösterdiği gayretkeşlik beni derinden etkiledi. Sakinleştiricilere öyle leblebi muamelesi çekmişim ki, intihar teşhisiyle hastaneye kaldırılmaktan korkup televizyonu kapadım. İşte dürüst habercilik...

Başka bir bültende de Feyman'm, dayaktan ağzında diş kalmamış bir kadına, "Sevgi her şeyi halleder di mi?" teraneleriyle kocasını affettirmeye çalıştığına şahit oldum. Sonunda o kadıncağız ağzında diş bırakmayan adamı yeterince sevemiyor diye öyle mahçup oldu ki, o mahçubiyetle bir iki yıl daha sesini çıkarmadan dayak yiyeceği garanti. İşte duyarlı kadın spiker...

Ben Gülgün Feyman'ı, psikiyatr mı psikolog mu şimdi hatırlamıyorum ama ruh sağlığımızla ilgili bir meslekten iki beyin programında uzman konu mankeni rolünde izlemiş ve çok hayran olmuştum. Bir evlilik yapmış, boşanmış, ama ikiz çocuklarına durumu yansıtmamak için saçını süpürge etmiş. Şimdi de Feyman'ın eşiyle ve

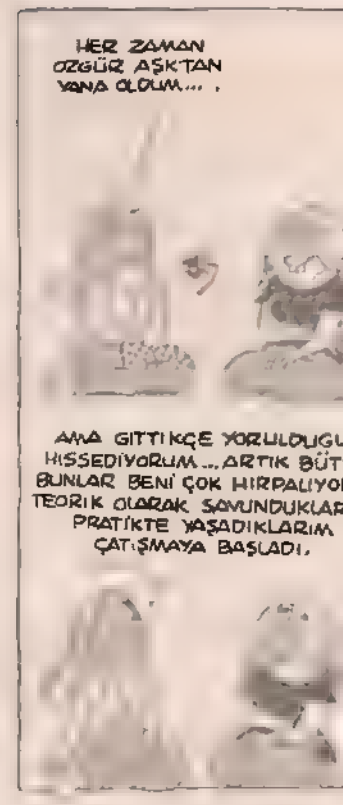

babanın kızlarla ilişkisi bir iyiymiş bir iyiymiş. İnsan yetersizlik duyguları içinde kıvranıyor, mahvoluyor yani. Kadın ünlü, güzel. başarılı, para kazanıyor, mükemmel anne, her şey birarada. İsteyince oluyor demek! O iki psikolog bey ağızları hayranlıktan bir karış açılmış. bu kadının çocuk psikolojisini ne kadar iyi bildiğini söyleyip sürekli iltifatlar yağdırıyorlar.(Bir de çocuklara nasıl davranmak gerektiği konusunda öyle şeyler söylüyorlar ki. hayatında herhangi bir çocuğu ortalama bir saat görmüş bir yetişkin asla böyle konuşamaz!) Arada, hazır iki psikolog bir de mükemmel anne biraraya gelmişken sorunuma bedava bir çare bulabilir miyim diye programa telefon eden kadınlar oluyor. Bunlardan biri, çocuğunun çok hırçın, çok tepkisel olduğundan yakınmaya kalkıyor. Sen misin yakınan! Ruh sağlıkçısı beyler hep bir ağızdan başlıyorlar: "Siz zaten çocuğu damgalamışsınız hırçın diye. Çocuğa hiç hırçın, tepkisel filan denir miymiş? Çocuğa kırk kere öyle deyince o da öyle olur tabii. naapsm yavrucak. Siz çocuğunuza laf etmeden önce kendinize bakın," biçiminde öyle yardımcı oluyorlar ki kadıncağız sorusunun ne olduğunu unutuyor. Ardından beyler Feyman'a dönüyorlar. O yine, "Aa ben hiç öyle yapmam valla..." deyip kendi güzide deneyimlerini anlatıyor ve "aferin"i alıyor. Ben programın sonunda bu kadar yapıcı, bu kadar yaratıcı, bu kadar duyarlı, bu kadar medeni bir kadmm, aynı medeniyet düzeyinde olduğundan kuşku duyulamayacak eşiyle evliliğini nasıl olup da yürütememiş olduğuna pek şaşırmıştım. Gülgün Feyman'ın yuvasını yapmaya çalıştığı mağdurelerden hiçbirinin çıkıp da, "O kadar kolaysa sen niye boşandın?" dememelerine de hep şaşırınışımdır. Hem de Gülgün Feyman'ın dişleri eksiksiz ve pırıl pırıl yerinde durduğu halde...

Nesrin Tura

FEYHAN GÜVER

Atlet mevzuları

Pazartesi'deki kızlar iyi hoş da bir kötü huyları var. Çok önyargılılar. Bütün erkeklerin birbirine benzediğine, bütün ilişkilerin üç aşağı beş yukarı aynı olduğuna inanıyorlar. Ne yapsanız fikirleri değişmiyor. Ben de erkek-egemenliğinin evrensel olduğuna, hiç bir erkeğin bundan muaf olamayacağına inanıyorum ama egemen kimliğini sorgulamayı başarmış erkekler de yok değil. Bizim kızlara bakarsan, soruyorlar sorguluyorlar, iş orada kalıyor. Halbuki mesela benimki, gerçekten diğer erkeklerden farklıdır. Özellikle kıskançlık konusunda. Hep söyler, "Bizim Melek'le olan ilişkimiz bambaşkadır. Birbirimizin bedeni üzerinde herhangi bir hakkımız, ipoteğimiz yoktur, ikimiz de bedenimizi istediğimiz gibi kullanabiliriz," diye.

Ben bu bedenimin zilliyet hakkı işini ilk başlarda biraz fazla ciddiye almıştım. İlişkimizin birinci yılı filandı, altı kilo birden aldım, kalçalarım bir beden büyüdü. Benimkinde bir surat, bir surat. Onun sevdiği pantolonlar böyle olunca yakışmıyormuş. Ne yaptı etti, o kiloları verdirdi bana. Aradan birkaç ay geçti, saçlarımı kızıla boyadım. Kıyameti kopardı. Daha haftası dolmadan eski rengine boyatmak zorunda kaldım. İşte o sıralarda anladım ki, benim bedenime ne yapacağımız konusunda daha çok o karar veriyor. Bu bedenimi kullanma hakkı esas olarak başka birisiyle oynaşma hakkı olarak tezahür ediyor.

Pazartesi'deki kızlar buna da inanmadılar. "Aklından böyle bir şey geçirirsen bile sakın ona söyleme. Erkekler böyle der, sonra da dünyayı başına yıkarlar," dediler.

Bilmiyorum, bence benimki böyle bir şey yapmaz. Tamam, Tarkan'ı beğeniyorum diye çocuk her televizyona çıktığında tuvalete gidiyor ama o başka "Senin Merve'yle aynı adamı beğenmen ağırıma gidiyor." diyor. Merve, bizim komşunun kızı, ortaokuldan ayrıldı, *Hafta Sonu*'ndan başka gazete okumaz. Aklı fikri mahallenin oğlanlarında.

Merve aslında onu da beğeniyor, geçen gün bana, "Melek abla baktım da seninki çok yakışıklı adam," dedi. Ama ben ne olur ne olmaz diye benimkine söylemiyorum. Merve on yedi yaşında ve 1.80 boyunda. Neyse, ben açıklıktan yanayımdır, Tarkan konusunda, "Beyaz atletli halini çok yakışıklı buluyorum," diye itirafta bulundum. Benimkine sorarsan, şöyle Kurt Cobain'i. Jim Morison'ı filan beğenmek uymuş. Ben de izah ediyorum ki müzik açısından onları beğenebilirim ama bir kere ikisi de sizlere ömür...

Aradan bir hafta filan geçti. Yine televizyon seyrediyoruz, "Sence Çelik'e atlet yakışıyor mu?" dedi benimki. "Bilmiyorum. Çelik i hiç atletle görmedim," dedim. "Peki Mansur Ark'a?" diye sormaya devam etti. Kızlar diyorlar ki, "Ağzını arıyor senin". Ama sanmıyorum. Sanki Tarkan'la Çelik bana bakacaklar. Bunu benimkine de söyledim. "Onlar sanatçı, ben yanlarına bile yaklaşamam," dedim. Bana, "İyi vallahi, o Özkan denen adam da gravür sanatında Türkiye'yi nerelerde temsil etmiş," dedi. Bu Ozkan konusu biraz karışık. Bir akşam yemeğe çıkmıştık, lokantada bir arkadaşımıza rastladık. Onun da yanında Ozkan diye bir arkadaşı vardı. Çocuk benimle biraz ilgilendi. Anladım ki benimki işkillenmiş. Halbuki ben öyle adamlara kanacak bir kadın değilim. Adam belli ki her tanıdığı kadına iltifatlar yağdırıyor. Ne anlarsam herkesten çok gülüyor. Bir ara sustum. "Ne kadar güzel dinliyorsunuz." dedi. Benimki kulağıma eğilip, "Sen böyle zampara numaralarına gelecek kadın değilsin, Melek," dedi. Tabu ki değilim.

Ama Ozkan bunların dışında gerçekten değerli bir çocuk. Beni gravürlerini göstermek üzere atölyesine davet etti. Benimki aksi aksi, "Eskiden buna pul koleksiyonu denirdi." demez mi? O anda biraz kıskandığım düşünmedim değil. Ama daha sonraki günlerde bu Özkan konusu ne zaman açılsa "Bir şey yaşamak istiyorsan, yaşa Melek'cim," diyor. "Genç ve azgın bir boğanın sunacağı hazzı aramızdaki yakınlığa tercih ettin diye seni vefasızlıkla ve sığlıkla yargılayacak değilim. Ama böyle bir şey yaşayacaksan gerçekten değecek birisiyle olmasını isterdim."

Gerçekten her türlü sahiplenme duygusundan arınmış bir bakış açısı. Ustelik benim iyiliğimi de düşünüyor.

Ben yine de bizim kızların bir bildiği vardır diye bu Özkan'ın lafını hiç açmıyorum. Geçen gün iş yerine telefon ettiğini de söylemedim benimkine. Özkan'la aramızda güzel bir arkadaşlık olabilir, bunun bozulmasını istemem. Ayrıca onun bana ilgisinin diğer kadınlara olan ilgisine benzemediğine inanıyorum. "Ben senin gibi olgun bir kadını nice çıtıra tercih ederim Melek, ama böyle bir kadına ulaşma imkânım yok," dedi telefonda. Ama benim onun duygularına karşılık vermeye niyetim yok. Yine de geçen gün benimki, "Sence o Ozkan denen adama atlet yakışır mı?" deyince biraz düşündüm. Yakışabilir yani. Benimki, "Tahmin etmiştim," diye söylendi. Bence boşa kıskançlık yapıyor. Benim öyle bir niyetim yok. Aslında onun da kıskanma huyu yoktur ama...

Melek Güneş

SEMRA CAN

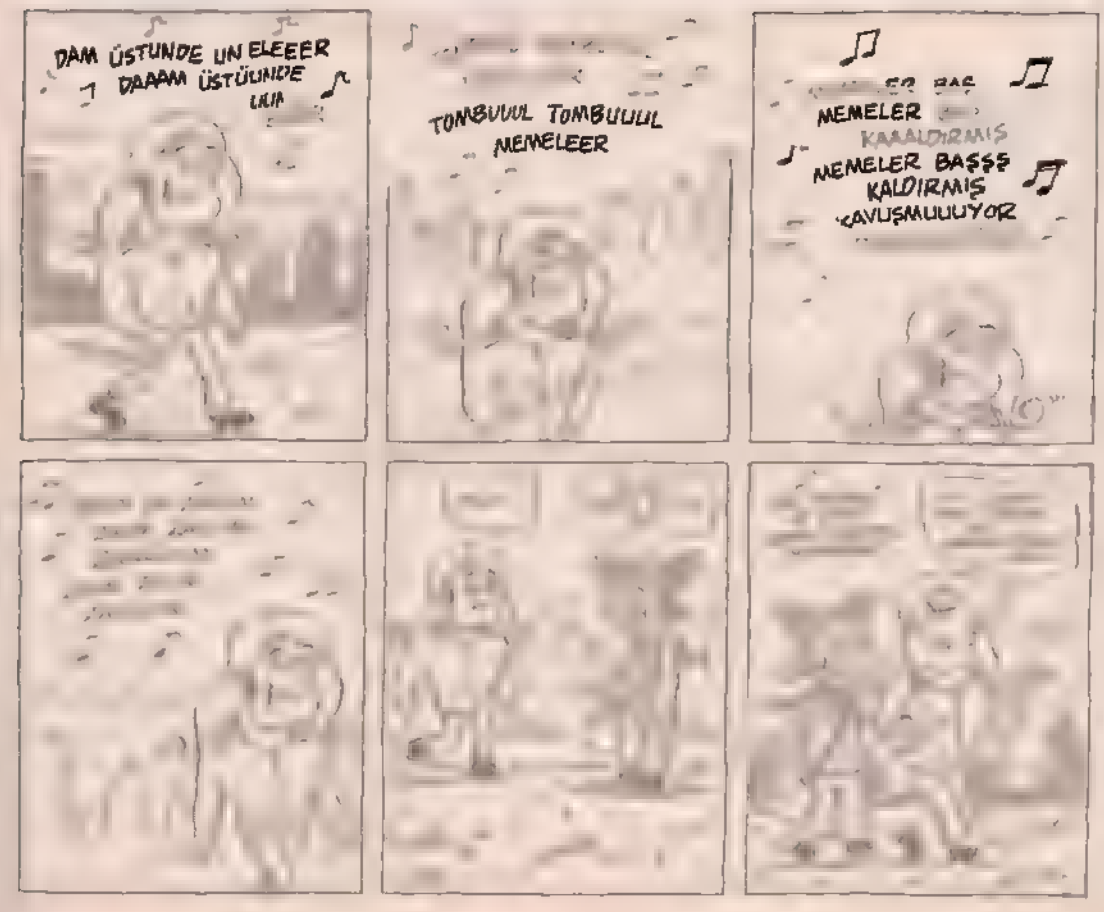

Dantel, kadın. çiçekli perdeler

Şehri bilmem ama, tepenin başındaki o sokak uyanıvermişti dört köpeğin gurultusuyle. Tarihin arasında unutulmuş dar kıvrımlı yolda, birbirinden bakımsız köpeklerden başka canlı yoktu ortada. Geceden kalan is kokulu çamaşırlar rüzgârın eşliğinde, ipte yan yana dans ediyorlar, kapıların önünü rengini yitirmiş irili ufaklı ayakkabılar bekliyor, daha yükseklerde, surların da ötesinde bir bavrak tek başına oynuyor. Yol ortasında dört köpek, bir dişi, üçü erkek. Biri hepsinden iri, siyah tüylü, sağa sola havlamasından belli ki kendinden emin, belki de lider. Üçü bir çember oldu dişinin etrafında. Dişi, korkak, dili dışarda bakıyordu üçüne. Çember salyalanarak daralıyor.

Bir rüzgâr surların arasından, evleri vararak giriyor sokağa. Çıplak duvarlara, yollara dokunarak geçiyor, yenilenmiş ahşap evin önünde köpeklerle buluşuyor. Dişi köpek çemberin içinde üşüyor, diğerleri rüzgârı görmüyor. Yolun bir ucundan araba sesi duyuluyor, motor zorlanıyor. Birkaç dakika sonra direksiyonda gençten bir adam geçiyor önlerinden. Köpekler, istiflerini bozmadan arabanın arkasından hırlıyorlar.

Etrafı tahtalarla çevrili bir evin önünde duruyor köpekler. Hepsinin kalbi atıyor. Çember daralıyor. İri siyah tüylü olanı, dişi köpeğin üstünde şimdi, geliyor gidiyor kalçası, geliyor gidiyor... Diğer ikisi sabırsız, salyalarını akıtarak gelip giden kalçanın etrafında dönüyorlar.

Köpeklerin geride bıraktığı yenilenmiş ahşap evin perdeleri çiçekli. Kapıyı bekleyen ayakkabılar yok önünde. Pencere demirlerine sıkışmış, kuru çiçekler. Perdelerin arkasındaki kadın öyle yalnız ki, üstünde soluk soluğa bir nefes devinirken. Tenine değen ter uşutuyor kadını ve kapanıyor bacaklarının arasındaki o küskün perde. Nefesi dolanıyor odada adamın, bir de yayların gıcırtısı. Kadın uzakta bir yerde bırakmış kendini. Yarısına geldiği dantel masanın motifleri arasında... Zincir çekiyor, boşluğu dört kere batıp çıkarak dolduruyor, zincir çekiyor. Adamın nefesi aynaya, duvarlara, çerçevelere çarpıyor. Kadın ipi parmağına doluyor, zincir çekiyor.

Siyah köpek nefes nefese iniyor, sıradaki kirli gri köpek kuyruğunu sallıyor. Dişi köpek ağzı açık, dili dışarda, gözleri boşlukta duruyor. Üstünde gri tüyler gelip gidiyor. Bir ara canı yanıyor ki, inîltiyle kıvranarak, başını yana döndürüyor. Diğerleri buyurgan havlayarak hep bir ağızdan cevap veriyor. Dişi tekrar eski pozisyonunu alıyor, gözleri boşlukta...

Perdeler çiçekli, yere kadar inmiş. Kadın çiçeklerin yapraklarında. Aynada parmak izleri var "Sonra sileyim." diyor. Kadın aynada. Gözleri tavana gidiyor ya da daha öteye. Adam kadını duymadan içine akarken ağzı meme ucunu emiyor, dişleri batıyor, kadın ağlıyor adam görmüyor. İçine ılık ılık akıyor kadının, nefes alışları yavaşlıyor. Gözlerini kapıyor kadın, dantel, çiçekler ve ayna birbirine girmiş merasimle geçiyor. Teri soğumuş kalkarken, adam kadının bacaklarını ıslatıyor. Eline geçirdiği bir şeylere silinirken, çamaşırlarını aranıyor, yarı giyinik televizyon başına geçiyor.

Kadın üşüyor yatakta ama giyinmiyor, üstünü de örtmüyor. Gözleri tavanda ağlıyor.

Kapıların önünü bekleyen ayakkabılar birer ikişer azalmıştı, balkonlarda, camlarda kadınlar el sallıyor okula giden çocuklara.

Köpekler sakin ilerliyorlar, dişileri yok yanlarında. Kadının gözleri tavanda dantelini söküyor.

Ayten Kaya

Anneler, bilgisayar da bilir...

Bir gün ayağım kırıldı ve bütün hayatım değişti. Evde bir buçuk ay yatarken kendime oyalanacak ve ağrılarımı unutturacak ne olabilirdi? Çocuklarımın başından ayrılamadığı, yazlığa giderken bile aldıkları bilgisayar, o güne kadar hiç ilgimi çekmemişti. Yatağımın yanına bilgisavarı taşıdık.

On yaşındaki oğlum Ekin'in tarifiyle birkaç oyun ve programa girdim. Artık başında Win 95 yazan bir defterim vardı. Ve çocuklar okuldan gelene kadar anlamadıklarımı not ediyordum. Kızımı ve oğlum da bana yardım ediyorlardı. Kırk iki yaşına kadar elektrikli ev aletlerini bile kocanın talimatı ile öğrenen ben, artık bilgisayarı kendim açabiliyordum.

On iki yaşındaki kızım Deniz, bana İnterneti ve *chat* odalarına girmeyi öğretti. Hatta bu sohbet ortamlarında, bana kırılan ayak için yemek tariflerinden, hergün bir *e-mail*'le durumumu soran bir ortopediste kadar pek çok arkadaşım oldu. Bunlar benim ufkumu zenginleştiren birkaç nokta. Tabii ilk acemiliklerimi de anlatmam lazım.

Bir gün bilgisayarın tuşuna bastım, açtım ama ekran simsiyah. Eyvah mutlaka bir şeyi yanlış yaptım. Şimdi herkes bana kızacak derken telefon çaldı. Kızım arkadaşına uğrayacağını söyledi. "Ne yapıyorsun anne?" dediğinde; "Hiç, yatıyorum, belki bilgisayarı açar bakarım," dedim. "Haa ekranını açmayı unutma, ben akşam kapatmıştım," dedi. Oh çok şükür benim hatam değildi demek... Ekran açık değilmiş... Bir de mouse'u bir türlü istediğim yere getiremiyordum. Yine bir program imdadıma yetişti. Mouse ile pencereleri açıp kapamayı, küçültüp büyütmeyi, taşımayı öğrendim. Bu arada bir de pencere hikâyem var.

Yine ilk günlerimde Ekin'e oyunları nasıl yüklediklerini sordum. Anlatırken "Şimdi de bir pencere açalım," dedi. Ben de bir anlam veremememe rağmen kalktım gittim odanın penceresini açtım ki, çocuklardan bir kıkırdaşma. Yerime oturdum. Ufacık çocuk bana demez mi "O pencere değil anne program penceresi." Eh ne yapalım o kadarlık olacak işte.

İlk *microsoft fax* programımı açıp yazdığım mektubu kuzenime, Amerika'ya gönderdiğimdeki heyecanımı hiç unutmuyorum. Bunu yaptım ya, kuzenim, "Net Meeting diye bir program var onunla beni arayabilirsin," dedi. İnternetten çekebileceğimi söyledi ve adresini verdi. Microsoft'un web sayfasından Türkçe Net Meeting'i yüklemeğe başladım. Hem de Japonya'daki bir adresten. Uzun bir sürede yükleme bitti ve programı çalıştırdım. Tümü ve *ils.microsoft.com* dizininde kuzenimin adına çağrı yaptım. Kabul gelip birden önümde bir *chat* ekranı açılınca nasıl sevindim. Sonra onun direktifleri ile sesliye geçtik. Ve ilk kez bilgisayarımla internetten telefon görüşmesi gibi kuzenimle konuştum. Hem de saati seksen bin liraya. "Gece olursa kırk sekiz bin lira ödeyeceksin," dedi kuzenim. Yüklü telefon faturalarından da kurtulacaktım. Ben bu işi çok sevdim. Her gün beni ziyarete gelen arkadaşlarıma öğrendiğim ilginç şeyleri anlatıyordum. Onları da evlerinde çocuklarının kullandığı bilgisayarları öğrenmeleri için teşvik ediyorum.

Artık bilgisayarımda tüm yemek tariflerim, arkadaşlarımın adres ve telefonları, sanal balığım ve kedilerim, chat ve net meetingden dostlarını (bir tanesi Norveç'ten, 73 yaşında) kızımın arkadaşlarının doğum günleri için hazırladığım kartlar ve fax yolladığım gazeteler, tv programları var. Bu yazıyı yazdığım Microsoft ofisimde her gün ilginç bir nokta buluyorum. Yardım programı çok yardımcı oluyor. Şimdi Win 95 öğrettiğim, 40-54 yaş arası beş adet ev hanımı öğrencim var. Sloganımız, "Çocuklarımızın kullandığı bilgisayarları anneleri de kullanabilir." Acaba diyorum, bu hızla 98 Microsoft programına da geçip günceli yakalayabilir miyim?

Belma Özgün

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Adım: Sabun Soyadım: Suya dokunmayan

Bu ayın acı ayinindeyim. Yani ağda yaptırıyorum. Hava serin ama bende ecel terleri... "Hepsini almasan da olur."

"Aa olur mu? Niye kalsın?

"Kalsın! Kalsın!.. Canım yanıyor!"

Kalmıyor. E o da işini tam yapmak istiyor. Emeğe olan saygımdan dişimi sıkıyorum. Biraz daha mı ısrarcı olsam?

Ben böyle canını hoyrat ellerde, ilkçağ insanlarının kıl bolluğu özgurluğune gıpta eden melûl bir kurban iken, radyodan anneler günü münasebetiyle (münasebetsiz) bir takım konuşmalar kulağıma doluyor.

"Evveeet! anneler günü yaklaşıyor. Annelerinize hediye vermeye devam ediyoruz." (Canım radyolar, güzelim televizyonlar, bir içim su gazeteler annelerinizi elinizden almak üzere. O kadar ihtimam var ki, annem ne bileyim, beni evlatlıktan reddetse bir gazetenin eki reytingi yüksek bir tv programını evlatlık alabilir, gibi sapkın bir düşünce beynime girmeye çalışıyor.)

Radyodaki spiker "Konuşan Türkiye" idealinin hızlı neferlerinden. Hem de izleyicilerine reklam pastasının dibinden kazınmış kremalı kırıntıları veriyor. Bir sürü hediye. Bilmem ne marka blender, filanca marka ütü, malum markalarda mutfak gereçleri... Alın dağıtın anneniz sizin pantolonlarınızı tek çizgi ütülesin, birbirinden leziz yemekleriyle midenize hizmet etsin! Kolestrolü yükselesiceler!.

Spikerin ilginç bir de saplantısı var. Arayacak anne en az beş çocuklu olacak! Doğum kontrolünden haberi yokmuş gibi yapmaya çalışıyor. Ama milletin gerçekten doğum kontrolünden haberi yok! Nitekim beş çocuklu biri dakikasında telefonun ucunda...

"İyi günler."

"Alo? Beni duyuyor musunuz filanca hanım?

"Alo, allooo?"

"Evet duyuyorum "

(Spiker duyuyorsun da niye konuşmuyorsun? demeyecek kadar sabırlı. Belki de kibar.)

"Nasılsınız?"

"Evliyim!" (Hoppala! Aslında niye olmasın? Bu çok politik bir cevap Ben evliyim artık gerisini siz düşünün der gibi. Evlendim de üstünüze afiyet. Bünyeme dokundu sanki. Doktora gittim. "Psikolojik." dedi. "Tatile gidin." dedi. "Geçince biter." dedi. İşte ne bileyim öyle.)

"Bize biraz kendinizden bahsedin!" (Bu spikerın ilk cevap yumruğundan sonra toparlanıp ringe çıkma çabası ama gelen cevabın tahrip gücü çok yüksek.)

"Beş çocuğum var." (Sana ben ne diyeyim? Beş çocuğum varsa ben yokum. Sen nerden bilecen geveze spiker? Beş çocuk doğurdum ben heyhatt! Yani altıya bölündüm. Kocam ve beş çocuk eşittir altı. Haa bir de ben varım. Var mıyım? Kaç ediyorum? Ağzın var konuşuyorsun. Yap bakalım sen de beş çocuk. Seeen hiiç gördün mü beş çocuk? Aaaa olur mu hiç beş çocuk dönde aynaya bak hey! Beş çocuk ikişer ayaktan on ayak eder. Onların tekmeleri ile bölündü uykularını... Kustular sildim... Çişlerini ettiler, altları kuru kalmadı n'aaber? Düştüler, emdiler, ağladılar. Hasta oldular. Soru sordular, büyüdüler, yıpratılar, sevdiler, özlettiler, beklettiler, bezdirdiler, beni var ya beni naaptılar bunlar beni ya?)

"Öhö demek beş çocuğunuz var. Hemen isimlerini alalım. Hediyeniz olan filanca marka falanca şeyi size verelim..."

"İsimleri mi?

"Evet çocuklarınızın isimlerini söyleyin!

"Ben ee şey... Söyleyemeyeceğim

"Neden?" (Bilmiyor musunuz? demeye korkar gibi bir ses tonu var.)

"Çok heyecanlıyım da."

"Ama?"

"Çocuklarımın hepsi büyüdüler. Benden uzaktalar..."

Özetle telefondaki bayan çocuklarının isimlerini saymadı. Savamadı! Spiker ise ona bir mutfak robotu hediye etti. Niye etti kendi de bilemedi...

Ben ne mi oldum? Ben ilk defa bir ağda sonrası bacaklarımda sızlayan kırmızı noktalar yerine yüreğimin sızlayan noktasına yandım... Hiçbir ağda bu kadar içime işlemedi. Kalktım, yıkandım, işe gittim. "Düşünmedim... düşünmedim... duşünmedim. " dedim ama düşündüm... Benim tüylerim uzadı. Acaba o mutfak robotunu kullandı mı? Yeni bir çocuk yaptı mı?

* Bu yazıdaki parantezler dışındaki bütün konuşmalar gerçektir.

Elif Görgün

Boşuna şikâyetçi değiliz!

Ben on beş yaşında Kültür Koleji orta 3. sınıfta burslu okuyan bir öğrenciyim. Annemin üç sene evvel bir trafik kazasında vefat etmesinden sonra, babamla yaşadığımız bekâr hayatında sosyal bir insan olmaya çalıştım ve okudum. Dört ay önce kanser olup ölen babamın bana yadigârı babaannemle bunalımlı bir hayat geçiriyorum. Bu yazıyı hem kendi şahit olduğum, hem de çevreden duyduğum bazı olaylar üzerine yazdım.

Eski çağlardan beri kadının, erkeğin yararlanması için yaratılmış alt düzeyde bir varlık olduğu fikri vardır. Erkeklerin bir kısmı böyle düşünmediklerini söyleseler bile damarlarındaki kanın her damlası, dişileri bir eşya gibi kullanabilmeleri için vücutlarında tırlar. Diğer kısım erkekler ise böyle düşündüklerini saklama gereği bile duymadan, bunu hem davranışları hem de sözleriyle kabul ederler.

Kadınlar kadın kimliğine daha bürünmeden toplumdaki çifte standart başlar. Doğduktan sonra, eğer bebek erkekse erkekliğin simgesi o meşhur "et parçası" sergilenmek üzere fotoğraflarla belgelenir. Dikkat edin, kız çocukların hiç çıplak resmi yoktur. Çünku dışilerin minyatür halleri bile mahremiyet taşır.

Bugünkü şartlarda sadece erkeğin çalışması, çekirdek tipi bir aileyi geçindirmeye yeterli değildir. Kadının çalışmasını engelleyici unsurlardan biri eşin bu konudaki isteksizliği, bir diğeri de çocuktur. Çocuk en az on yaşına gelene kadar belli bir bakıma ihtiyacı vardır. Kendi başının çaresine bakabilse bile, psikolojik olarak kapıyı kendi anahtarı ile açmaktansa, zili çaldığında güler yüzlü bir anneyle karşılaşmak o yaşlardaki bir çocuk için olumlu bir olaydır. Anne varken çocuğun bakımından baba kendini hiç sorumlu tutmaz. Çünkü "O çocuğu kadın doğurmuştur ve görevi onu büyütmektir."

Kadın bedeni sadece genelevlerde değil, televizyonda, dergilerde, gazetelerde vs. kullanılır. Kapağında yarı çıplak bir mankenin olduğu dergilerin daha çok satıldığını dergi yetkilileri söylüyor. Çıplak Hollandalı turistin kış ortasında denize girişini gösteren tv kanalının reytingi yükseliyor.

Kadınlara uygulanan başka bir çifte standart da dışarı çıkma yasağıdır. Erkek gezer tozar, gece çıkar, arkadaşlarıyla "iki tek atar" Kadınsa bunları yapamaz evde oturur. Çıkarsa namussuzdur. Gece bir kadının arkadaşlarıyla dışarıda ne işi vardır ki! Erkeğin "ne işi" varsa kadının da "o işi" vardır.

Erkekler, bu kadar hürriyete düşkünseniz ozgurluğunuzu alın ve gidin!

Aslı Hande İyigiyim

1931'de bacak güzelliği müsabakası...

"48 numaralı resim B. Hanım kazandı"

Vakit gazetesinin 1931'de düzenlediği yarışma, erkekler arasında bir ahlak tartışmasına yol açarken, kadınlar bu tartışmaya karşı çıkarak yarışmayı batılılaşma ve modernleşmenin bir sonucu olarak değerlendirip desteklediler. Kadının kullanılmasına ise hiç değinmediler.

Vakit gazetesinin 1 Ocak 31 tarihli nüshasının baş yfasında kırmızı puntoyla ık g izelliği müsabakası" pılacağını duyurmuş: 20 Şubat 31 e kadar gazetenin birinci ve inci sayfalarında, yarışmaya katılnanın koşulları, yarışmanın sonunda verilecek olan hediyeler, son derece dikkat çekici bir şekilde bildirilmişti. Türkiye'de ilk kez yapılan bu müsabaka, Amerikalılar'ın keşfettikleri bir esas dahilinde yapılacaktı. Ve "her türlü mahremiyet ve nezahate azami itina gösterileceği özellikle belirtilmişti. Katılacak olan kadınların sadece bacaklarının fotoğrafını göndermeleri yeterliydi. Müsabaka ilk olarak "İstanbul'un en güzel bacaklı hanımı kimdir?" başlığıyla duyuruluyor: fakat daha sonra taşrada yaşayan hanımların da isterlerse katılabilecekleri ilan ediliyordu. Müsabaka ilanı gazetede şöyle yer almaktaydı: "1931 senesinin ilk gününde hanım okuyucularımıza eğlenceli ve aynı zamanda meraklı bir müsabaka hazırladık. Çok düşünerek hazırlanan bu musabaka kibar ve afif hanımların hiç çekinmeden iştirak edebileceği bir mevzu halindedir. Şehrimizin en güzel bacaklı hanımı kimdir? İşte size bir sual ki bunu her şeyde olduğu gibi evvela Amerikalılar düşündüler. Kendi memleketlerinin en güzel bacaklı hanımını seçmek istediler. Fakat nasıl seçeceklerdi? Bunu yapabilmek için evvela en güzel bacağın ne demek olduğunu bilmek, öğrenmek lazımdı. Lakırdı ile değil. daha ziyade sabit riyazi bir esasa istinat eden ve görünüş itibari ile de güzel duran bir bacak intihap etmek lazım geliyordu. Bu vahidi kıyasiyi bulabilmek için en değerli ressamlarını, heykeltıraşlarını bütün sanayi nefise adamlarını topladılar. Bu suretle tam bin genç ve güzel kız bacağının ölçüsünü aldılar. Bunlardan elde edilen rakamları bir araya topladılar. Neticede öyle bir ölçü elde ettiler ki bu mikyasa en uygun ölçü veren bacağın aradıkları olacağına karar verdiler. Ve bu mikyası nazarı itibara alarak yaptıkları büyük müsabakayı da Mis Barbara Neberry hanım kazandı. İnsanlar yaratılışları itibariyle her şeyin güzeline meçlupturlar. Haddi zatında güzellik demek olan kadın, herhangi bir müsabakaya iştirak eden, yüzlerce, binlerce kadın içinden en güzel olarak intihap edilmekten haklı bir gurur ve sevinç duyar. Fakat ismini, resmini ve her şeyini ortaya koyduktan sonra intihap edilmemek ve bilhassa eş, dost, tanıdık ve ahbaplık dolayısıyla beşinci. üçüncü derecede birinin kazandığını görmek insana çok acı ve üzüntü verir. Amerikalılar bunu düşündükleri için tertip ettikleri ve resmini koyduğumuz hanımın kazandığı müsabakaya nazım müstaharla iştirak şarttı. Ancak bu hanımın adı müsabaka nihayetinde ve kendisinin rızası ile ilan edildi. Avrupa nın ve Amerika nın hemşehrinde her sene yapılan Güzel Bacak müsabakalarında herhangi bir istimasın önüne geçmek, hakiki güzel bacağı bulabilmek için isteyenler hakiki isimleri ve resimleriyle iştirak edebiliyorlarsa da Amerikalılar'ın bir genç kız ve kadın bacağından elde etikleri ölçüyü ihmal etmiyorlar. Almanlar ın geçen sene içinde de yaptıkları güzel bacak müsabakasında esas aldıkları ölçü, Amerikalılar ın ölçüsü olmuştur. Açtığımız bu müsabakada. biz de tıpkı Amerikalılar gibi hareket edecek ve birinci ayırmayı bu ölçmeye göre yapacağız. İştirakten çekinmeyiniz. Müsabakamıza iştirak etmekten hatırınıza gelebilecek herhangi bir mahzur aşağıda yazacağımız şartları okuduktan sonra zail olacak ve iştirakte kuçucuk bir mahzur bile göremeyeceksiniz. Çünkü müsabakamıza iştirak için bize, isminizi, adresinizi bildirmeye, resminizi göndermeye lüzum yoktur.

İştirak şartları:

1. Namı müstaar (veya isminizi)
2. Aşağıdaki listede ve bacak resminde de işaret edilen yerleri bir terzi metresi ile ölçüp santimetrelerini resimdeki ve listedeki işaretleri ile bir zarf üzerine kaydedeceksiniz. Ölçüle

Vakit

İlk olarak 1875-1883. daha sonra 1908-1914. en son olarak da 1917-1954 yılları arasında yayımlanmış; ilk kez içerisinde kadın sayfası açan. günlük siyasi gazetedir. Milli Mücadelede Ankara hükümetini tutmuştur. Yazarlarından bazıları: Muallim Naci, Ahmed Emin Yalman. Refik Ahmet Sevengil. Hakkı Tarık Us, Cevad Fehmi Başkut dur.

Kaynak: M. Orhan Albayrak, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü* (1831-1993), Kül Yayınları, İstanbul 1994.

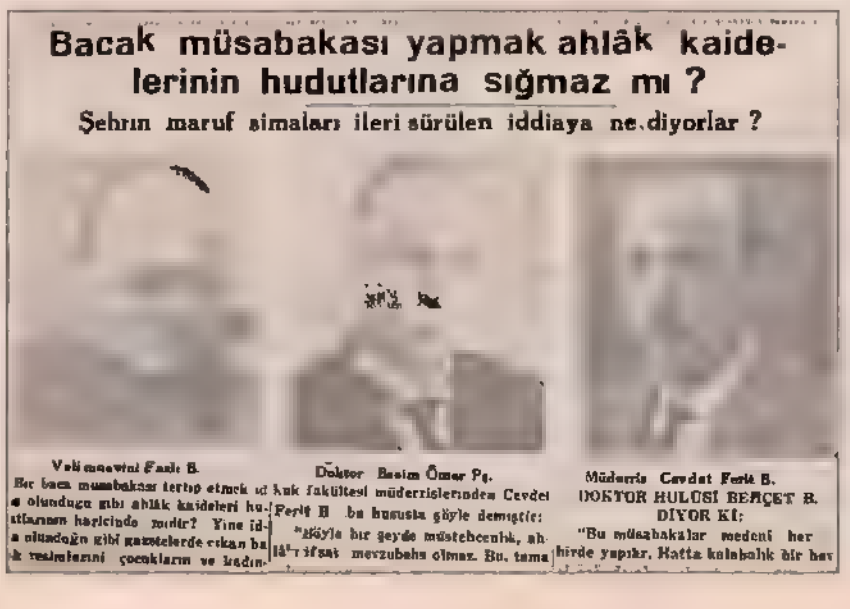

Bacak müsabakası yapmak ahlâk kaidelerinin hudutlarına sığmaz mı ?

Şehrin maruf simaları ileri sürülen iddiaya ne diyorlar ?

Veli mebusu Fuat B.
Bir bacak müsabakası tertip etmek ve ahlak fakültesi müderrislerinden Cevdet Ferit B. bu hususta şöyle demiştir:
"Şöyle bir şeyde müstehcenlik, ahlâ- ifsat mevzubahs olmaz. Bu, tama
Doktor Basim Ömer Pş.
Müderris Cevdet Ferit B.
DOKTOR HULUSİ BEHÇET B. DİYOR Kİ:
"Bu müsabakalar medeni her hirde yapılır. Hatta kalabalık bir hav

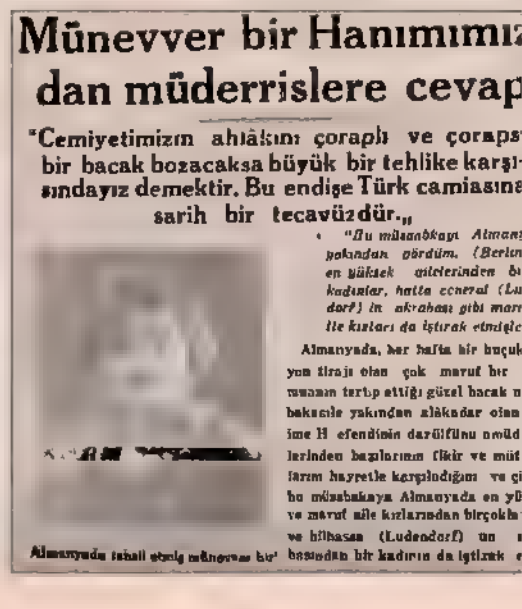

Münevver bir Hanımımız dan müderrislere cevap

"Cemiyetimizin ahlâkını çoraplı ve çorapsız bir bacak bozacaksa büyük bir tehlike karşısındayız demektir. Bu endişe Türk camiasına sarih bir tecavüzdür.,,

"Bu müsabakayı Almanyada yakından gördüm. (Berlin en yüksek mevkilerinden bir kadınlar, hatta ceneral (Ludendorf) in akrabası gibi mareşal ile kızları da iştirak etmişler

Almanyada, her hafta bir buçuk yon tirajı olan çok maruf bir mecmuanın tertip ettiği güzel bacak müsabakasile yakından alâkadar olan ime H efendinin dairülfunu müderrislerinden bazılarının fikir ve müta farım hayretle karşılandığını ve çi bu müsabakaya Almanyada en yü ve maruf aile kızlarından birçokla ve bilhassa (Ludendorf) un Almanyada tahsil etmiş mümessil bir hanımdan bir kadının da iştirak

Beynelminel ölçü

A. Bilek: 2 cm.
B. Baldır: 32 cm.
C. Diz muhiti: 34 cm.
D. Kalça altı muhiti: 50 cm.
E. Aşık kemiğinden diz kapağına kadar uzunluk: 40 cm.
F. Diz kapağından kalçaya kadar uzunluk: 54 cm.

cek yerler: A. Bacak bileği kalınlığı. B. Baldır kalınlığı. C. Diz kapağı. D. Bacağın kalınlığı. E. Bacak bileğindeki kemikten (Aşık kemiği) dize kadar. E Dizden bacağın belde nihayetlenen kemiğine kadar.

3. Etekleri asgari 4-5 parmak yukarıda olmak üzere çoraplı veya çorapsız bacaklarının iki fotoğrafını zarf içine koyup daha büyük bir zarf içinde gazetemize gönderilecektir. Resim Foto Süreyya' da çektirilmişse resim yerine fotoğrafhanenin vereceği numarayı zarf içine koyup göndermek kifayet eder.

Bacak resimlerini nerede aldıracaksınız: 1. Bacaklarınızın resimlerini kendi fotoğrafçınızda aldırabilirsiniz. Yalnız resimlerin arkasında fotoğrafhanenin mühürü bulunması lazımdır. Muhursuz olan fotoğraf sahipleri müsabakaya katılamazlar. 2. Beyoğlu'nun Tünel başında Süreyya Fotoğrafhanesi'nde bizim hesabımıza aldırabilirsiniz. Foto Süreyya bacak resimlerini büyük bir mahremiyet içinde çekecektir. Resimlerini Foto Süreyya da çektirecek olanlar bize gönderecekleri ölçüler ve namı müstear yazılı zarf içine fotoğrafhaneden alacakları numarayı koymayı unutmamalıdırlar. Ve bu numaranın ne olduğunu kendileri de bilmelidir. Müsabakamızın ne kadar devam edeceği yakında bildirilecektir."[1]

Halk oylaması ve jüri

"Bacak güzelliği müsabakası" için gönderilen resimler 20 Şubat 1931 tarihine kadar *Vakit* gazetesinde yayımlanmış; fotoğrafların yayımlanması tamamlandıktan sonra okuyucuların oylarına başvurulmuştu. Oylamanın nasıl yapılacağı da ayrıntılı olarak gazetede açıklanmıştı: "Okuyucular tarafından en fazla rey alan bacak sahipleri ilan edilecek ve bunlardan elimizdeki Avrupa müsabakalarında esas alınan ölçüye nispet edilerek gazetemiz tarafından bir ikinci tasnife tabi tutulacaktır. Bundan sonra iyi rey toplayan ve ölçüye uygun olan bacaklar müsabakanın birinci safhasını kazanmış sayılacaklar. Bununla birlikte müsabakamız neticelenmiş olmayacaktır. Şehrimizin tanınmış sanatkârlarının teşkil edeceği bir heyet tarafından birinci ve ikinci tayin edilecektir..."[2]

"Foto Süreyya resimleri büyük bir mahremiyet içinde çekecektir..."

"Her şeyi Avrupa'dan almaya mecburuz"

Müsabaka çok ilgi görür. Gazeteye birçok mektup gelir. Süreyya Fotoğrafhanesi de kadınların fotoğrafını çekmek için, yalnız bu işle ilgilenecek bir kadını görevlendirir. Ayrıca fotoğrafhanede, fotoğraf çektirmek isteyen hanımlar için bir de kuaför bulunmaktadır.

"Bacak güzelliği müsabakası", özellikle Darülfünun çevresinde büyük yankı uyandırır. Hocalar, bu müsabakanın ahlak kurallarına uygun olup olmadığını tartışırlar. Ve en ilginç olanı bu fotoğrafları kadınların ve çocukların görmesinin doğru olup olmadığıdır. İnsanlar, bu yarışmayı doğru bulanlar ve bulmayanlar olmak üzere adeta ikiye ayrılır. Tutucu olan kesim, elbette ki müsabakaya karşıdır. Gazete bu kesimin görüşlerine yer vermez; bunları safsata olarak değerlendirir, sadece müsabakadan yana olanların görüşlerine yer verir. Örneğin, Dr. Besim Ömer Paşa'nın bu konudaki görüşleri oldukça ilginçtir: "Bacaklar mestur değildir. Sokakta bile bunları görüyorum. Binaenaleyh herkesin gördüğü bir şeyi kâğıt üzerinde fotoğrafla göstermek edebe aykırı bir şey olamaz. Zaten vücudun hüsnü anını göstermek için Avrupa'nın her tarafında böyle müsabakalar yapılır... Şimdiki gazetelerimizde her gün maalesef açık resimler buluyoruz. Onlar bacak resimlerini gölgede bırakır." Yine Darülfünun hocalarından Cevdet Ferit Bey de aynı düşüncededir: "Böyle bir şeyde müstehcenlik, ahlakı ifsat mevzu bahis olamaz. Bu tamamıyla estetik meselesidir. Bedii bir şeydir. Hem rica ederim, yazın sahillerde banyo yapan kadınların bacaklarını görüyoruz. Arada ne fark var?.. Bedii şeylerde çerçeve haricine çıkılmadıkça bu gibi hareketlerde müstehcenlik yoktur." Vali Muavini Fazlı Bey ise bu müsabakanın kanuna aykırı olmadığını düşünmektedir. "Bunda muğayir edep ve haya bir şey yoktur. Öyle bir şey olsa müddei umumilik takibat yapardı." Dr. Hulusi Behçet, "Bu müsabakalar medeni bir şehirde yapılır. Hatta kalabalık bir heyet önünde aleni olarak icra edilir. Ayıp bir şey olamaz," der. Av. Nazmi Nuri Bey, "...Sokakta her gün bir çok kadın görüyoruz. Eğer bacak gösterilmesi ayıp bir uzuvsa, eteklerin topuktan yukarıya çıkmasına müsaade etmemek lazımdır. Böyle bir iddia da bence gülünç olur!.."[3] sözleriyle düşüncelerini dile getirir.

Bacak güzelliği müsabakasından yana olanlar sadece erkekler değildir. Kadınlar da bu müsabakadan yanadır. Naima Hanım, bu konuda karşı çıkanlara ateş püskürmektedir: "Cemiyetin ahlakını bacaklı ya da bacaksız, bir bacak bozacaksa büyük tehlike karşısındayız demektir. Bu endişe Türk camiasına sarih bir tecavüzdür. Milyonlarca namuslu kadın Avrupa plajlarında yarım mayo ile çırçıplak denecek kadar soyunup denize girdiklerinden, kumsalda güneşlendiklerinden haberdar olmayan ve nihayet kendi memleketlerinde birkaç seneden beri müşterilerinin adedi büyük yekûnlara ulaşmış olan plajlarımızı görmemiş gibi davranan muhterem profesörler, şimdiye kadar, bu manzaranın gayri ahlaki olduğunu anlamamışlar da, diz kapağına kadar görünen çoraplı bir bacağı teşhir etmek mi taassuplarına dokunmuş? Beyefendi! Bu meselenin ahlakla alakası yoktur... Cumhuriyetin açtığı bu feyizli yolda yürüyen insanlar, Avrupa'nın mübah gördüğü her şeye tahammül edeceklerdir. İtiraf edelim ki, her şeyi Avrupa'dan almaya mecburuz... Şu iş ahlakımızı bozar, bu işi yapmak günahtır. gibi endişeler Darülfünun profesörlerinden değil, mahalle bekçisinden bile beklenmez."[4]

Burada, müsabaka sadece ahlak sorunu olarak ele alınmaktadır. Tanzimattan beri başlayan modernleşme çabalarında ve özellikle bir grup insanın modernleşmeyi sadece Batı taklidi olarak görmeleri, yeni kurulan cumhuriyet rejiminde de devam etmiş; güzellik yarışmaları modernleşmenin bir göstergesi olarak algılanmıştır. Kadının, bu tür yarışmalarda bir meta olarak değerlendirilmesi asla sorgulanmamıştır. Bütün haklarını cumhuriyetle kazandığını düşünen ve devrimlere sahip çıkan modern kadın için güzellik yarışmaları, toplumda kendini kabul ettirmenin, özgürleşmenin önemli bir adımıdır.

Gazetenin sayfalarını taradığınızda göze çarpan bir diğer haber ise ilgi çekicidir: "İngiliz gazetelerine göre güzellik yarışmaları muhakkak facia ile bitiyor."[5] Haberde, bu tür yarışmalardan en çok zarar görenlerin fakir ve eğitimsiz genç kızlar olduğu; bu tür yarışmalarda kazanamayan kızların intihar ettikleri, bunalıma girdikleri ya da ciddi depresyon geçirdikleriyle ilgili örnekler verilmektedir. Bu haberden iki gün sonra ise yine bir yarışma duyurulmaktadır, "En şık kadın müsabakası."[6]

"Bacak güzelliği müsabakası" sonuçlanır.[7] Müsabakanın birinci safhasını, 49 katılımcı arasından, okuyuculardan en fazla oy alan B. Hanım kazanır. 23 müsabık da finale kalır. Fakat B. Hanım, bacaklarının diz kapağından kalça kemiğine kadar olan ölçüsünü gazeteye göndermediğinden müsabakanın ikinci ve üçüncü safhasını geçemez ve müsabaka dışı kalır. Diğer müsabıklar da jüri karşısına çıkmak istemediklerinden, kazananlar gazete tarafından Amerikalılar ın saptadığı genel ölçüye uygun olarak belirlenir (gazetenin jürisi tamamıyla kadındır). Birinci Nevzat hanımdır ve bir yıl boyunca her hafta ipek çorap almaya hak kazanır. İkinci olan Nurten hanımı, üç ayda bir çift iskarpine sahip olur. En güzel bacaklı 25 hanım ise, kol ve yaka kürkü kazanır. Ayrıca en güzel 25 bacağa oy vermiş olanlar arasında kura çekilir ve kazananlar değerli hediyeler alır.[8]

Feryal Saygılıgil

Referanslar:
1. "Vakıt'in yeni yılda ilk müsabakası" *Vakit*. 1 Kânunsani (Ocak) 1931, s. 1-2
2. "İntihap nasıl yapılacak" *Vakıt*. 2 Kânunsani 1931. s.1-2
3. "Bacak Müsabakası yapmak ahlak kaidelerinin hudutlarına sığmaz mı?" *Vakıt*. 5 Kânunsani 1931, s. 3.
4. "Munevver bir hanımımızdan müderrislere cevap" *Vakıt*, 14 Kânunsani 1931. s.1-2.
5. İngiliz Gazetelerine göre güzellik müsabakaları muhakkak facia ile bitiyor" *Vakıt*, 10 Şubat 1931, s. 4
6. "En şık kadın müsabakası" *Vakıt*, 13 Şubat 1931, s. 2.
7. "48 numaralı resim B Hanım kazandı" *Vakit*, 14 Mart 1931, s 1.
8. "Bacak musabakamız dün tamamıyla neticelendi" *Vakit*, 28 Mart 1931, s.1

Süs, püs...

anahtarlık dahil bulduğum her şıngırdayan metali küpe yapıp kulağıma asmalar... Bu durum ailem ve yakın çevrem tarafından "erken ergenlik belirtileri" olarak değerlendiriliyordu.

Nice zamandır kadınlara dönük süs, bakım vb. konularda bir şeyler yazıp çizmek istiyordum. Giyim, kuşam, süslenme muhabbetleri küçüklüğümden beri ilgimi çekmiştir. Ailem ve yakın çevrem tarafından "genç kızlığa özenme", "erken ergenlik belirtileri" olarak değerlendirilen (dikkatinizi çekerim o zamanlar, yani bu süslenme triplerinin başladığı sıralarda ben genç kız ya da ergen denebilecek yaşta değildim, bu durum ilkokul üçüncü, dördüncü sınıf öğrencisiyken hasıl olmuştur) erken süslülük dönemimi hatırladıkça o korkunç giysiler içinde nasıl rüküş ve komik olduğumu düşünerek gülümsüyorum. Neler yapmıyordum ki. saçlarımı oksijenle açmalar, ellerime kırmızı ojeler sürerek üstüne de yaldızlı cilalar sürmeler, anahtarlık dahil bulduğum her şıngırdayan metali küpe yapıp kulağıma asmalar. Sedefli düğmelerden kolyeler yapmalar... Kıyafetlere hiç girmiyorum, annemin payetli gece elbiselerini bile gündüz mahalle gezmesinde giyme teşebbüslerinde bulunuyordum, kimi elbiselerimin kumaş kuşaklarını, ayrı bir hava katar düşüncesiyle (!) Kızılderililer gibi alnıma bağlayıp öyle geziyordum. Ayakkabılarıma toka niyetine yapma çiçekler yapıştırıyordum. Evimiz Ankara'nın göbeğinde, Kızılay'daydı. Hiçbir komşu ve akrabamız arasında bu türlü kılıklar içinde gezinen yoktu. Ailem ise rüküş bir kız çocukları olduğu gerçeğini değiştirmek için ellerinden ne geliyorsa yapıyorlardı. Özetle içten gelen bir heveste başka bir açıklaması yoktu halimin. Örneğin on yaşındayken katıldığım bir akraba düğününde giydiğim elbisenin toprak renginde olanını (benimki kırmızı idi) bir başka akrabamızın kızında görünce tüm gecem zehir olmuştu. Ortaokulda okuduğum sıralar bana eşlik edecek bir arkadaş bulmanın mutluluğu içindeydim. Ailelerimiz bizi, yavrularımız ilim irfan sahibi olsunlar diye İngilizce kursuna göndermişti. (Her ikimiz de yirmi altı, yirmi yedi yaşlarına geldik hâlâ doğru dürüst İngilizce öğrenebilmiş değiliz, sebebi gayet açık sanıyorum!) Oysa birbirini azdıracak iki insan yan yana geliyordu. Ortaokul ve lisede birlikte okuyup ve hatta birlikte sınıfta kaldığımız süre zarfında. çoraplarımız, spor ayakkabılarımız (bizim okulda yasaktı). renkli kazaklarımız. her aramada çantamızdan çıkan makyaj malzemeleri ile nöbetçi öğretmenlerin ve disiplin kurulunun gündemini işgal ettik. Lise yıllarında hemen her kız öğrencinin içinde olabileceği bu durumun bize nam kazandıracak halde tezahür etmesinde, saçlarımıza mutlaka giydiğimiz kazak renginde orlon iplikler takmamızın herkes mecburen forma giyerken inatla ve de ısrarla lacivert yırtmaçlı etekler giymemizin. evde sular kesik ve saçlarımız kirli olduğunda, okuldaki kızlar tuvaletinde hortum uzatıp saçlarımızı yıkamamızın, rahatça vitrinlere bakıp dolaşalım diye sahte yoklama kâğıtları düzenleyerek fazladan on beş gün okulu kırmanızın payı vardır.

Buradan tek faaliyetimizin süslenmek olduğu anlaşılmasın, ortaokulu bitirdiğimiz yıl Ahmet Kaya'ları, Emekçi'leri dinleyip, Hasan Hüseyin'in Nazım Hikmet'in şiirlerini okurken solcu ve de devrimci olduğumuza kanaat getirmiştik. Ateist olup olmamayı tartışıyorduk. Liseye başladığımız yıl gidip gelmeye başladığımız sol görüşlü bir partide sol camia ile tanışarak bu kültüre adapte olmaya çalıştık. Ancak ne yapsak nafile, milletin üstü başı dökülürken biz fiyakalı biçimlerde bağlanmış fularlarımız. fötr şapkalarımız, kollarımızda altın zincir ve hatta bileziklerle parti ortamını "dejenere edici" birer unsur olmaya adeta mahkûmduk. O dönemin kıyafet rüzgârlarından hatırladığım tek iyi anı şuydu: üniversiteli gençlerle ortak çıkarttığımız derginin bürosuna her günkü gibi uğramak üzere yola çıkmışken aklımıza birdenbire o yıl moda olan şal desenli eteklerden almak gelmiş, Kocabeyoğlu Pasajı na yollanmıştık. Meğer aynı gün dergi basılmış, eşyalar kırılıp dökülmüş, arkadaşlarımız derdest edilip götürülmüşler. biz yırtmışız! Çünkü hem ailelerimiz bu işlerle uğraştığımızdan habersiz hem de biz polis konusunda çok cahiliz. Zamanla bendeki ne bulsam giyme ve takıştırma hevesi duruldu, fakat makyaj yapma ve gereksiz yerlerde gereksiz biçimde süslü, şık gezme (daha doğrusu ben öyle gezdiğimi zannediyordum) hevesi geçmedi. Bu tarzım üniversitede epey matrak günler geçirmeme sebep olmuştur. Üstelik kadın çalışmalarına da heves ederek bağımsız bir kadın grubu oluşumuna katılmıştım. Kokular, boyalar içinde. vücut hatlarını gizlemeyen giysilerimle gruptaki kadın arkadaşlar için karın ağrısı bir durum teşkil etmekteydim. Tam da burjuva ideolojisinin esiri olmuş ve kadın bedenini dış çevre ve özellikle erkeklerin beğeni kalıplarının dışında değerlendiremeyen bir varlık bunlarının dibindeydi! Ortam eğlenceliydi. Ben hayatımdan gayet memnundum ve tarzımı değiştirmeye hiç mi hiç niyetim yoktu. Unutmuyorum, bir gün kadın grubu adına okulda şenlik bildirisini ben okuyunca diğer çevrelerden öğrenciler "Aa böyle tipler solcu olmuş da bildiri okuyorlar." diyerek şaşırmışlardı.

Ben düğüne gidiyormuş gibi giyinmeyi bırakalı çok oluyor, (zaman zaman eski alışkanlıklarını depreşmiyor değil) ama süslenme mevzu bahis olduğunda ne takıştırırsa takıştırsın kadınların "kendilerini sunmak", "teşhir etmek" için değil, kendi beğenileri ve sırasıyla diğer kadınları ve erkeklere kendilerini beğendirmek için süslendiklerine inanıyorum. Bu sıralama tersinden de olsa bir değer yitiminin, bir basitliğin söz konusu olmadığını düşünüyorum. Beğenilmek en doğal isteklerimizden bir değil mi, bunun için isteyen süslensin, isteyen sade kalsın, yeter ki böyle mevzular magazin olarak kalsın, gülerek hatırlansın ve sorun yaratmasın.

Aslı Delikara

AYIP KÖŞE

Bahar gibi ılık ve güneşli günlerden sonra kış geri geldi. Pencereden içeri gri bir ışık suzuluyor. Masanın üzerinde bu ışıkla renklenen fincan (lacivert), kültablası (yeşil cam, mavisi kalmadığı için karar vermem kolay olmuştu). şeffaf tükenmez kalem (ne paradoksal ve hep aynı, iyi ki tükenmez kalem değilim), kafasına göre çalışıp keyfine göre duran çalar saat (koyu yeşil) ve bu defter (mavi-beyaz). Ne tuhaf defttersin sen! Kahve makinesinin sesi radyodan gelen müziğe karışıyor. A, o da ne. yeni bir gün mü başlıyor yoksa? Tabii ne sandın! Yeni bir gün başlıyor.
Birden içimden tekrar yatağa koşmak, hazır fazla soğumamışken sabahlığımı atıp yorganın altına girivermek geldi. Karar vermemiştim ama ayağa kalktım.
Oturduğum sandalyeyi masaya yanaştırdım. Çok yanaştırmışım biraz geri çektim.
Yatak odasının kapısına geldiğimde (Ne zaman yürüdüm bu yolu?) kahve makinesinin son çırpınışlarını duydum, kokusu burnuma geldi. Çok güzel... Ama radyo sunucusunun enerji dolu, inişli çıkışlı ortalığa konuşan, herkese seslenen sesi ikna etti beni yatağa girmeye. Kahveyi boşverdim. Birazdan sunucunun sesi de yokluklara karışacaktı. Uyumuş olacaktım ben.
Hem uyku -geceleri olduğu gibi- her şey ama her şey birbirine karıştığında, her türlü bilmek imkânsızlaştığında hatta hiçbir turtusu de gerekmediğinde, öyle belirsiz bir zamanda geliverdiği gibi gelmeyecekti. İşte yüzümün yastığa gömülü yarısı, işte bakan gören duyan yarısı. Seçecektim ben uykuyu davet edecektim. Uyku perileri, başka hiçbir şeyi değil sadece onları tercih ettiğinizde davetinizi umursamayacak kadar kaba olamazlar hiç. Altı üstü bir dokunuşlarıdır istediğiniz...
Bensiz hep daha mutsuz görünen yatak, dönüşüme sevindi. usulca kucakladı beni. Ona karşılık verdim. Uyku perilerine yalvarmadan önce başka hiçbir şeyi istemediğimden emin miyim?
Mesela bak hayal de kurabilirim, o da güzel.
Hep sevişilmiş biriyle ilk kez sevişiyormuş hayali. Hafızasız bir ilişki, hayal bu ya. Dolayısıyla son kez sevişiyormuş hayali de. Yeniden ve sanki başka bir şey keşfediyormuş hayali her seferinde. Şaşırmak, sevmek, unutmak; şaşırmak, sevmek. unutmak... varsa sonuna kadar, yoksa sonsuza. Kimseye ait olmayan ikimizin de ilk kez bulunduğu bir yerde. Penceresi denize açılsın, perdeler dalgaların sesiyle dansetsin, ay ışığından başka ışık olmasın, var böyle yerler.
Gözlerimi kapadım. Elim külotumun üzerinde gezinmeye başladı. Yokluyorum. sevmek mi daha büyük bir ihtiyaç sevilmek mi? Sevişmek bunların ikisi birden değilse, yine de sevişmek mi? Çıplak olmak istedim birden, külotumu sıyırdım, geceliğimi çıkarıp attım. Kendime dokunuyorum. İnsan kendine başka biri gibi dokunabilir mi? Penceresi denize açılan bu odada birini ilk kez keşfediyorum. Sakallı bir yüz mü bu, ne kadar az şey söylüyor bana. Ben de bu kadar susmak istiyorum.

türkçe'nin -yani neredeyse türkçe'nin- en iyi nispet yapan şarkıcısı; ajda pekkan'ın bu kadar yıl gönüllerde taht kurmasının sebebi biraz da her türlü anlamlandırma çabasını boş çıkaracak renksiz, şeffaf bir boşluk olmasıdır.

geçtiğimiz haftalarda bir eğlenceye gittim. gecenin ilerlemiş bir saatinde ajda pekkan'ın yeni çıkarttığı kaset çalmaya başladı. ilk parça, yani gloria gaynor'ın ingilizce'de de aynı etkiyi yapan şarkısı *i will survive* ın türkçe aranjmanı; *başka biri*. bir oda dolusu insan, sanki kendilerini en iyi ifade eden şarkıyı, ne şarkısı, kazanılmak üzere olan bir davanın marşını, bütün kalplerini seslerine koyarcasına kuvvetle söylüyorlar. şarkı bitiyor, kimse doyamadığı için başa alınıyor. aynı duygu seli. böylece, hayalimizde bize hayvanlık ettiğine emin olduğumuz bir eski sevgiliye, arkamıza bir oda dolusu insanı da alarak, hadi anam, geçti bor'un pazarı, ufak ufak al voltanı, deme imkânı buluyoruz.

bize bu iç rahatlatma imkânını sunan esas olarak fikret şenes. ama ajda pekkan da, küsen, sevişen, sigara, içki içen, hayatına birden fazla erkek girmiş gerçek kadınlardan söz eden bu şarkıları en iyi okuyacak şarkıcılardan birisi.

sesi ajda pekkan'ın en az bahsedilen hasleti ve bu ona yapılan en büyük haksızlık bence. çünkü, kadınlarda az bulunan pes, soğukkanlı bir sesi var ve allah için iyi de söylüyor. şu son kasetinde, eski şarkılarını söylediğinde görüyorsunuz ki, yaşın dezavantajı okuyuşuna yansımamış, aksine sesini daha iyi kullanmayı öğrenmiş. ama kendisi dahil herkesin güzelliğiyle, suretiyle başı o kadar dönmüş ki bir şarkıcı olarak maharetleriyle pek ilgilenen olmuyor.

ajda pekkan güzel bir kadın mı? bu kadar sentetik bir bedenle ilgili ne söylenebilir? gazetelerdeki son hali yüzündeki şaşkın ifadeye varıncaya kadar bir barbi bebeği. ve o bebeğe uygun yaşsız bir tavır.

1946 doğumluymuş ajda pekkan. yani elli iki yaşında. ama konuşmaya ve davranmaya başladığında, sesindeki o görmüş geçirmiş soğukkanlılıktan eser kalmıyor. şımarık ama bilmiş bir genç kız. geçen sene, yılbaşından bir önceki ibo show'a çıktı. o kadar şımarık ki, şımarıkların ağası ibrahim tatlıses'in eli ayağı bağlandı. en fazla ince ince dalgasını geçebiliyor. bu arada ibo milli bilinç olayına girmiş, yılbaşı münasebetiyle etrafa atılan balonlar sarı kırmızı yeşil. programda kim olduğunu unuttuğum birisi daha var, işin farkında, balonlara uzak duruyor. ama ajda, bizim yaşadığımız dünyanın tamamen dışında olduğu için poposuna, o sıralar moda icabı irileşmiş olan memelerine düşen balonlara, abartmıyorum beş yaşındaki bir kız çocuğu edasıyla vuruyor. yüzündeki ifade alt dudağını büküp ibo'ya, "pembe balon yok mu, ben pembe severim," filan demek üzere. ibo da böyle bir şey soylerse ne yapacağını bilemediği için göz göze gelmemeye çalışıyor.

eskiden daha da kötüydü tabii. mesela yalçın pekşen, bir gazeteci olarak şöhretini ajda pekkan'a kolektif yerine kooperatif falan dedirterek yapmıştır. ama bakınız, ajda yine ajda ve yalçın pekşen artık yalçınlığını kaybetmiş, sadece pekşen.

yani uzun lafın kısası, sanat hayatı boyunca, sesindeki sofistikasyonun binde biri olmadı ajda'da. ama onu bütün bu yıllar boyunca diğer şarkıcılardan ve oyunculardan ayıran bazı özellikler var. ajda pekkan, ağırlıklı olarak *abidik gubidik, kart horoz, şepkemin altındayım* gibi cıvık komedilerle, *öpüşmek yasak, plajda sevişelim* gibi erotik imalı filmlerde oynamış. esasen bir sinema oyuncusu değildir. ama bir kadın olarak imgesi sinema oyuncularınınkiyle kıyaslanabilir.

bir kere kesinkes batılıdır ajda pekkan. ister kilo alsın, ister göbek atsın, türkan şoray, fatma girik, nükhet duru gibi mutlak esmer, türk lokumlarının arasında bir batı ülkesinden gelmiş gibi dururdu. üstelik filiz akın gibi masumlar masumu bir melek havası da yoktu. fecri ebcioğlu, aranjmanlarına o zamanlar kullanılmayan adıyla promosyon yapmak için bir takım italyan şarkıcılarına türkçe şarkı okutup da bu moda olunca, o aksanları en iyi taklit edenin ajda olması bundandı belki. zaten dans edemez, göbek falan attığında, hani alman kadınlar nesrin topkapı'dan gobek dersi alıyorlar da bir türlü beceremiyorlar ya, neredeyse öyle olur. daha sonra, fransa görüp de başlattığı "türkçe'de nasıl derler," tripleri sanırım bu yüzden yadırganmadı. olympia'da hiç şansı olmaması da bundandır belki. tam batılı değil, ama kendisi de bir cezayirli olan enrico macias'la birlikte aman aman diye gazel okuduğunda da yakıştıramıyor.

cinsellikle kendi kuşağına göre epeyce erken tanışmış. daha on sekiz yaşında bile değilmiş. sonra da o adamla evlenmemiş. batı'da olağan ama türkiye'de hele de o yıllarda kolay taşınmayacak bir hayatı olmuş. yapısında da hiç başkaldırmak yok. dolayısıyla uzun yıllar türkiye'de yaşamak zorunda kalıp pek adetleri öğrenenmemiş batılı bir hanımefendi gibi hep. ve ömrü boyunca, kimisi evli olan bütün sevgililerinden bilmem ne bey diye bahsetmek ihtiyacı duydu. "erdoğan bey'le çok saygılı bir dostluğumuz var," "teo bey'de aradığımı buldum," "yıldırım bey müstesna bir insan."

bir yandan hanımefendi, bir yandan şuh olmayı becerebilen, yıllarca rüçhan adlı'ya sadık kalan türkan şoray bir davranış modeli oluşturur. ajda ise, giyim kuşam, saç, makyaj gibi mevzularda son modaları yansıtır. içini bazen kendisinin, bazen modacıların, bazen de erol atar'ın doldurduğu boş ve saydam bir kâse gibidir. hiç kendine has bir tarzı, havası, hatta yaşı olmadı ajda pekkan'ın. kırk beş yaşındayken mikili tişört giyerdi. son klibinde saçlarını kurdeleyle iki kuyruk yapmış! on beş yaşındaki kızınıza yaptıramazsınız.

sentetik olduğu gibi sentetikliğiyle barışıktır da. çocuk yapmayı düşünüp düşünmediğini soranlara, "bu işin dokuz ay portorluğunu yapmak var, ben bir kiloyla bile baş edemiyorum," diyor. sanki bir virüsün taşıyıcılığından bahseder gibi. bir kadının bedeninden böyle kendi dışında bir nesne gibi bahsedebilmesi ajda'nın içinde yaşadığı dünya hakkında ipuçları veriyor bize. hep taze, güzel, çekici olmak zorunluluğu. şimdinin güzelliklerinden başka sermayesi olmayan yıldızlarını düşünün. onlar da ihtimal ki yaşlanırken böyle bir estetik ameliyatlar silsilesine muhtaç olmayacaklar mı?

ajda pekkan eski şarkılarını yeniden söyledi. son yıllarda yaptığı bütün kasetlerinde birkaç eski parçası yer alıyordu zaten. bu son kasetinde hepsini insanı heyecanlandıracak kadar güzel okumuş. edinmenize de gerek yok, mutlaka dinlemişsinizdir. o şarkılar, o sözler, ajda'nın onları söyleyen sesi, tuhaf bir biçimde hayatımızın içinde gezinip kalbimize dokunuyor. ama her şeyiyle bu şarkıları dışlayan ajda pekkan, kendisine yönelik her türlü anlamlandırma çabasını mahçup edecek renksiz, şeffaf bir boşluktur. dolayısıyla hakkında yazılan birçok şeyi (ve bu arada da pınar çekirge ve nuh köklü'nün profili olmayan kadın adlı, içinde "Teşhircilik ve narsizm çoktan boy atmış, çiçeğe durmuştu içimde," gibi anlamlı cümleler geçen kitabını) haksız çıkarır. ama bu kadar yıl gönüllerde taht kurmasının sebebi de bu değil mi zaten? biraz olsun kendisi olsaydı, asla bu kadar bizim olamazdı.

ayşe düzkan

Mayaların kız torunları

Zapatista Kurtuluş Hareketi'nin dünya kamuoyunda bu kadar geniş bir yankı uyandırmasında, kadınların, kendi taleplerini de dahil ederek mücadeleye evrensel bir boyut katmalarının etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bundan yıllarca önce kendi vatanlarında "yerli" olarak anılıp topraklarına yabancı bırakılan Mayaların torunlarının davasını sürdüren Zapatista hareketi, hareket içindeki kadınların bilinci ve konumuna ilişkin tartışmalarla da gündemde.

Zapatist mücadeledeki en önemli kadınlardan biri komutan Ramona. On dört yaşındayken köyde kalarak kendine bir yaşam kuramayacağını anladığında köyünü terk etmiş. O sıralar örgütle (EZLN) ilgilenmeye başlamış ve kadınların da örgütlenmesi gerektiğine karar vermiş. Ramona yolunu böylece çizmiş.

Ramona kanser. 1996'da ölüme yaklaştığını düşündüğü günlerde Meksika'da yapılacak olan Yerli Halklar Kongresi'ne katılmak istiyor. Fakat hükümet gerillaların kente girmesini yasakladığından bu imkânsız gibi gözüküyor. Yine de hükümet fazla tepki çekmek istemediği için Ramona yasal yollarla içişleri bakanlığının kendisine tahsis ettiği uçağa hayatında ilk kez binerek kente giriyor. Kente girişte milletvekilleri eşliğinde bir kahraman gibi karşılanıyor. 1997'de Ramona'nın hastalığı iyice ilerliyor. Hükümetin karşı çıkmasına rağmen sivil toplum kuruluşlarının yoğun baskısıyla tedavi ettiriliyor. Tedavi sonuç verince Ramona da kurtarılmış bölgeye geri dönüyor. Ramona diğer birçok Zapatist kadın gibi, hem ulusal mücadele için dağlarda hem de erkek egemen toplumun baskılarına karşı içerde çarpışıyor.

Zapatist kadınlar artık hareketin olmazsa olmazları. Yürüttükleri ulusal mücadelenin yanında, erkek egemen bir tanımın dışında kadın olarak var olma mücadelerini de veriyorlar. İçinde bulundukları, toprağa bağlı ataerkil toplum yapısı onları kendi kimliklerinden alabildiğine uzaklara savurmuş, hatta belleksizleştirip kadın olduklarını unuttumuş. İşte bu nedenle, ulusal davalarının yanında kendi taleplerini de savunur olmuşlar. Önceleri sadece evlerinden desteklediklerini, destek vermek adına en fazla barışçıl bir yuruyuşe katıldıkları davayı artık sahiplenmişler.

Ordunun yüzde 33'lük bir bölümünün kadınlardan oluştuğu, kadınların mücadelenin yükünü erkeklerle eşit oranda paylaştıkları söyleniyor. Üniforma dikiminden, dağlarda çarpışmaya kadar her alanda eşit bir mücadele yürütüldüğü vurgulanıyor. Erkek egemen toplumda kadın işi olarak belirlenmiş bulaşık, çamaşır yıkama gibi işleri Zapatistler'in ortak yaptıklarına ilişkin iddialar bu değişikliklerin ne kadar zor olduğunu bilen çevrelerde merakın yanı sıra haklı bir kuşku da yaratmıyor değil. Buraya gelene kadar uzun ve zor bir süreç atlatmışlar doğal olarak. Hareketin ço-

Görüşmelerin ilk evresinde EZLN'nin hükümete sunduğu 34 madde arasında en uzunu, kadınların özgül taleplerini ayrıntılandıran, "Yerli Kadınların Talepleri"ydi. Erkek komite üyelerinden biri, "Şükürler olsun ki karım İspanyolca bilmiyor," diye mırıldandığında, bir EZLN subayının ona, "Boku yedin; bunu bütün yerli dillere çevireceğiz," dediği aktarılıyor.

ğulcu bir yapıya sahip olması kadınların mücadeleye kendi taleplerini de ekleyebilmelerini kolaylaştırmış. Kadınlar Maya toplumunun kadın anlayışına kendi alternatif modellerini getirerek görüşlerini "Kadın Yasası nda açıklıyorlar. "Kadın Yasası" tüm kadınların kendi bedenleri üzerinde denetim hakkı, ücret eşitliği, siyasal katılım, sağlık hizmetleri ve şiddetten ve tecavüzden korunma gibi konuları içeriyor. EZLN'nin Devrimci Gizli Yerli Komitesince (CCRI) oy birliğiyle kabul edilen yasa İspanyolca açıklanmış ama bütün yerli dillere de çevrildiğinden her kadın yasadan haberdar olabiliyor. Daha önce EZLN'nin hükümete sunduğu taleplerinde kadınlar, modern doğumhaneler, çocukların bakım yükünü hafifletecek yuvalar ve becerilerini geliştirebilecekleri, çalışabilecekleri atölyeler istemişler. Bu yasayla da dışlandıkları sosyal alanlarda aktif roller almaya talipler. Günlük yaşamı erkeklerle eşit olarak paylaşmak istiyorlar.

Zapatista Kurtuluş Hareketi'nin dünya kamuoyunda bu kadar geniş bir yankı uyandırmasında, kadınların, kendi taleplerini de dahil ederek mücadeleye evrensel bir boyut katmalarının etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zapatist kadınlar feminist taleplerin etnik kimlik, kültür, birikim farkı olmaksızın her kadın tarafından sahiplenilebileceğini gösteriyorlar. Zapatist kadınların köylerinde asırlardır süregelen erkek egemen işleyişe getirdikleri eleştirel yaklaşım ve ne istediklerini ortaya koymaları dünyanın bu tarafından çok güzel ve destansı görünüyor. Ancak savaş ve çatışma ortamlarının pek çok durumda kadınlar için olağanüstü olumlu koşullar yarattığı biliniyor. Yaşanan pek çok örnek, çatışma bittiğinde kadınların kazanımlarının geriletildiğini, evlerine geri gönderildiklerini de öğretiyor bize. Mayaların kız torunlarının, bütün kazanımlarına rağmen daha çok işleri var.

Derleyen: Çiğdem Öztürk

Özgürleşen kadına kezzap

The Economist'te yayımlanan bir habere göre, Bangladeş'te, karılarını ve başka kadınları yüzlerine kezzap atarak yaralayan erkek sayısında artış var.

Bu yılın başlarında, birkaç gün gibi kısa bir süre içerisinde, on altı genç kadın ağır kezzap yanığıyla ilgili tedavi gördü ve Dakka Tıp Fakültesi Hastanesi'nde ortalama kurban sayısının haftada ikiden üçe yükseldiği saptandı. Kırsal bölgelerdeki olayların genellikle bildirilmediği düşünülecek olursa, bu tür saldırılara ilişkin yıllık rakkamın yüzlerle ifade edilebileceği tahmin ediliyor.

İlgililer, bu saldırılardaki artışın, artan sayıda kadının kendine güven ve bağımsızlık kazanmasına yönelik gerici bir erkek tepkisinin sonucu olduğunu belirtiyorlar. Son yıllarda birçok kadının kredilerle küçük işler kurmuş ve hem mali güç hem de toplumsal saygınlık kazanmış olmalarına dikkat çekiliyor.

Yirmi bir yaşındaki Asma Begüm'ün öyküsü çok tipik. Begüm bir gece işten eve geç dönüyor ve kocası akşam yemeği hazır olmadığı için öfkeleniyor. Begüm'ü, uyurken yüzüne kezzap dökerek cezalandırıyor. Begüm'ün yüzü, göğsü ve kolu yanarken, Begüm'le birlikte uyuyan dört kadın da yaralanıyor.

Hükümetin ve Birleşmiş Milletler'in bu saldırılarda kullanılan ve temini edilmesi çok kolay olan kimyasal maddelerin satışını kısıtlaması talep ediliyor ama bu tür önlemlerin erkek şiddetinin kendisini değil ancak aracını değiştirebileceği de açıkça görülüyor.

İSPANYA

Kadınların imdat çığlığı

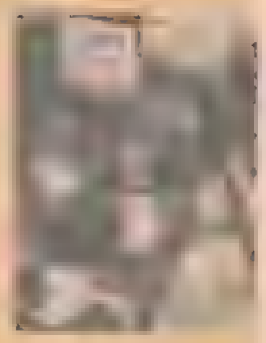

Geçtiğimiz yılın Aralık ayında, bir televizyon programında ev içinde uğradığı şiddeti dile getiren İspanyol ev kadını Ana Orantes, programın yayınlanmasından birkaç gün sonra, kocası tarafından diri diri yakıldı. Toplumun bu olay karşısında gösterdiği güçlü tepki, İspanya'da ev içi şiddete ilişkin yasaların değişmesini gündeme getirdi. Şu anda, şiddet uygulayan erkekler küçük bir ceza ödedikten sonra ellerini kollarını sallayarak dolaşabiliyor. Çünkü hâkimler her yeni saldırıyı ilk vaka olarak değerlendiriyor. Orantes'in ölümünden beri, daha çok sayıda kadın yaşadığı ev içi şiddeti şikâyet etmeye başladı. Geçen ay, İspanya'nın çeşitli bölgelerinden binlerce kadın cezaların artırılması için yürüdü. Bu protesto gösterileri Başbakan Jose Maria Aznar'ı yeni bir yasal düzenleme hazırlatmaya zorladı. Düzenleme ceza yasasında değişiklikler ve hâkimler için duyarlılık eğitimi gibi konuları içeriyor ve yakında bakanlar kurulunun onayına sunulması bekleniyor.

Adaletin bu mu dünya
Kadın liderlere neden bu eza?

ya da *Biz sizin bacınızız*
Bizde her yol(suzluk) bulunur

Kanal D'den Nursun Erel gitmiş maddi ve manevi hiçbir fedakârlıktan kaçınmayarak Benazir Butto'yla görüşmüş. Butto Harvard'daki mühim "Dünya Kadın Liderler Çay ve Pötibör Günü"ne katılmayı, hakkında son derece ciddi suçlamaların yapılacağı mahkemede bulunmaya yeğlediğinden, hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkartılmış. Pakistan topraklarına bastığı anda o zarif ayakçığını, tutuklanacak. Böylesine kritik bir zamanında hayatının, yalnızca Nursun Erel'le görüşmeyi kabul etmiş. Gizli bir adreste. Yani Benazir Butto'nun sayısız malikânelerinden birisi de, hangisi olduğunun belirtilmediği; özellikle ve tekrar tekrar belirtiliyor. Çimenlerin arasında dikdortgen bir yüzme havuzu bulunan, içinde porselenden dana kadar bir papağan heykel / biblosu gibi zevk özürlülüklerin sergilendiği, muhtemelen İngiltere'deki evlerinden birinde işte.

Benazir Butto bir zamanlar incecik: yüzündeki elmacık kemiklerinin belirgin çıkıntılarıyla, oldukça cazip bir kadındı. Uç çocuk ve bilmemkaç iktidardan sonra davul gibi şişmiş yüzü ve alacalı bulacalı, pahalı ve rüküş kıyafetleriyle şimdi Nursun Erel'in karşısında oturuyor işte. Tane tane ağır ağır konuşuyor. Sanki karşısında bir gerizekâlılar sınıfı durmakta da, cefakâr bir hoca olarak derslerini bellete-cek bu lafı cimi anlamaz yavrular kalabalığına. Tüm bu detayları özellikle belirtiyorum. Zira bana fena halde, fena halde bir zamanlar el ele tutuşup dünyanın dikkatini sözüm ona Bosna'ya çekmek üzre, başlarında miğferleriyle birlikte savaş topraklarına büyük iniş yaptığı, kahraman Tansu Çiller bacısını hatırlatıyor.

İkisinin de yüzü şiştikçe şişiyor. Normal kadınların yüzü kırışıp çöktükçe bu ikisinin gördüğü anti kırışık ve yüksek iktidar tedavisi nedeniyle midir nedendir; yüzleri asla kırışmıyor çökmüyor, yalnızca Pinokyo'nun eşek derisinden davulları gibi şiştikçe şişiyorlar. Yolun başından beri yüzleri ifadesizdi; ama giderek masal kitaplarındaki Ay Dede'lerde bile, bunların yüzünde rastladığınız ifade miktar ve çeşidinden daha fazlasına rastlayabilirsiniz. O denli her türlü mana ve ifadeden arileşiyorlar. Bizim Bacımız eskiden arada bir gözyaşlarını koyverirdi: Ve koyverdiği her inci tanesinin, kendisine yol, su ve elektirik olarak geri döndüğü rivayet edilirdi. Şimdi o da ağlamaz oldu. Ama Benazir gerçek bir Çelik Leydi havasında. Bir değirmen taşının ağlama ihtimali dahi, Benazir Butto'nun ağlama ihtimalinin on yüz bin misli, gözüküyor.

Her ikisi de hep basit ve kısa cümlelerle, basit ve kısa fikirlerini, kör parmağım gözüne, oyle habire habire tekrar ediyorlar. Alabildiğine karışık bir fikirleri varmış da, bunu ancak böyle küçük parçalara ayırarak, karşısındakilere yutturabilirlermiş didaktik havalarından bir an olsun ayrılmayarak. Bu derin düşünceler önce alfabe kartlarına haplar halinde heceleniyor; soma da kartlar tek tek biz ebleh öğrencilere tutularak belletilmeye çalışılıyor:

Bu ba cı nız hak sız lı ğa
uğ ra tıl mak is te ni yor.
Ne dir bu ba cı nı zın
su çu? Hal ka hiz
met suç mu dur? Hak
ka hiz met suç mu dur?

İkisinin de, aldıkları komisyonlar nedeniyle şöhretleri arşa varmış işbitirici birer kocası var.

Birininki hapiste, öbürününkinin mahkemelerinin ardı arkası kesilmiyor. İkisinin de doymak bilmez bir servet iştahları ve ucu bucağı gelmez servetleri var. Benazir Butto: "Bu mallar bana babamdan kaldı," diyor. Dünyanın en geri kalmış ülkelerinden birinin başbakanı, çocuğuna nasıl bırakmış ki, bunca serveti? Tansu Çiller de kısa bir dönem valilik yapmış üst düzey memur babası ve hiç çalışmamış ev hanımı annesinden kendine kalan 400 bin lirayı nasıl dahiyane hamlelerle on yüz bin baloncukla çarparak trilyonlarla ifade edilen bir servete dönüştürdüğünü anlatıp hepimizi kendine bir kez daha hayran bırakmıştı, hatırlarsınız. Amerika'daki şaibeli mal varlığını, basma Meral Akşener adındaki taşeronunu oturttuğu Şehit Anaları Vakfı'na bağışladığını açıklamış; servetinin onda biri değerindeki o malı mülkü dahi, onca polemik konusu edilmesine rağmen bir türlü pamuk elceğizlerinden çıkaramamıştı, hatırlarsınız. İkisi de Müslüman ülkelerde kadınlıklarını şu ya da bu imaj silsilesi şeklinde kullanarak ve aslında "erkekler" politikasının en adi, en erkek politikalarına iltihak edip yükselerek iş başına geldiler.

Yalan dolan riya manipülasyon işlerinde erkek politikacılardan geri kalır yanları yoktu; arada bir kadın olduklarını hatırlayıp hatırlatarak bir nevi deniz kızı gibi; yani ne balık ne kız, hem kız hem balık ve de aslında isteyince o, isteyince bu, politika arenasında cart diye en yüksekte belirip kadın hakları adına, kadın meseleleri adına tırnaklarını dahi oynatmayarak bugünlere geldiler. Bosna'da bulunmaları da aynı hikâye. Bosna umurlarında değildi. Umurlarında olan, yine sahne çalmak, dünyanın spot ışıkları altında iki cesur kadın kahraman Bosna'da numarasıyla, biraz alkış, biraz CNN biraz IMF vs toplamaktı.

İşlerine gelince, a bir de anneydiler. Tansu Çiller'den oğullarıyla nasıl futbol oynadığını az dinlemedik. Benazir Butto Nursen Erel'e kızının babasını nasıl özlediğini anlatıyor. "Babam geldi dedi. Meğer o kişi babasının after-shave'inden sürünmüş. Hemen o after-shave'den aldırdık. Bak, babanın kokusu dedik." Bunları anlatırken nasıl hep o tane tane konuşan her türlü duygudan yoksun ses, "Affect" (duygulanım) bozukluğu var bu kadınlarda. Son kertede dünya (ve memleketleri ve Bosna) yansa umurlarında değil. Empati duymuyorlar kimseye: Kimsenin yerine kendilerini koymuyorlar. Onların umurlarında tek bir şey var, o da iktidarları. İktidarlarına bir beş ay, beş gün, beş saat daha sahip çıkabilmek. Hem de ne pahasına.

Şimdilerde bir demokrasi ve özgürlük havarisi olduğuna inandırmaya çalışıyor Tansu Çiller bizleri.

"Hukuk bir gün size de gerekecek" diye laflar paralıyor. Keşke iktidarda olduğu onca ay boyunca. aklına bir kez olsun gelmiş olsaydı. hukukun bir gün ona da gerekeceği. Yurdumuzda faili meçhul cinayetler rekoru kırılması, kendi "iktidar" dönemine rastlar. Bakkala diye, okula diye, tarlaya diye evinden çıkıp da insanlar sırra kadem(!) basarken, hukukun cartun curtun gerekliliği bir saniye acaba o boyalı başının içinden geçti mi? Hoş şimdi de geçtiği yok ya. Şimdi de hukuk ve guguk meraklısı değil, yine kendinin, hastası olduğu kendinin derdinde ya. Tansu Çiller sıkı bir kendine âşık olma vakası. Ve habire

Alem bana
Ben kendime **hasta**

durumu yankılanmakta kafasının beyin durması gereken yerinde. Aptal mı? Yo, hâşâ. Cümlemizi suya götürür susuz getirir. Ve yıllardır cümlemizi suya götürüp susuz getirmekte nitekim.

Bu iki kadından söz etmişken önce DYP'nin

DYP'ye Çiller gelince de, "A rakip! a kadın! a kedi!" kokusu alıp ANAP'ın **umudu** olmuş büyük sırıtış Gülay Aslıtürk Atığ'ın adını zikretmemek haksızlık olacak. Boyalı sarı saçları miğfer gibi yapılı, bu kadınlarda mutlaka adet olduğu üzre cırtlak renkli marka tayyörler içinde, büyük **sırıtış**, dinmeyen hoplama Gülay Aslıtürk hanımı. Alis'in kedisi gibiydi Gülay Hanım; Amerika'ya tüyse de ağaçların arasındaki sırıtışı ne denli salak olduğumuzu her daim başımıza kakmak üzre, orada asılı kaldı. Bakıyor bakıyor bize: Her gün Şişli Belediyesi'ni naylon faturalarla nasıl çarptığı ortaya çıktıkça. baki kalan Alis'in kedisi sırıtışıyla sırıtıyor yüzlerimize.

Ali Kırca'nın atmosferde salınan müptezel çapkınlığından mıdır nerdendir aldığı cesaretle, o dinmeyen sözümona kızgınlıktan sırıtışa, limited ifade yüzünde, "Bakın Ali Bey, bir yolsuzluğumuzu ispat etsinler kendimi Şişli Belediyesi'nin önünde yakarım," deyişi dün gibi gözümün önündedir. Hayır, yakmak bir yana Amerika'da keyif çatmakta Bayan Mutluluğu bu kocamda bulduysam çok mu? Asil asıl türk-ne-haltsa.

Bu kadınlar yumurta kapıya dayananca "Dünya kadınlara bir liderliği çok görüyor," ha bir de -aklımıza geldi- "kadın olduğumuz için bu haksızlıklara mazhar oluyoruz," ayaklarına yatmıyorlar mı, **hasta oluyorum**.

Bir kere, kadın değilsiniz; zira kadın politikacı değildiniz. Erkekten en erkek, numaracıdan en numaracı, tipik birer politikacıydınız! Hoş kadın olmanızı da, nadide birer halı gibi dürüp sıkıştırıp koltuk altınıza, işinize geldiği anlarda açıp açıp sergileyerek, az buz avantajınıza kullanmadığınızı da kimseler iddia edemez.

Ama kadın hakları, kadın sorunları için ne yaptınız? Bir-iki hatırlatıldığında belki, "Geç bunları" diye sırıtmışsınızdır. Patent hakkı sizde saklı o sırıtış modellerinizle. Kadınlığa dair ne varsa temel, önemli ve korunmaya layık. işinize gelmediği için hoyratça döküp saçarak, erkekler iktidarının en erkek merdivenlerini sıçraya sıçraya tırmanıp ennn tepelere vardınız.

Şimdi tepetaklak gitmenize beş kala nasıl aklınıza hukuk ve demokrasi ve insan hakları şu bu geliyorsa "Kadın olduğumuz için" palavra simidi de, gelmiyor mu...

Valla, siz kadın değilsiniz.

İktidar!

Senin adın erkek.

Ve iktidarlar böyle kaldığı sürece, senin adın erkek kalacak.

Kadınlıkla filan alakan yok senin.

Olmayacak.

Haydi seni **Viagra**'lar paklar. Avuç avuç Tank sesleri, Niagara şırıltısı ve **Viagra** müjdeleri...

Perihan Mağden

Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali

Kültür Bakanlığı ve Çankaya Belediyesi'nin sponsorluğunu üstlendiği Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali 5-11 Haziran tarihleri arasında gerçekleşecek. Kadın yönetmenlerin kadın konulu filmlerinin izleyiciye sunulacağı festivalde. Kamera Arkasındaki Kadınlar ve Türk Sinemasında Kadın İmgesi panelleri yer alacak. Bunların yanı sıra çeşitli sohbetler, müzik dinletileri ve diğer kadın örgütlerinin bir araya geleceği etkinlikler planlanıyor. Festivalde ayrıca Yunanistan. Norveç, Avustralya, Arjantin. İngiltere ve Macaristan filmleri aracılığıyla beyazperdedeki farklı kadınlık deneyimlerinin de izlenme şansı olacak.

Festivalin Türkiye kısmını ise Bilge Olgaç temsil ediyor. Bilge Olgaç'ın kadın konulu *Kaşık Düşmanı* ve *İpekçe* filmleri de, Büyülü Fener sinemasında gösterilecek. Bunun yanı sıra Almanya'da yaşayan Türk kadın yönetmenlerin filmleri de festivalde yer alacak. Kadın Filmleri Festivali 5 Haziran 1998 Cuma günü Devlet Opera Balesi'nde yapılacak açılış töreniyle başlayacak. Festival programını Uçan Süpürge'den temin edebilirsiniz. Tel: 0312 427 00 20.

Erkek egemenliğine karşı kadınlar ne oynar?

Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun sergilediği *Kadın Oyunları* mayıs ayında İstanbul'daydı, haziran'da ise Ankara'da.

Kara çarşafa hapsolmuş kadın inliltileriyle başlıyor oyun. İnliltiler tırmanıyor tırmanıyor ve sonunda çığlık oluyor, isyan oluyor. Kadın hayatta neden kaçar? Üstüne doğduğu andan itibaren yapışmış rolleri reddederse ne olur hali? Dedikodulara kulak asmazsa... İşçi kadın kadınlığını bir iş makinesi gibi yaşamak istemediğini haykırırsa... Kocasının kendisine değer veren birini bulduğu için üzerine kilit vurduğu kadın, evde baş başa bırakıldığı hasta ama aynı zamanda sapık kayınbiraderinden başlayarak röntgencisine kadar üzerindeki tüm erkek egemen baskı unsurlarını ortadan kaldırmaya karar verirse...

Erkeklerin kurduğu dünya renkleri yerine kendininkileri koymak isteyip onlar tarafından bembeyaz bir tımarhaneye kapatılan Ulrike... Tecavüze uğrayıp erkek egemen düzenin polis memurlarına, doktorlarına, yargıçlarına olayı anlatma gücünü o anda kendinde bulamayıp şikâyetini erteleyen herhangi bir kadın. Ve sanki "son kullanma tarihi geldiği için yenisiyle değiştirildiğinden", aldatıldığından düzene çocuklarının canlarını alarak yeniden doğmak üzere başkaldıran Medea...

Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun sahnelediği oyun İstanbul'da Atacan Sanat Merkezi'nde yalnızca üç gün oynadı. Feminist mücadele kendini en iyi nasıl anlatır sorusuna çok güzel bir cevap niteliğinde oyun. Sadece kadınlarca oynanan oyunların -Antigone'yi de düşünerek- tiyatroya çok farklı bir tat verdiğine de güzel bir örnek *Kadın Oyunları*. Oyuncular şarkılarla, teker teker anlattıkları hikâyelerle olayı seyirciler için o kadar canlı kılıyor ki zaman zaman coşkudan koltukta oturmak çok güç bir hal alıyor.

Dario Fo ve France Rame tarafından yazılan oyunu Türkçe'ye Füsun Demirel kazandırmış. Ön ve ara oyunlarla da iyice kuvvetlendirilen olay örgülerine sahip oyunun yönetmeni ve dramaturgu Yaşar Ersoy. Yönetmen oyunun Kıbrıs'ta tam da düşündükleri gibi pek çok olumlu ve olumsuz tepki aldığım, çok tartışıldığını söylüyor. Oyunun karşı ve yandaş görüşlerle Kıbrıs'taki feminist harekete bir ivme kazandırdığı söylenebilir.

Müziğinden sahne dekoruna, kostümünden afişine kadar son derece titiz bir çalışmanın eseri olduğunu söylemeden geçmek de büyük bir eksiklik olur.

Oyunun sahnelendiği birinci gecenin ardından Füsun Demirel'den Atacan Sanat Merkezi'nin bağlı olduğu Atacan Lisesi'nin oyunu sakıncalı bulduğu için sahnelenmesini engellemek istemesinin haberini almak çok üzücü oldu. Okul, önce oyunun sahnelenmesini sansür koşuluyla kabul ettiyse de sonradan sahne zaten Kadıköy Belediyesi'nce kiralanmış olduğundan belediyenin araya girmesiyle yaş sınırıyla izlenebildi. Böylece problem halloldu(?!). İnanmak gerçekten de zor. Sahi, bu oyun ne anlatıyordu?

Not: *Kadın Oyunları* 6 ve 8 Haziran tarihlerinde Ankara Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali'nde tekrar oynanacak.

Çiğdem Oztürk

Tori Amos yeni albümü *The Choirgirl Hotel* ile karşımızda

Yaşamın dehlizlerinden şarkılar

Tori Amos toplam 8 milyonluk albüm satışları, fanatik hayranları, kendine özgü sesi, gittikçe geliştirdiği müzisyenliği ve kimi zaman Sylvia Plath ve Anne Sexton'un şiirlerini andıran şarkı sözleriyle dünya müzik piyasasının çarpıcı kadınlarından biri. Yalnızca güzel kadın şarkıcı olarak kalması, gösteri dünyasını daha mutlu ederdi. Ama o "yavrulukla" kalmıyor. "tuhaflığı" sürdürüyor.. Pek çok kadın bu yüzden onu seviyor.

"Kadının karanlık yönlerinde dolaşabiliyorum, öfke, öz yıkım, itilme, sizi çıldıran bir kadına götüren bütün izler, her şey bir dengeye vardırıyor insanı; yıkım ve yaratma arasındaki dengeye..." diyordu Amerikalı şarkıcı Tori Amos kendisiyle yapılan röportajların birinde. Altı yılda çıkardığı dört solo albümle "kadının karanlık yönlerinde dolaşmadaki" becerisini dünyaya kanıtladı. Yaşamındaki karanlığı yıkımdan çıkarıp müziğiyle yaratıcılığına taşıdı, yirmi iki yaşında başından geçen tecavüzün kara anısına yenilmedi. Bugün hayranlarının adına mezhepler kurduğu, özellikle kadın dinleyicilerin delice sevip kendileriyle özdeşleştirdiği biri ve kendisi gibi tecavüz kurbanı binlerce kadına yardım eden ülke çapında bir derneğin de kurucusu.

1962'de doğduğunda, bir dini lider olan babası ve Kızılderili asıllı annesinin Myra Ellen adını verdikleri Tori'nin yaşam öyküsü de pek çok yaratıcı kadınınkine benziyor. Küçük yaşta beliren yetenek (Amos konuşmayı öğrenmeden piyano çalmaya başladığını anlatmıştı bir radyo programında), etkilendiği müzisyenlere duyduğu ateşli hayranlık (Nat King Cole, Led Zeppelin, Debussy, Jimi Hendrix), disiplinsizliği yüzünden yürümeyen konservatuar eğitimi, barlarda salmeye çıkarak profesyonelliğe geçiş, kurduğu toplulukla kaydettiği başarısız bir albüm ve ardından tek başına yola çıkış... Bugün kendilerine "torifil" (torisever) diyen, onu bütün turnelerinde izleyen, kendileri gibi büyüyen, samimi bir en yakın dost figürü gibi gören hayran kitlesi bu yaşam öyküsünde biçimlenen duyarlılıklara vurgun. Bu duyarlılıklar, Tori Amos'un kaleminden çıkan bütün şarkı sözlerine yansımış. Çeroki asıllı annesinden dolayı ırk ayrımıyla tanışması, babasının inançları yüzünden altında kaldığı etkiler, Kalvinistlerin tutuculuklarıyla boğuşması, yirmi iki yaşındayken uğradığı tecavüzün izleri, çalışma arkadaşlarından biriyle yaptığı evlilik, geçen yıl dünyaya getiremeden yitirdiği bebeği... Bütün bu yaşadıkları yer buluyor şarkılarda. Müzisyenliği bakımından sıkça kıyaslandığı Patti Smith, Kate Bush gibi kadın şarkıcılardan en büyük farkı da, Amerikan "confessional" (içdökümcü) kadın şairlerine yaklaşan ifadeler ve biçemle yazdığı sözler ve cinsiyetiyle ilgili konuşurken gösterdiği cesaret.

"Tuhaf Yavru"

Tori Amos 1992'de ilk solo albümü *Little Earthquakes*'i çıkarttığında, ünlü müzik dergilerinden birinden "tuhaf yavru" ünvanını almıştı. Batı'daki müzik dergilerinin şarkı söyleyen hemen her güzel kadına yavru demeye meraklı olduklarını biliyoruz. Amos da kızıl saçları, çocuksu yüzü, yumuşacık ses tonu ve cinselliğini bastırmama konusundaki ısrarlılığıyla bu ünvanı hak etmiş (!) görünüyordu. Daha sonraları seks simgesi olup olmadığına dair sorularla sıkça karşılaşacaktı zaten. "Tuhaf" sıfatına gelince. Bunu da ilk albüm boyunca taciz, tecavüz, kadınların yaşam karşısındaki duruşları gibi konulara değinmesi ve hatta ilk kırkbeşliği *Me and A Gun* da kendi başına gelen tecavüzü anlatmasına borçluydu. *Little Earthquakes* de baskın öğe kadının kurbanlaşmasıydı. Özellikle tüyler ürpertici *Me and A Gun*'da belirginleşen ve insanı sarsan kurban konumu, bir acıma ve şefkat arayışından çok yüzyıllardır süren sessizliğe karşı gelmeye yönlendiriyordu "kadın" kişiliğini. Gazeteci Amil Prasad albümündeki parçaları piyanosunun başında yorumlayan Tori'yi "Kadınlığın bilinçaltına iniyor... Müziğiyle sizi elde ediyor..." sözleriyle tanıtmıştı. Tori ise ilk dönem parçalarında "ebeveynlerine benzeyen bir kuşak olarak kalmak" fikrine karşı çıktığını anlatmıştı röportajlarında. "Bu kuşağın daha acil bir gereksinimi var: harekete geçmek ve mevcut hastalığımızı çocuklarımıza aktarmadan yok etmek. Biz büyüdük ve ebeveynlerimiz olduk. Bu nereye kadar sürecek? Kadın erkek ilişkilerindeki sorunlar yüzyıllardır aynı yerde duruyor."

İkinci albüm *Under The Pink*'de ise kadın kurbanlıktan çıkıp hemcinsleri arasındaki ilişkileri didiklemeye yöneldi Tori Amos. Türkçe'de Pembenin Altında anlamına gelen *Under The Pink*'i, "Derimizi çıkarırsak hepimiz pembe kalırız." sözleriyle açıklıyordu. (Pembe mi, kırmızı mı, kan, kas iskelet...) albümde yer alan *Cornflake Girl* epey tutuldu. Şarkıda kadının kadına ihaneti işleniyordu. Tori'ye göre kadın kadının

kurdu oluyordu kimi zaman ve bu da en fena şeydi: "Kadınların kadınları desteklememeleri beni en çok dehşete düşüren durum," diyordu. Albümde yer alan öteki parçalarda da kadınların kadınları yargılamalarını, cinselliğini bastırmadan varlığını sürdürmeye çalışan kadınlar ile din ve toplum kuralları yüzünden sinen ve kendileri gibi olmayanları topa tutan kadınların ilişkilerini işlemişti. Giderek artan hayranları onun bütün fikirlerine katıldıklarını belirten mektuplar yolladılar plak şirketlerine bu albümden sonra. Daha önce kendi tecavüz öykülerini anlatıp, "sessizliğin kilidini kıran" kadın hayranlar topluluğu, yerlerini daha homojen ve fanatik bir kitleye bırakıyordu.

Üçüncü albüm *Boys For Pele* adını erkeklerle beslenen bir kadın tanrıçanın, Pele'nin öyküsünden alıyordu. Albümü pek beğenmeyen Beth Jacques adlı bir müzik eleştirmeni onu "İfade özgürlüğü kılıfında küfrü basmayı, marjinalleşmeyi, öz yıkımı ve sanatsal intiharı sevenlere" tavsiye etti. Ben de *Boys For Pele*'yi bir tek bu nedenlerle aldım. Daha önceki çalışmalarına göre daha tutarlı bir Tori Amos gördüm. "Kişiliğinin uç noktalarıyla uğraşmaya başladığını," söylüyordu albümünü tanıtırken. Benliğinin kafasında değil kalbinde bulunduğunu itiraf ediyor, gözleriyle göremediklerinin de peşine düşüyor, kızılderili atalarına göndermeler yapıyordu şarkılarında. Bu dönemde verdiği röportajlarda bile daha aklı başına konuştuğu göze çarpıyordu. Ama ne yazık ki Hıristiyan mitolojisi takıntısı sürüyordu. (Hâlâ sürüyor, geçen ay bir dergiye konuşmuş. yine isa'yla sevişmekten söz ediyor. Bu ne ısrar!) Bu arada da kadın hakları konusunda konuştuğu zamanlarda yaptığı gafları atlamamalı. *Boys For Pele*'yle ilgili bir söyleşide: "Kadınlar kadınlara haksızlık yapmaktan vazgeçmeli," demişti. "Arabistan'da kızları satışa çıkaran bizzat anneleri." Müzisyenlik ayrı bir konu, kültürünü iyi bilmediğiniz kadınları yargılamak ayrı bir konu. Arabistan'da bir annenin kızı üzerinde ne kadar söz söyleme hakkına sahip olduğunu bilmiyordu Tori, Amerikalı feminist şarkıcı-yargıç kimliğiyle de çuvallıyordu yer yer.

Bir âşığın şarkıları

Dördüncü ve son albüme, yani geçen ay piyasaya çıkan *Choirgirl Hotel* adlı albüme geldiğimizde ise karşımıza ne kadın kurban ne kadın yargıç çıktı. Amos son çalışmasını, "Bunlar bir kurbanın değil bir âşığın şarkıları," sözleriyle açıkladı. "Topuklu ayakkabı giyen bir kütüphaneciyim. Başkaldırıyorum," dediği günler geride kalmış, Ortaçağ filmlerinden sahneleri anımsatan bir dini nikâh töreniyle telli duvaklı gelin olmuş, üç aylık bebeğinin düşmesiyle sarsılmıştı. Anlattıklarına göre, albümlerine de katkıda bulunan müzisyen kocası onu tecavüzün ağır etkilerinden kurtarmak için çabalamış ve başarılı olmuştu. Ama doğurmayı çok istediği bebeğinin ölümü Amos'un yaşamında yeni bir yıkıma yol açmıştı. "Başka kadınların yaşamı anne olmakla değişir, benimki anne olamamakla değişti," diyordu. Albümdeki parçalardan birinde düşürdüğü bebeğe seslenmişti. Bebeğini yitirdiği için suçluluk duyuyordu. Bu duygularını yansıtıyordu *Spark* ve *Playboy Mummy* adlı şarkılarında.

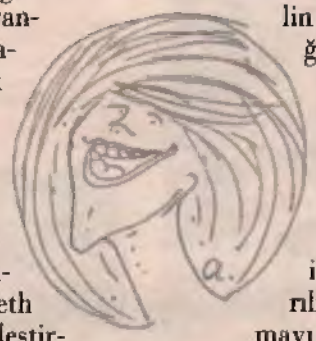

The *Choirgirl Hotel* müzik yapısı bakımından zengin bir çalışma. Piyanonun olanakları sintisayzırlar ve gitarlarla genişletilmiş. Orkestral çalışmalarda çığır açan empresyonist besteci Claude Debussy'nin Tori Amos üzerindeki etkileri belirginleşmiş.

Titizleşmiş, renklenmiş Tori Amos şarkıları. Ama gelgelelim dünya onun müziği kadar çabuk gelişip değişmiyor. Bu son albüm çıkınca, Amos'u kapak yaptı ünlü müzik dergisi *Q*. Kapakta, "Hem ateşli bir kuku, hem de temiz ve kutsal bir varlık nasıl olabilirim?" sorusu vardı. "Bize anlat Tori" demişti *Q*'cular. Yani içerideki Tori Amos bize bu can alıcı sorunun yanıtını verecek ve hem öyle hem böyle olmanın beş yolunu söyleyecekti sanki. Oysa Amos'un bu konuda reçete verdiği filan yoktu. Upuzun röportajın bir yerinde dinsel inançların baskısında yaşayan kadınların ve özellikle de kendi büyükannesinin çelişkisini anlatmıştı yalnızca. Röportajın çoğunda geçmişinden, kendini kanıtlama sıkıntısından, yaşadığı tecavüzün kalıcı etkilerinden, kâbuslarından söz ediyordu.

Sonuçta Tori Amos toplam 8 milyonluk albüm satışları, fanatik hayranları, kendine özgü sesi, gittikçe geliştirdiği müzisyenliği ve kimi zaman Sylvia Plath ve Anne Sexton'un şiirlerini andıran şarkı sözleriyle dünya müzik piyasasının çarpıcı kadınlarından biri. Ben, "Uğruna kilise kurmayı düşündüm, düşünürüm," desem yalan olur, albümlerini satın almakla yetinen bir dinleyicisiyim. Yaşadıklarını anlatırken verdiği samimiyet izlenimi, erkeklere, "Kadınlara size baksınlar diye mi gereksinim duyuyorsunuz?" diye bağırmasını, gelirinin bir kısmını hemcinsleri yararına kullanmasını takdir ediyorum. *People* dergisi onu 1996'da "Dünyanın en güzel elli insanından biri" ilan etti. Herhalde yalnızca güzel kadın şarkıcı olarak kalması, gösteri dünyasını daha mutlu ederdi. Ama o "yavrulukla" kalmıyor, "tuhaflığı" sürdürüyor. Pek çok kadın bu yüzden onu seviyor, o tur otobüslerinden kendilerine el kukłasıyla selam verdiğinde gözyaşlarına boğuluyorlar ve sanırım kadın dinleyiciler onu "teselli verici" bulmalarını en büyük nedeni de erkek müzik basınını "tuhaf" diye nitelendirdiği yönleri. Tuhaf Tori Amos, bütün kendinden söz etmeye gönüllü kadınlar gibi.

Gamze Deniz

RAINN hakkında...

ABD'de binlerce benzeri faaliyet gösteren Rainn (Tecavüz Taciz Ensest Konularında Ulusal Haberleşme Ağı). 1994 yılının Temmuz ayında Tori Amos'un girişimleri ve çeşitli plak şirketlerinin (Warner ve Atlantic) desteğiyle kurulan bir dernek. Merkezi Washington DC'de. Ülke çapındaki altı yüz şubesi. yirmi dört saat aranabilen telefonları ile cinsel saldırıya uğrayanlara yardım sağlıyor. Derneğin bugüne kadar yüz binden fazla kurbana yardım ettiği kayıtlara geçti. RAINN'deki hizmetler hiçbir biçimde maddi karşılık gerektirmiyor. Ancak bu durum derneğin maddi anlamda dara düşmesine neden oluyor. En son Calvin Klein'ın verdiği parasal desteği olası iflası önlemiş. (Kullandığı çocuk mankenlerle tepki çeken C. Klein'ın yardımseverliğine dikkat!) RAINN 300 gazete ve 40 dergi tarafından tanıtılıyor ve çalışmaları halka duyuruluyor. REM, Toad The Wet Sproket gibi ünlü rock toplulukları da konserleriyle kuruluşa omuz veriyor. Bazı ünlü oyuncular da derneğin tanıtım filmlerinde oynamaya gönüllü oluyorlar. (Yani derneğin "reklam" yönü epey güçlü!)

Albümleri

1988, *I Kant Tori Read*
1992 *Little Earthquakes*,
1994 *Under The Pink*,
1996 *Boys For Pele*,
1998 *The Choirgirl Hotel*.

PANO

• Zevkli ve ucuz bir alışveriş yapmak ister misiniz? Buldan el işlemeleri, otantik bezler, hediyelik ve havlu çeşitleri için, Aşirefendi Caddesi, Emek Han. No: 6/1, Gürün Camii yanı. Yeşildirek adresine uğrayın. Tel: 0212 527 25 63.

• Cihangir'de deniz gören evime pansiyoner arıyorum. Ayrıca şu anda işsizim, halkla ilişkiler alanında iş arıyorum. İlgilenenler 0532 452 03 98 numaralı telefondan arayabilirler. Demet.

• Bir sanatçı, altı yaşındaki kızıma bakacak, bir süre sonra kendisine asistanlık edecek tercihan yatılı bir kadın yardımcı arıyor. *Pazartesi*'ye müracaat edebilirsiniz.

• Reklam işlerinizi dergimizin dostu ve güvenilir bir ajansa yaptırmak ister misiniz? adv Tanıtım Hizmetleri. Tel: 0212 251 76 95.

Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayırım*

Roy Boyne

Türkçesi: ***Ayşe Banu Karadağ***

Feminizm ve Ayırım'da *Boyne*, *Foucault* ve *Derrida*'nın ayırımı tanımak ve doğrulamak için gösterdikleri ortak çabadan yola çıkarak ayırımın gerçek siyasasının giz perdesini, bu iki düşünürün yapıtlarına ilişkin yaptığı derinlikli *"metin kazısı"*yla aralamaya çalışıyor...

SEL YAYINCILIK
BABIALİ CAD. NO:20/1 CAĞALOĞLU İSTANBUL
TEL (0212) 511 10 05

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi. gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Türkiye'deki türban eylemleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bize göre hiçbir insan şu ya da bu libası giydiği için okumaktan men edilemez. Bu meseleyi ilk duyduğumuzda bildiri yayınladık ve protesto ettik.

İran'da üniversitelerde kıyafet serbest mi?

Anayasa yüzde 98 oyla kabul edilmiştir. Yüzde 2, yüzde 98'e uymalıdır. Üniversite hangi örtüyü tespit etmişse onu giymesi gerekir.

Feriştei Arabi
(Humeyni'nin torunu) ile yapılan söyleşiden

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kaçın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
(Arşiv) Ayşegül Ulus. **(Halkla İlişkiler)** Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör):** Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.